
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ОБОРОНИ УКРАЇНИ ІМ. ІВАНА ЧЕРНЯХОВСЬКОГО
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ДИЗАЙНУ
ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ. ІВАНА ФРАНКА
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ПОЛТАВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА»
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ДИЗАЙНУ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМ. П. ВАСИЛЕНКА
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ НАФТИ І ГАЗУ
"ІНСТИТУТ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ" НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
ВИЩА ШКОЛА БІЗНЕСУ У М. ДОМБРОВА ГУРНІЧА (РЕСПУБЛІКА ПОЛЬЩА)
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ КОШИЦЬКОГО ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ (СЛОВАЦЬКА РЕСПУБЛІКА)
ФАКУЛЬТЕТ ТУРИЗМУ І СІЛЬСЬКОГО РОЗВИТКУ М. ПОЖЕГА УНІВЕРСИТЕТУ ОСІЕК (РЕСПУБЛІКА ХОРВАТІЯ)
ЗАХІДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ВАСІЛЕ ГОЛДІШ» В М. АРАД (РУМУНІЯ)
БАТУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ. ШОТА РУСТАВЕЛІ (ГРУЗІЯ)
УНІВЕРСИТЕТ ПІВНІЧ У М.ВАРАЖДІН (ХОРВАТІЯ)
РАДА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ ЕКОНОМІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ УЖНУ
СПІЛКА ЕКОНОМІСТІВ ЗАКАРПАТТЯ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЕКОНОМІКИ, ОБЛІКУ, ФІНАНСІВ ТА УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

м. Ужгород ТРАВЕНЬ, 2023

МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Економічний факультет
Національний університет оборони України ім. Івана Черняховського
Київський національний університет технологій та дизайну
Інститут економіки і менеджменту національного університету «Львівська політехніка»
Львівський національний університет ім. Івана Франка
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Київський національний університет технологій та дизайну
Харківський національний технічний університет сільського господарства ім. П. Василенка
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
"Інститут аграрної економіки" Національної академії аграрних наук України
Вища школа бізнесу у м. Домброва Гурніча (Республіка Польща)
Економічний факультет Кошицького технічного університету (Словацька республіка)
Факультет туризму і сільського розвитку м. Пожега Університету Осіск (Республіка Хорватія)
Західний університет «Васіле Голдіш» в м. Арад (Румунія)
Батумський державний університет ім. Шота Руставелі (Грузія)
Університет Північ у м.Вараждін (Хорватія)
Рада молодих вчених економічного факультету УжНУ
Спілка економістів Закарпаття

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЕКОНОМІКИ, ОБЛІКУ, ФІНАНСІВ ТА УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Збірник матеріалів

**V Міжнародної науково-практичної конференції
(26 травня 2023 р.)**

Ужгород – 2023

УДК 33(063):336:657:331.108
A43

Актуальні питання економіки, обліку, фінансів та управління персоналом: збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції (м.Ужгород, 26 травня 2023 р.). Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2023. 136 с. ISBN 978-617-8321-00-0

*Рекомендовано до друку та опублікування:
Вченою радою ДВНЗ «УжНУ»
(протокол №6 від 20 червня 2023 р.);
Редакційно-видавничою радою ДВНЗ «УжНУ»
(протокол №4 від 16 червня 2023 р.).*

Редакційна колегія:

Готра В.В. – д.е.н., професор, заступник декана з наукової роботи ДВНЗ «Ужгородський національний університет»;

Гапак Н.М. – к.е.н., доцент ДВНЗ «Ужгородський національний університет»;

Ігнатюк М.М. – завідувачка відділу ІТ та комп'ютерного забезпечення НБ ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Збірник укладено за матеріалами V Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання економіки, обліку, фінансів та управління персоналом», яка відбулася 26 травня 2023 р. в ДВНЗ «Ужгородський національний університет». Матеріали авторів містять різні точки зору з теоретичних та прикладних засад активізації розвитку економіки України та її регіонів.

Матеріали друкуються в авторській редакції. Редакція не завжди поділяє думку та погляди авторів. Відповідальність за достовірність фактів, власних імен, назв, цитат, цифр та інших відомостей несуть автори публікацій.

ISBN 978-617-8321-00-0

© ДВНЗ «УжНУ», 2023

**V Міжнародна науково-практична конференція
«АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЕКОНОМІКИ, ОБЛІКУ, ФІНАНСІВ
ТА УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»**

ЗМІСТ

**СЕКЦІЯ 1
ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ
ГОСПОДАРСТВОМ**

<i>Беріслав Андрліч, Віталій Сержанов, Федір Абрамов</i> Дуальна освіта як захід з підвищення якості вищої освіти в умовах домінування побічного попиту на вищу освіту	7
<i>Ариштаєв Андрій, Віталій Герзанич</i> Ресурсний потенціал та його роль у розвитку сільських територій	11
<i>Володимир Височанський</i> Щодо ефективності інституційних реформ	13
<i>Наталія Внукова</i> Актуальні питання розвитку індустрії 4.0 для подолання обмеженості діяльності у повоєнній економіці	15
<i>Леся Газуда, Оксана Берча, Ольга Талнош</i> Активізаційні засади формування біодинамічного аграрного господарювання	17
<i>Михайло Газуда, Сергій Газуда, Євгеній Білей</i> Маркетингові технології в аграрному секторі	19
<i>Леся Газуда, Сергій Газуда, Олександр Лукіта</i> Еволюція розвитку біодинамічного аграрного господарювання	22
<i>Сергій Газуда, Роман Чабан, Леся Каганець-Гаврилко</i> Перспективи розвитку агротуризму	26
<i>Оксана Іжик, Олександр Молнар</i> Логістичний фронт України	28
<i>Олександр Ільїн, Віталій Сержанов</i> Роль держави в підтримці розвитку ІТ-сектору в Україні	32
<i>Олександр Ківшик</i> Розвиток стратегічно важливих підприємств України в сучасних умовах	35
<i>Георг Кіфор, Вікторія Готра</i> Механізм адаптивного розвитку сільських територій	37
<i>Наталія Кормош, Вікторія Готра</i> Напрями активізації конкурентоспроможного розвитку сільських територій	41

<i>Анюта Жук, Юрій Кочут, Людмила Сахарнацька, Яніна Алмашій</i> Ринок подарункового пакування для ювелірних прикрас в Україні та світі	43
<i>Анна-Крістіна Куцин, Ярослав Агій</i> Напрями формування ефективної державної політики продовольчого забезпечення	45
<i>Олександра Маслій, Ірина Рубан</i> Статистичний аналіз активів банківської системи України	47
<i>Сергій Пилипець, Віталій Герзанич</i> Концептуальні підходи до формування організаційно-економічного механізму розвитку сільських територій	50
<i>Сергій Ратушняк, Вадим Телегін, Юлія Луцик</i> Бюджетні видатки для потреб сил оборони в умовах обмеженості фінансових ресурсів та пріоритезації витрат для відсічі збройної агресії	52
<i>Ельвіра Сігеті, Людмила Сахарнацька, Яніна Алмашій</i> Напрями формування антикорупційного менталітету українського суспільства	56
<i>Ірина Фадєєва, Ілона Туць</i> Джерела залучення інвестицій у розвиток альтернативної енергетики в Україні	58
<i>Рафал Ренбілас, Вікторія Готра, Іван Щукін</i> Імперативи впровадження ефективної державної інноваційної політики	63

СЕКЦІЯ 2

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

<i>Олег Михайлюк, Ярослав Агій</i> Роль регіонального менеджменту у розвитку сільських територій	66
<i>Олексій Михайло, Віра Варцаба</i> Поширення корупції як загроза розвитку продуктивних сил	68
<i>Роман Чабан, Пінцак Святослав, Станіслав Бірдус, Леся Газуда</i> Регіональні особливості активізації агротуризму	72

СЕКЦІЯ 3

ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА: СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

<i>Віталій Ерфан, Степан Ридош, Олександр Осадчук</i> Сутнісні особливості ризиковості у сфері логістики	76
<i>Віталій Ерфан, Роман Шерегій, Роман Цвірчак</i> Наукові засади комерційної діяльності	79
<i>Ярослав Кочан, Віталій Сержанов</i> Токенізація бонусів, переваги та недоліки використання блокчейну у системах лояльності	82

СЕКЦІЯ 4

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ, АУДИТУ, ЗВІТНОСТІ І ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Андрій Моленда, Галина Колісник

Світовий досвід боротьби з агресивним податковим плануванням 86

Максим Яцко

Стан та тенденції в оподаткуванні доходів фізичних осіб в умовах
Євроінтеграції 90

СЕКЦІЯ 5

ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ТА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Ольга Заславська

Дилема зростання вартості банківських депозитів
в умовах воєнного часу 92

Світлана Осташ

Особливості функціонування небанківських кредитно-фінансових
установ на вітчизняному фінансовому ринку 94

Марія-Вікторія Петканич, Владислав Алексеєнко, Ольга Заславська

Застосування блокчейн-технології в індустрії страхових послуг 99

Мар'яна Тимчак, Сергій Король

Особливості функціонування та перспективи розвитку ринку банківських
послуг в Україні крізь нормативно-управлінську призму 103

Мар'яна Тимчак, Ігор Чепара

Державне регулювання ринку страхування України в умовах соціально-
економічних та політико-економічних трансформацій 107

Іван Фурик, Віра Варцаба

Фінансова децентралізація: нові виклики в умовах воєнного стану 111

СЕКЦІЯ 6

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ГРОМАД ТА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Віра Варцаба, Ростислав Придко

Підсумки змін в наповненні місцевих бюджетів за рік війни 114

СЕКЦІЯ 7

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ТА ФОРМУВАННЯ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Віталій Ерфан, Мирослава Ваи, Едуард Сухолов

Особливості контролювання як функції менеджменту 118

Ян Булеца, Марина Плавайко

Вплив корпоративної культури на успішність управління персоналом 120

СЕКЦІЯ 8

ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Степан Лукачина, Віра Варцаба

Підходи до оцінювання ефективності діяльності підприємств
електронної комерції 123

СЕКЦІЯ 9

МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Оксана Іжик, Наталія Гапак

У чому секрет успіху українського стартапу Grammarly? 126

Мирослава Мацуніч, Наталія Гапак

Вплив війни на міграційні процеси українців 128

Ельвіра Сігеті, Наталія Гапак

Вплив війни на імпорт України 132

**V Міжнародна науково-практична конференція
«АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЕКОНОМІКИ, ОБЛІКУ, ФІНАНСІВ
ТА УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»**

**СЕКЦІЯ 1
ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ
ГОСПОДАРСТВОМ**

Беріслав Андрліч,
*доктор філософії, доцент, Університет Осієк
м. Пожега, Хорватія*

Віталій Сержанов,
*доктор економічних наук, доцент,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
м. Ужгород, Україна*

Федір Абрамов,
*кандидат економічних наук, доцент,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»,
м. Харків, Україна*

**ДУАЛЬНА ОСВІТА ЯК ЗАХІД З ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ
ОСВІТИ В УМОВАХ ДОМІНУВАННЯ ПОБІЧНОГО ПОПИТУ
НА ВИЩУ ОСВІТУ**

Відповідність підготовки висококваліфікованих працівників потребам ринку робочої сили є обов'язковою умовою збереження наукового потенціалу та подальшого економічного зростання країни. Особливої актуальності дана проблема набуває в останні часи, коли зростаючий потік технологічних інновацій призводить до швидких змін у технології виробництва та організації бізнесу. Останнє вимагає від ВНЗ постійно адаптуватися до змін як структури попиту на ринку робочої сили, так й до рівня підготовки майбутніх фахівців. Для оперативного реагування на зазначені зміни, ВНЗ мають вживати додаткові заходи та шукати нові форми більш тісної співпраці з потенційними роботодавцями, для яких проводиться підготовка відповідних фахівців. Успішність реалізації даних заходів

залежить від багатьох чинників, найважливішим з яких є частка побічного попиту в загальній структурі попиту на вищу освіту.

Метою цієї роботи є визначення заходів з підвищення якості вищої освіти в умовах домінування побічного попиту на вищу освіту.

Домінування побічного попиту на ринку вищої освіти може стати причиною низки проблем, що можуть негативно позначитися на якості вищої освіти [1, 2]. Однією з найбільших проблем, що виникають внаслідок домінування побічного попиту на ринку вищої освіти є те, роботодавці позбавлені надійних механізмів оцінки якості підготовки молодих фахівців. Наявність диплому про вищу освіту не є гарантією того, що студент протягом навчання докладав максимальні зусилля для засвоєння відповідних дисциплін, а не ставився до навчання як до чергової бюрократичної процедури. Тобто ринок фахівців з вищою освітою перетворюється на ринок “лимонів” [3] на якому висококваліфікований фахівець, що докладав багато зусиль протягом навчання у ВНЗ, не може розраховувати на належний рівень оплати його послуг. Безпосереднім наслідком зазначених процесів стає скорочення рівня заробітної плати молодих фахівців, а відтак, й скорочення частки безпосереднього попиту в структурі попиту на вищу освіту, адже демотивує більшість студентів докладати зусилля для вивчення запропонованих дисциплін та опанування майбутньої професії.

Іншою не менш важливою проблемою є те, що, у випадку домінування побічного попиту на послуги вищої освіти, ВНЗ втрачають один з найбільш важливих індикаторів відповідності прийнятих в них освітніх стандартів потребам ринку робочої сили – попит на підготовлених ними фахівців. За домінування безпосереднього попиту на вищу освіту, низькі стандарти якості підготовки фахівців у певному ВНЗ призведуть як до скорочення попиту на фахівців підготовлених в даному ВНЗ, так й до скорочення кількості абітурієнтів, що прагнуть вступити до даного ВНЗ, оскільки останні під час вибору ВНЗ, серед іншого, враховують майбутні перспективи працевлаштування. Тому скорочення як попиту на підготовлених фахівців, так й кількості абітурієнтів будуть надійними сигналами необхідності перегляду стандартів якості підготовки фахівців.

Протилежна ситуація буде спостерігатися за домінування побічного попиту на послуги вищої освіти. Студент, що пред'являє побічний попит на вищу освіту незацікавлений у отриманні знань, а процес навчання розглядає як складну бюрократичну процедуру, трансакційні витрати проходження якої тим вищі чим вищими є стандарти якості підготовки фахівців у даному ВНЗ. Тобто, за даних обставин, зростання кількості абітурієнтів, що прагнуть вступити до даного ВНЗ може відбуватися за рахунок студентів, що пред'являють побічний попит на вищу освіту та бути наслідком низьких стандартів якості підготовки відповідного ВНЗ.

Зазначені фактори призводять до того що ринок освітніх послуг стає відірваним від ринку робочої сили, а якість послуг вищої освіти не відповідає потребам роботодавців.

Очевидно, що залучення потенційних роботодавців до складання навчальних планів не може зарадити даній проблемі, адже наскільки б точно не відповідали навчальні програми потребам роботодавців, вони й досі не матимуть надійних механізмів, які б дозволили відрізнити випускника, що пред'являв безпосередній попит на вищу освіту, від того, що протягом свого перебування у ВНЗ розглядав навчання складну бюрократичну процедуру, що відділяє його від отримання диплома. Відповідно формальні правила, що націлені на підвищення якості вищої освіти шляхом залучення потенційних роботодавців до складання навчальних планів буде характеризуватися значною умовною неефективністю цільового типу [4, 5].

Єдиним заходом, що може відновити зв'язок між ринком вищої освіти та робочої сили є запровадження системи дуальної освіти. Адже окрім багатьох інших переваг, система дуальної освіти дозволяє встановити двосторонній зв'язок між ВНЗ та потенційними роботодавцями. Так, з одного боку, тісна взаємодія з майбутніми роботодавцями дозволяє ВНЗ більш точно виявити потреби ринку робочої сили. З іншого боку, що є найважливішим, завдяки тісній взаємодії з майбутніми фахівцями під час їх навчання, у роботодавців з'являється надійний інструмент оцінки якості їх підготовки. Завдяки цьому студенти, що пред'являють безпосередній попит на вищу освіту можуть розраховувати на швидке працевлаштування та гідну заробітну плату, що відповідатиме тим зусиллям, що були ними докладені під час навчання. Як

наслідок, це призведе до зростання частки безпосереднього попиту в структурі попиту на вищу освіту та підвищення якості вищої освіти.

Таким чином можна зробити наступні висновки.

По-перше, серед інших негативних наслідків, домінування побічного попиту на вищу освіту призводить до розриву зв'язків між ринком робочої сили та ринком послуг вищої освіти. Наслідками цього є втрата роботодавцем можливості оцінити якість підготовки молодого фахівця та подальше скорочення безпосереднього попиту на вищу освіту.

По-друге, в умовах домінування побічного попиту, найбільш ефективним заходом з підвищення якості вищої освіти є запровадження дуальної освіти, що дозволить потенційним роботодавцям зменшити ризики найму низькокваліфікованих фахівців та підвищить мотивацію студентів до навчання.

Список використаних джерел

1. Абрамов Ф. В. Вплив неформальних інституційних факторів побічного споживання на динаміку якості вищої освіти. *Економічний часопис-XXI*. Київ, 2012. № 9–10. С. 29–31.
2. Абрамов Ф. В. Качество высшего образования и коррупция в вузах: факторы динамики. *Економічний часопис-XXI*. 2011. № 11 12. С. 8–10.
3. Akerlof G. A. The Market for «Lemons»: Quality Uncertainty and the Market Mechanism. *The Quarterly Journal of Economics*. 1970. Vol. 84, № 3. P. 488–500.
4. Абрамов Ф. В. Чинники сталості умовно неефективних формальних правил. *Вісник Національного технічного університету «ХПИ»*. Серія: *Технічний прогрес і ефективність виробництва* : зб. наук. праць. Харків, 2015. № 26. С. 125–131.
5. Абрамов Ф. В. Критерии эффективности формальных правил и их влияние на экономическое развитие. *Вісник Одеського національного університету*. Одеса, 2011. Т. 16. Вип. 20. С. 7–13.

*Андрій Ариштаєв,
здобувач третього рівня вищої освіти
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
м. Ужгород, Україна*

Науковий керівник: к.е.н., доц. Віталій Герзанич

РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТА ЙОГО РОЛЬ У РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Ресурсний потенціал сільських територій є основним джерелом та засобом відтворення та функціонування цих територій і відіграє ключову роль у визначенні напрямів їх розвитку. Традиційно, сільські території не тільки забезпечують промислові райони продовольством і сировиною, але є джерелом людських ресурсів та початкового накопичення капіталу. Така концентрація та делегування ресурсів з периферії до центру сприяє забезпеченню останньому основи економічного та демографічного зростання.

Необхідність трансформації сільських територій була визнана багатьма світовими науковцями та призвела до відродження підходів визнання вагомості цінностей ресурсного потенціалу сільських територій та змін у сприйнятті сільської місцевості загалом. Ресурсний потенціал напряму залежить від існуючих виробничих ресурсів, якості, стану, структури, поєднання та умов їх використання. Також ресурсний потенціал відображає витратну сторону процесу виробництва та формує його вихідні передумови.

Традиційно ресурсний потенціал розглядали через призму наявних земельних, природних та трудових ресурсів, а дослідження останніх років свідчать про зміщення акценту в бік наданням суспільних благ, таких як: чисте повітря, сільський туризм, екологічне довкілля тощо.

Процеси децентралізації сприяють тому, щоб сільський розвиток відбувався на базі спільних зусиль які враховують специфіку локальних ресурсів, сприяють їх максимальній активізації та відповідно створенню додаткових вартостей з метою підвищення рівня та якості життя членів місцевої громади. Резерви зростання капіталізації відбуваються за рахунок оптимального поєднання наявних ресурсів та одержання синергетичного

ефекту у формі суспільних благ, що вимагає не тільки індивідуальних інвестицій, а й колективних дій [1].

Розвиток сільських територій дозволить вирішити основні проблеми соціально-економічного характеру які прослідковуються протягом останніх років, зокрема: значне скорочення кількості сільських населених пунктів за період 2015-2020 рр. на 13 одиниць; скорочення чисельності сільського населення, яке за аналізований період зменшилося на 0,6 млн осіб або на 4,5% (до 12,6 млн осіб); погіршення демографічних показників (зменшення народжуваності, старіння сільського населення, посилення міграції із сільської місцевості та ін.); зниження робочої сили та зайнятості на селі (скорочення чисельності економічно активного населення віком 16–70 років на 3% та зростання безробіття на 7,5%); зниження зайнятості в сільському, лісовому та рибному господарствах (на 5,5% проти рівня 2015 р.) та інші системні проблеми. Крім того, також було виявлено, що у 2020 р. частка населення в сільській місцевості із доходом нижче фактичного прожиткового мінімуму становила 39,9%, а з доходом нижче законодавчо встановленого прожиткового мінімуму – 5,6%, що свідчить про посилення соціально-економічної кризи в сільських регіонах [2].

Нині проблеми розвитку ресурсного потенціалу сільських територій ще більше загострилися, що пов'язано з окупацією частини сільських територій, непридатністю їх до використання за призначенням, низьким рівнем зайнятості сільського населення, значним масштабам міграційних процесів та катастрофічним розмірам вимушеної міграції в умовах воєнних дій в Україні.

В контексті зазначеного зумовлюється необхідність пошуку підходів до розвитку ресурсного потенціалу сільських територій та їх ефективного функціонування. Вагомого значення за таких умов набуває поєднання зусиль всіх учасників даного процесу, що відповідно вимагає злагодженості механізмів функціонування органів державної влади та органів місцевого самоврядування, активної залученості суб'єктів аграрного господарювання й місцевих територіальних громад до даного процесу.

Список використаних джерел

1. Бородіна О. М., Киристюк С. В., Риковська О. В. Теоретичні основи сільського розвитку на базі громад: капіталізація активів. *Економіка АПК*. Київ, 2011. № 5. С. 153–160.
2. Газуда Л. М., Готра В. В. Напрями розвитку сільських територій України в сучасних умовах. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка*. Ужгород, 2022. Вип. 2 (60). С. 27–34.

Володимир Височанський,
кандидат економічних наук, доцент
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
м. Ужгород, Україна

ЩОДО ЕФЕКТИВНОСТІ ІНСТИТУЦІЙНИХ РЕФОРМ

Успішні економічні перетворення ґрунтуються на проведенні інституційних реформ, тому в умовах повоєнної відбудови України питання генезису та еволюції інститутів набуватимуть значної актуальності. Аналіз причин і механізму формування інститутів дозволяє зрозуміти не тільки необхідність розвитку та підтримки інститутів у суспільстві, але й доцільність розсудливого ставлення до їх реформування.

На думку К. Менгера інститути, тобто правила чи норми поведінки, формуються протягом тривалого часу шляхом поширення у суспільстві найбільш успішних певних шаблонів поведінки. Ті дії окремої групи людей, що виявляються найбільш ефективними, можуть з часом втілюватися у загальноприйнятій моделі поведінки і вважатися нормою поведінки [1].

Розуміння причини дій людини, що разом формують її поведінку, дозволяє зробити висновок щодо необхідності інститутів. Л. фон Мізес стверджує, що прагнення знизити рівень неспокою та очікування позитивного результату від цілеспрямованої дії є причинами будь-якої людської діяльності [2, 14]. Неспокій формує в людини потребу його усунення. Задовольнити потребу можливо через набуття блага, що здатне вгамувати неспокій. Зміна менш задовільного стану на більш задовільний є обміном, що, по суті являє собою ініційовану людиною зміну.

На відміну від аутистичного обміну, тобто такого, що не передбачає співпраці з іншими індивідами, міжособистісний обмін [2, 195] лежить в основі становлення різноманітних соціальних взаємодій, які повторюються, набувають певної культури і, в підсумку, призводять до формування суспільства.

Культура обміну формується під впливом намагання сторін дотримуватися його узгодженої процедури та протидіяти відхиленню від неї. Прагнення великої кількості учасників обміну запобігати порушенню домовленостей призвели до вироблення правил, дотримання яких дозволяє задовольняти максимальну кількість потреб, знижувати загальний рівень неспокою, та сприяє зростанню гармонії в суспільстві. Ці правила, чи норми поведінки, лежать в основі сучасних інститутів, що втілюються у законодавчих актах і регулюють різні сфери діяльності людини.

Повоєнна відбудова економіки України потребуватиме передусім реформування інститутів, успішність якого буде залежати від врахування наступних складових: посилення боротьби з корупцією та вдосконалення судочинства задля формування ефективного механізму запобігання порушення інституційних норм суспільного життя; максимальна лібералізація обміну у всіх його проявах, починаючи з простих мінових угод купівлі-продажу і завершуючи реалізацією довготривалих індустріальних проектів.

Очевидно, що виконання зазначених вимог потребуватиме з одного боку посилення невідворотності дії закону, а з іншого – дерегуляції та деполітизації економіки через зменшення впливу на неї держави.

Список використаних джерел

1. Menger C. *Investigations Into Method of the Social Sciences with Special Reference to Economics*. *New York University Press*. New York and London, 1985. PP. 139–159.

2. Mises, L. von. *Human Action. A Treatise on Economics*. 4-th rev. ed. Fox & Wilkes, San Francisco, 1996, p. 293.

*Наталія Внукова,
доктор економічних наук, професор
Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця,
НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрНУ
м. Харків, Україна*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ІНДУСТРІЇ 4.0 ДЛЯ ПОДОЛАННЯ ОБМЕЖЕНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ У ПОВОЄННІЙ ЕКОНОМІЦІ

Період воєнного стану суттєво впливає на всі процеси в економіці, створюючи перешкоди і обмеженість діяльності. Індустрія 4.0 відіграє важливу роль у технічному переозброєнні, цифровізації і автоматизації виробничих процесів, необхідних для пришвидшення відновлення повоєнної економіки. Процес подолання обмеженості діяльності є стратегічним напрямом економічного відродження. Актуальним останні часом став аналіз статистики пошукових запитів в Інтернеті для визначення необхідного ресурсу і попиту на перетворення як в економіці, так і суспільному житті.

Мета дослідження – оцінити стан пошукових запитів щодо термінів «обмеженість діяльності» і «повоєнна економіка» під час воєнного стану.

Метод дослідження. Модерний вигідний пошуковий ресурс Google Trends дає можливість оцінити рівень зацікавленості користувачів вибраним для аналізу терміном чи темою, що може далі використовуватися для прийняття економічних рішень, тому цей пошуковий інструмент широко застосовується у різних економічних цілях, зокрема, маркетингу [1].

Виклад основної частини. Особливістю пошукового ресурсу Google Trends є надання користувачам інформації щодо пошуку певного терміну або теми різними мовами за обраними регіонами (країнами) і у певні часові періоди [1]. Він надає кількісні та якісні показники щодо популярності пошукового запиту до загальної суми запитів в Google, зокрема з відстеженням активності пошукувачів, що важливо для аналізу їх поведінки під час воєнного стану. Вирішальною функцією цієї пошукової системи є можливість одержати регіональний (області) розподіл при певній статистичній значимості і часовий вимір за широкою гамою періодів від години до декількох років. Це дозволяє виявити тенденції і коливання у пошуковій активності, що може мати інформаційне значення для оцінки

певних тенденцій, особливо щодо оперативних дій під час воєнного стану. Використання пошукового сервісу надає статистичні дані, які можна аналізувати, зокрема, через трансформацію в інші програмні продукти, та використовувати як для досліджень, так і розробки різних напрямів, наприклад, змін щодо технологій Індустрії 4.0 у повоєнній економіці.

Для досягнення мети здійснено пошуковий запит у Google Trends термінів «обмеженість діяльності» та «повоєнна економіка» в Україні у період воєнного стану за останній рік (на 15 травня 2023 року). Під час пошуку встановлено, що ці теми є статистично незначимими в Україні щодо запитів у мережі Google за визначений період та інші будь-які періоди часу, які запропоновані у даному пошуковому сервісі. Раніше були здійснені заміри рівня зацікавленості темою Індустрії 4.0, під час воєнного стану вона стала теж статистично незначимою.

Одержані результати дослідження мають змістовне значення для розробки стратегічних напрямів державної політики щодо посилення уваги до залучення населення України до розуміння перспектив відновлення економіки. Тема обмеженості діяльності має бути подолана необхідними рішеннями у повоєнній економіці. Технології Індустрії 4.0, зокрема, циркулярної є перспективним напрямом змін у повоєнній економіці, які дозволять пришвидшеними темпами відновлювати виробництво та інфраструктуру.

Список використаних джерел

1. Google Trends– керівництво для користування. [Електронний ресурс]: URL: <https://www.unisender.com/ru/blog/sovety/google-trends/>
2. Kliuiev O., Vnukova N., Hlibko S., Brynza N., Davydenko D. Estimation of the Level of Interest and Modeling of the Topic of Innovation Through Search in Google In: Proceedings of the 4th International Conference on Computational Linguistics and Intelligent Systems, 23-24 April, COLINS 2020. – Pp. 523–535. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3968407

*Леся Газуда,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки і підприємництва,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

*Оксана Берча,
аспірантка кафедри економіки і підприємництва,
м. Ужгород, Україна*

*Ольга Талпош,
магістр, Спеціалізація Економіка підприємства,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

АКТИВІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ БІОДИНАМІЧНОГО АГРАРНОГО ГОСПОДАРЮВАННЯ

Активізація перспектив розвитку біодинамічного аграрного господарювання зумовлюється необхідністю формування системи якісного продовольчого забезпечення населення України та її регіонів. Сучасні імперативи диктують умови ведення сільського господарства у напрямі вирощування органічно чистих сільськогосподарських культур, що сприятиме виробництву екологічно чистих продуктів харчування. При цьому зберігатиметься екологічна рівновага природних екосистем і забезпечуватиметься збалансованість навколишнього природного середовища й здійснюваної господарської діяльності.

Зазначений підхід спонукатиме до розширення ринку органічних продуктів, що в свою чергу спонукає до застосування біодинамічних методів аграрного виробництва, тобто біодинамічного землеробства як важливого екологічно чистого напрямку господарювання на землі.

Активізаційні засади формування системи біодинамічного аграрного господарювання було окреслено Міжнародною федерацією органічного руху (IFOAM), де акцентовано увагу на необхідності взаємозумовленості й толерантності у відносинах «людина-природа». Сутнісне розуміння зазначеної взаємодії базується на веденні аграрного виробництва без використання синтетичних хімікатів (добрив, пестицидів, антибіотиків і т.д.),

без застосування генетично модифікованих організмів (ГМО), забезпечуючи мінімальну оранку ґрунтів, не пошкоджуючи їх [2, с. 14].

Активізаційні засади формування біодинамічного (органічного) землеробства базуються на екологічних принципах і науково-обґрунтованих підходах, оскільки стосуються інноваційного ведення аграрного господарювання включаючи біоінтенсивне міні-землеробство (Biointensive Mini-Farming), біодинамічне землеробство (Biodynamic Agriculture), EM-технології (Effective Microorganism Technologies), маловитратне стале землеробство (LISA – Low Input Sustainable Agriculture) та інші. Відмічені вище моделі землекористування застосовуються у процесі аграрного господарювання. При цьому базуються на специфічних підходах, які охоплюють передусім природні процеси, зокрема ті, які спрямовані на покращення структури сільськогосподарських угідь, підвищення їх природної родючості формуючи екологічно стійкі агроландшафти. На основі зазначених підходів формується інноваційна система ведення біодинамічного та органічного землеробства (Biodynamic and Organic Farming) [1, с. 22].

Таким чином, як підтверджує дослідження, акцент робиться на вирощуванні екологічно чистих сільськогосподарських культур, виробництві органічної продовольчої продукції. Водночас вирішуються проблемні питання деградації земельних ресурсів, погіршення корисних властивостей землі, недотриманням сівозмін і виснаження ґрунтів в цілому. Важливим підходом, продиктованим сучасними викликами, є заміна отрутохімікатів використовуваних у процесі аграрного господарювання на органічні добрива, які не порушують балансу навколишнього природного середовища, агроєкосистем, сприяючи їх охороні і збереженню. В зазначеному контексті дієвою формулою системи життєзабезпечення виступає гармонічне поєднання інтересів природи-споживача-аграрного товаровиробника. Отже, необхідністю зумовлюється потреба в окресленні пріоритетних інноваційних підходів й розширенні потенційних можливостей ведення біодинамічного аграрного господарювання, яке виступає цілісною системою у взаємозумовленості з метою забезпечення збалансованості інтересів природи й людини, відновлення рівноваги природного середовища у взаємозв'язку з господарською діяльністю людини.

Список використаних джерел

1. Кобець М. І. Органічне землеробство в контексті сталого розвитку. *Проект «Аграрна політика для людського розвитку»*. URL: <http://dspace.organic-platform.org:8080/xmlui/bitstream/handle/data/323/44> (дата звернення 27.04.2023)
2. Чайка Т. О. Розвиток виробництва органічної продукції в аграрному секторі економіки України : монографія / за заг. ред. Н. М. Сіренко. Донецьк: Вид-во «Ноулідж» (донецьке відділення), 2013. 320 с.

Михайло Газуда,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки і підприємництва
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
м. Ужгород, Україна

Сергій Газуда,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту
туристичного і готельно-ресторанного бізнесу
Ужгородського торговельно-економічного інституту КНТЕУ,
м. Ужгород, Україна

Євгеній Білей,
аспірант кафедри економіки і підприємництва
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна

МАРКЕТИНГОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

Особливості аграрного господарювання в умовах посилення зовнішніх впливів зумовлюють необхідність формування специфічних маркетингових підходів зорієнтованих на споживача агропродовольчої продукції, задоволення його попиту. При цьому вагомого значення набуває інформаційне забезпечення, що супроводжує весь етап просування зазначеної продукції на аграрний ринок, виокремлюючи її конкурентні переваги, якісні характеристики тощо.

Дієвість маркетингових підходів базується на взаємозумовленості суб'єктів маркетингу, які спрямовують власну діяльність на задоволення потреб споживача незалежно від того чи це виготовлений товар, продовольча продукція, чи надавана послуга. Зазначені підходи є основою формування маркетингової технології з просування товару чи надаваної послуги на ринок збільшуючи їх продаваність. Водночас зазначені технології включають особливості сільськогосподарської продукції, її якісні й естетичні характеристики, ергономічні властивості, які визначають відповідність такої продукції потребам споживача. Зазначене в сукупності дає можливість рекламування й стимулювання збуту аграрної продукції.

Розроблення й впровадження маркетингових технологій у аграрному секторі, як ми вже відмічали, повинно враховувати специфіку ведення агробізнесу, особливостей формування брендингового середовища, зокрема створення брендингу аграрної продукції [1]. Брендинг як інноваційна технологія управління збутовою діяльністю суб'єкта аграрного господарювання формує маркетингову складову розвитку організації, яка передбачає скоординованість маркетингових технологій з окресленою стратегією розвитку компанії; взаємозумовленість дій маркетингових служб з управлінською системою в цілому; комплексність підходу до обґрунтування інноваційних технологій формування та просування бренду аграрної продукції; адаптованість до чинників впливу зовнішнього середовища. Крім цього, важливо враховувати специфіку аграрного господарювання у процесі формування і вибору брендингових технологій, в основі яких є створення сильної торговельної марки, що підвищує рівень захисту агропродовольчої продукції від впливу конкурентів утруднюючи проникнення на аграрний ринок аналогічних товарів. При цьому сприяє позиціонуванню аграрного товаровиробника на ринку продовольчої продукції, підвищує довіру споживача до неї, знижує рівень вразливості аграрної продукції до коливань кон'юнктури ринку, підвищує прихильність і відданість споживача до купівлі цього товару забезпечуючи повторні його закупівлі до тих пір доки споживачі будуть задоволені продукцією відповідної марки [4, с. 38-41].

Формування сильної торговельної марки, або ж торговельного знаку для аграрних товаровиробників повинен водночас включати як креативність

(оригінальність) задуму, так і унікальність та відмінність від товарів-конкурентів. Зумовлюється потреба стосовно проведення моніторингу у сфері маркетингу з метою виявлення змін в межах ринкового середовища і можливості швидкої адаптації до зазначених змін. Так, окремі науковці вважають, що нині відбувається процес активізації капіталовкладень у формування брендів відомих українських компаній з їх орієнтацією на створення сильної торговельної марки на основі постійної модифікації з застосуванням інноваційних технологій щодо виготовлення товарів, продукції чи надання послуг у багатогранних сферах і видах економічної діяльності [3].

Особливе місце в зазначеному процесі займає цифровий маркетинг, що розширює можливості процесу збуту продукції засобом цифрових каналів й цифрових методів забезпечуючи адресну взаємодію цільових сегментів ринку як у віртуальному, так і реальному середовищах [2], як специфічного виду маркетингової діяльності, системного маркетингового підходу в умовах сучасних викликів.

Таким чином, в зазначеному контексті актуальності набуває побудова сильної торговельної марки у сфері аграрного господарювання в процесі використання аграрних ресурсів, вирощування сільськогосподарських культур й виробництва безпечних, якісних й екологічно чистих продуктів харчування. В зазначеному контексті торговельна марка охоплюватиме іміджеву привабливість продукту, окреслюватиме його ціннісні характеристики і конкурентні переваги.

Список використаних джерел

1. Газуда Л. М., Балян А. В., Газуда М. В., Волощук Н. Ю., Газуда С. М. Розвиток аграрного підприємництва в Закарпатській області в умовах євроінтеграційних процесів: науково-прикладні аспекти і рекомендації. Велика Бакта : ТОВ «РІК-У», 2021. 67 с.
2. Окландер М. А., Романенко О. О. Специфічні відмінності цифрового маркетингу від Інтернет-маркетингу. *Економічний вісник Національного технічного університету України*. Київ : Київський політехнічний інститут, 2015. № 12. С. 362–371.

3. Сагайдак М. П. Формування системи внутрішнього маркетингу підприємств : монографія. Київ : Вид-во ТОВ «СІК ГРУП Україна». 2017. 508 с.

4. Шустіна І. М. Упровадження системи управління якістю продукції на підприємствах АПК України згідно з міжнародними стандартами серії ISO 9000. *Зовнішня торгівля : право та економіка*. 2006. № 1. С. 38–41.

*Леся Газуда,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки і підприємництва,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

*Сергій Газуда,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту
туристичного і готельно-ресторанного бізнесу
Ужгородського торговельно-економічного інституту КНТЕУ,
м. Ужгород, Україна*

*Олександр Лукіта,
аспірант кафедри економіки і підприємництва
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
м. Ужгород, Україна*

ЕВОЛЮЦІЯ РОЗВИТКУ БІОДИНАМІЧНОГО АГРАРНОГО ГОСПОДАРЮВАННЯ

Еволюційні підходи до обґрунтування теоретичних основ ведення біодинамічного (органічного) землеробства мають далеку історію започаткування, яка стосується минулого століття. Необхідність ведення органічного (екологічно чистого) землеробства без задіяння шкідливих хімічних добрив окреслювалося М. Окада [13], який обґрунтував його пріоритети, що не втратили актуальності й донині. Вони стосуються виробництва органічної сільськогосподарської продукції споживання якої не тільки забезпечуватиме життєдіяльність людини, але й впливатиме на формування системи здорового способу життя, покращуючи її здоров'я.

Водночас М. Окада акцентує увагу на тому, що виробництво продовольчої продукції повинно здійснюватися відповідно до споживчих потреб і, що важливо для збереження природного середовища – в межах дотримання його екологічної рівноваги. Зазначене стосується вирощування сільськогосподарських продуктів на екологічно чистих землях з внесенням добрив виключно органічного походження.

У практиці біодинамічного господарювання вагоме місце належить японському фермеру М. Фукуока, адже землеробські практики ним були науково-обґрунтовані у працях «Природний підхід у сільському господарстві» і «Революція однієї соломинки» [9], де зазначено необхідність підтримання родючості ґрунтів засобом використання компостів, мікробіологічних добрив і ефективних мікроорганізмів, що дасть можливість забезпечити ведення аграрного господарювання на органічній основі.

Відмічені підходи окреслили коло прихильників, науковців і практиків, серед них Р. Штайнер [10], який вперше обґрунтував окремий напрям ведення сільського господарства назвавши його «біодинамічне землеробство», що базуватиметься на основі відмови від хімічних добрив, і забезпеченні стійкості сільськогосподарських культур до зовнішніх впливів.

Наукові основи ведення біодинамічного землеробства були обґрунтовані Е. Пфайффером [11], А. Говардом [12], в частині негативного впливу хімічних засобів та антибіотиків на забезпечення якості й екологічності вирощуваних сільськогосподарських культур і продуктів тваринного походження.

Українська наукова школа дослідження біодинамічного аграрного господарювання охоплює науковців-практиків і вчених-аграрників, зокрема П. Гайдуцького [3], М. Зубця [5], В. Збарського, М. Талавирю, А. Остапчука, М. Газуду [4; 8], Ю. Лупенка, В. Месель-Веселякв, П. Саблука [7], М. Маліка, М. Хвесика [6] та інших.

Комплексний підхід, на основі задіяння еволюційних засад розвитку біодинамічного аграрного господарювання з врахуванням сучасних трансформацій і змінності ситуаційного впливу на досліджувані процеси, у звітному документі Проєкт ПРООН «Програма сприяння сталому розвитку в Україні» стосується запровадження науково-обґрунтованих принципів

сталого розвитку України на базі еколого-економічної моделі розвитку сировинної галузі та збереження біоресурсів країни. В зазначеному документі окреслено необхідність здійснення низки макроекономічних перетворень, що в сучасних умовах охоплюватимуть передусім [1, с. 5]: розширення обсягу виробництва високоякісних органічних продуктів, що уможливить структурну зміну у харчуванні населення; здійснення якісних соціально-економічних перетворень в межах територій сільської місцевості; формування збалансованості й економічної рівноваги у процесі використання природно-ресурсного потенціалу, врахуванні природно-економічних умов, забезпеченні екологічної безпеки розглядувану крізь призму контролювання згідно еколого-правових норм і їх дотримання суб'єктами господарювання; розвитку й новаційне оновлення переробної сфери, зменшення втрат продукції; задіяння екологічно безпечних технологій вирощування сільськогосподарських культур, точного землеробства, як інноваційного методу рільництва спрямованого на підвищення рівня родючості ґрунтів і вирощування високоякісних сільськогосподарських культур.

Список використаних джерел

1. Впровадження принципів сталого розвитку України на основі розробки еколого-економічної моделі розвитку сировинної галузі та збереження біоресурсів України в сучасних умовах. *Звіт Проекту ПРООН «Програма сприяння сталому розвитку в Україні»*. URL: <http://www.undpsust.kiev.ua/Docs1u.htm>
2. Газуда Л. М., Балян А. В., Газуда М. В., Волощук Н. Ю., Газуда С. М. Розвиток аграрного підприємництва в Закарпатській області в умовах євроінтеграційних процесів: науково-прикладні аспекти і рекомендації. Велика Бакта :ТОВ «РІК-У». 2021. 67 с.
3. Гайдуцький П. І., Ходаківська О. В. Екологізація суспільної свідомості та розвиток агросфери. *Економіка АПК*. Київ, 2012. № 11. С. 15–21.

4. Збарський В. К. Управління домашнім господарством на засадах маркетингу : навч. посіб. / за ред. В. К. Збарського, М. П. Талавирі, А. Д. Остапчука, М. В. Газуди та ін. Київ : НУБіП України, 2021. 443 с.
5. Зубець М. В., Медведєв В. В., Балюк С. А. Розвиток і наукове забезпечення органічного землеробства в європейських країнах. *Вісник аграрної науки*. Київ, 2010. № 10. С. 5–8.
6. Малік М., Хвесик М. Сталий розвиток сільських територій на засадах регіонального природокористування еколого-безпечного агропромислового виробництва. *Економіка України*. Київ, 2010. № 5. С. 3–12.
7. Методичні рекомендації з ціноутворення на органічну продукцію / за ред. Ю. О. Лупенка, В. Я. Месель-Веселяка. Київ : ННЦ ІАЕ, 2013. 100 с.
8. Талавиря М. П., Газуда М. В., Газуда Л. М. Розвиток сільських територій в Європейському Союзі : монографія. Ужгород : ФОП Сабов А. М., 2022. 504 с.
9. Шкуратов О. І., Чудовська В. А., Вдовиченко А. В. Органічне сільське господарство: екологічні імперативи розвитку : монографія. Київ, 2015. 248 с.
10. Agriculture Course: The Birth of the Biodynamic Method URL: <https://ru.scribd.com/book/398671030/Agriculture-Course-The-Birth-of-the-Biodynamic-Method?ut>
11. Biodynamic Farming and Gardening: Renewal and Preservation of Soil. URL: <https://www.amazon.com/Biodynamic-Farming-Gardening-Preservation-Fertility/dp/1938685296>
12. Howard A. The Soil and Health. A Study of Organic Agriculture. The University Press of Kentucky, 2007. 356 p.
13. Hui-lian Xu. Scientific Proof of Mokichi Okada's Nature Farming Theories. URL: https://www.academia.edu/24054361/Scientific_Proof_of_Mokichi_Okadas_Nature_Farming_Theories

Сергій Газуда,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту
туристичного і готельно-ресторанного бізнесу
Ужгородського торговельно-економічного інституту КНТЕУ,
м. Ужгород, Україна

Роман Чабан,
аспірант кафедри економіки і підприємництва
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна

Леся Каганець-Гаврилко,
аспірантка кафедри економіки і підприємництва
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРОТУРИЗМУ

Сфера агротуризму є важливою складовою розвитку територій сільської місцевості, оскільки охоплює поєднання інтересів, передусім суб'єктів аграрного господарювання, сільських жителів сприяючи вирішенню низки соціально-економічних проблем села, формуючи процеси самозайнятості населення. В контексті зазначеного досліджувана сфера може бути важливим джерелом доходу для мешканців сільської місцевості, сприяти розвитку територіальних економічних систем, збереженню природних та культурних цінностей, підвищенню рівня і якості життя селян.

Актуалізація розвитку сфери агротуризму підтверджується дослідженнями багатьох науковців, навчальних і наукових установ. Так, в межах Національного університету біоресурсів та природокористування України проводяться наукові пошуки щодо розвитку агротуризму в Україні, з окресленням його потенційних можливостей і перспектив розвитку [1], де акцентовано увагу на те, що більшість агротуристів як з України, так і з-за кордону бажають відвідати малі агропідприємства, де можна "доторкнутися" до природного середовища та спостерігати за органічним виробництвом сільськогосподарської продукції. Аналогічні дослідження проводяться в межах Інституту аграрної економіки, в процесі яких виявляють переваги та проблеми розвитку досліджуваної сфери, висвітлюється роль агротуризму в

розвитку сільських територій, можливості активізації малого та середнього бізнесу на селі [2]. Доцільно відмітити, що на регіональному рівні розвиток аграрного підприємництва в умовах євроінтеграційних процесів, зокрема в Закарпатській області досліджується в межах Закарпатської державної сільськогосподарської дослідної станції (с. Велика Бакта) НААН України [3].

За результатами досліджень останньої з установ обґрунтовано необхідність вжиття державних заходів підтримки розвитку малого і середнього підприємництва прикордонного Закарпатського регіону у сфері агротуристичного господарювання, формування інституційного середовища та інфраструктури аграрного підприємництва, залучення інвестиційно-інноваційних ресурсів і потенційних можливостей, підтримки експортної діяльності суб'єктів малого бізнесу. При цьому вагомого значення набуває залучення молоді та підтримка її підприємницької активності; мотивування творчого потенціалу молоді і спрямування його в напрямі формування результативного підприємницького середовища на основі європейських цінностей і досвіду ведення аграрного господарювання [3].

З метою формування перспектив розвитку агротуризму в Україні та її регіонах доцільним є задіяння його потенційних можливостей, які необхідно розглядати крізь призму вирішення проблемних питань регіонального зростання. Таким чином активізація регіонального розвитку сфери агротуризму на перспективу потребує вирішення таких проблем як інфраструктурне забезпечення, якісне надання туристичних послуг, оскільки більшість суб'єктів аграрного господарювання попросту не готові до прийому туристів. Зазначене дає підстави стверджувати, що існує потреба у забезпеченні ефективного маркетингу агротуризму в Україні та її регіонах, оскільки значна частка потенційних туристів не володіє інформаційними даними щодо можливостей агротуризму в межах локальних територій. Водночас суб'єкти агротуристичного господарювання не мають необхідних дозволів і сертифікатів на проведення агротуристичної діяльності, а також не завжди дотримуються стандартів безпеки. В зазначеному контексті доцільним є також підвищення рівня кваліфікації та підготовки місцевих жителів, які мають бажання займатися наданням агротуристичних послуг. Крім цього, доцільним є підвищення рівня доступності транспорту та

інфраструктури для агротуристів, особливо у віддалених районах. Вагомого значення набуває поєднання інтересів і подальшої співпраці між сільськогосподарськими господарствами та туристичними організаціями, що дасть можливість розширити необхідні знання та навички для забезпечення ефективної діяльності у сфері агротуризму.

Список використаних джерел

1. Іваненко І. В., Возняк В. В. Агротуризм в Україні: стан та перспективи розвитку. *Бізнес Інформ*. Харків, 2019. № 6. С. 178–184.
2. Іваненко І. В., Полякова М. М. Агротуризм: концептуальні підходи та перспективи розвитку в Україні. *Бізнес Інформ*. Харків, 2021. № 2. С. 199–204.
3. Газуда Л. М., Балян А. В., Газуда М. В., Волощук Н. Ю., Газуда С. М. Розвиток аграрного підприємництва в Закарпатській області в умовах євроінтеграційних процесів: науково-прикладні аспекти і рекомендації. Велика Бакта : ТОВ «РІК-У», 2021. 67 с.

*Оксана Іжик,
студентка 3-го курсу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
м.Ужгород, Україна
Науковий керівник: к.е.н., доц. Олександр Молнар*

ЛОГІСТИЧНИЙ ФРОНТ УКРАЇНИ

Війна завжди була і залишається однією з найбільш небезпечних і складних подій в житті будь-якої країни. Крім військових дій, вона має великий вплив на економіку та життя людей. Повномасштабне вторгнення в Україну внесло корективи у функціонування всіх сфер економічного життя країни. Логістика як ключовий фактор обміну та доставки продукції відіграє важливу роль для підтримки економічної діяльності та забезпеченням необхідними ресурсами. Ефективне управління запасами, постачання та транспортування в найкоротші можливі терміни - складові підтримки економіки країни у важкий час.

Мета дослідження. Розглянути внесок та зміни на логістичному ринку України. Проаналізувати тенденції, можливі перспективи та проблеми.

Логістика -це процес управління ефективними (за показниками обсягу, витрат і часу) потоками запасів сировини, матеріалів, готової продукції, послуг, незавершеного виробництва, фінансів та інформації, яка супроводжує ці потоки, від місця виникнення до місця використання або споживання через процеси приймання-відправлення, переміщення з метою повного задоволення потреб споживачів. [1]

Сфера логістики в Україні останні роки спостерігала розвиток. Складний період пандемії Covid-19 посилив тенденції піднесення та закріплення статусу важливої галузі на ринку. Прогрес відбувався за рахунок покращення інфраструктури та якості доріг, оновлення автопарку. Також варто відзначити вплив попиту інтернет-торгівлі на логістику - йдеться про розвиток складської логістики та кур'єрську доставку, але загальний позитивний вплив на галузь відчувається.

Бізнес під час нового етапу російсько-української війни став перед випробуванням, які склалися з складнощів вантажоперевезення. Ці виклики змусили українські компанії оперативно трансформувати та оптимізувати свої бізнес-процеси. Один із найважливіших завдань, яке довелося вирішувати компаніям - це переформатування логістики.

Логістичні проблеми в сучасному українському бізнесі: відмова від накопичення, зміна складських систем, складнощі з закупівлею товару, ускладнення логістичних операцій.[4]

Однією з найголовніших змін в українській логістиці є усунення найбільшого складського хабу в Україні. Величезним стресом стало знищення близько 400 000 кв. м складів під Києвом. Це величезна кількість – близько 20% усієї професійної складської нерухомості в Україні. Велика втрата для ринку України.[3] Релокація складських залишків відбулася до Львівської, Тернопільської, Івано-Франківської областей, Закарпаття. Обсяг складських приміщень, який потрібен був компаніям, не був готовий до великого за обсягом потоку продукції. Бракувало місць, і навіть ті, які вдалося знайти, відставали від колишнього рівня щодо площі, організації простору та рівня обслуговування. Також відчуваються складнощі з пошуком

транспорту та водіїв, тривалість комендантських годин є перешкодою для безперервного функціонування ланцюга поставок.

Умови блокування морських портів України та значних пошкоджень транспортної інфраструктури зробили залізницю найважливішим видом транспорту, за допомогою якого здійснюються перевезення. Вантажні перевезення, які є ключовим джерелом прибутку АТ «Укрзалізниця», скоротилися на 65,3%, внаслідок обстрілів було зруйновано майже 6 300 км колій.[2]

На Рис. 1 зображено наслідки пошкоджень української логістичної інфраструктури від російської агресії. Співставлена загальна кількість інфраструктурних одиниць, а саме авіаційна, залізнична, морські порти до кількості пошкоджених. Близько третини інфраструктури зараз перебуває в знищеному або несправному стані для здійснення діяльності. Згідно з попередніми оцінками, загальний розмір збитків від втрати інфраструктури в Україні становить \$35,3 млрд, але ця цифра зростає щодня.

Рис.1 Співставлення логістичної інфраструктури.[5]

Кризовий стан також відкриває нові можливості для розвитку. Необхідно створювати нові логістичні центри та залучати до їх роботи фахівців, які мають досвід роботи в галузі вантажоперевезень, або залучати комерційні логістичні центри. Для успішної побудови ефективної та заощадливої економіки під час війни необхідно вміти відстежувати динаміку переміщення товарів, витрати на паливо, репутацію перевізників та

вирішувати проблеми, пов'язані з організацією вантажно-розвантажувальних робіт у різних місцях. Комунікація, конкуренція та гнучкість є також важливим аспектом для нових можливостей логістики теперішнього часу.

Отже, логістика є важливою сферою в економіці України під час воєнного стану. В 2022 році галузь перевезень зіткнулась з новими викликами, які необхідно було швидко вирішувати та організовувати оптимізаційні потоки ресурсами. Від ефективності логістики залежить не тільки можливість забезпечення потреб військових, але й економічна стійкість країни під час війни. Крім очевидних фізичних збитків, сектор також стикається з значними фінансовими втратами.

Список використаних джерел

1. Безсмертна О. В. Логістика : навч. посіб. / О. В. Безсмертна, О. О. Мороз, Т. М. Білоконь, І. В. Шварц. Вінниця : ВНТУ, 2018. 161 с. URL: https://ecopy.posibnyky.vntu.edu.ua/txt/2018/Bezsmertna_moroz_bilok_shvarz_logistika_np_p023.pdf
2. З початку війни вантажні перевезення залізницею скоротилися на 65,3%. RAIL.insider : веб-сайт. URL: <https://www.railinsider.com.ua/z-pochatku-vijny-vantazhni-perevezennya-zaliznyczyeu-skorotylysya-na-653/> (дата звернення 27.0302023)
3. Зберегти та забезпечити: як змінилася логістика в Україні під час війни. MIND.UA : веб-сайт. URL: <https://mind.ua/openmind/20241674-zberegiti-ta-zabezpechiti-yak-zminilasya-logistika-v-ukrayini-pid-chas-vijni> (дата звернення 27.0302023)
4. Логістика під час війни: як українському бізнесу організувати транспортні потоки. Ukrinform : веб-сайт. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/3566470-logistika-pid-cas-vijni-ak-ukrainskomu-biznesu-organizuvati-transportni-potoki.html (дата звернення 28.0302023)
5. Нові та старі виклики. Як тримається українська інфраструктура під час війни. Бізнес.NV : веб-сайт. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/udari-po-ukrajinskiy-infrastrukturi-statistika-vtrat-i-prognoz-ostanni-novini-50281224.html> (дата звернення 28.0302023)

*Олександр Ільїн,
аспірант 1 курсу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
м. Ужгород, Україна
Науковий керівник: к.е.н., доц. Віталій Сержанов*

РОЛЬ ДЕРЖАВИ В ПІДТРИМЦІ РОЗВИТКУ ІТ-СЕКТОРУ В УКРАЇНІ

ІТ-сектор в Україні є однією з найбільш швидкозростаючих галузей економіки. За даними Державної служби статистики України, в 2021 році обсяг ІТ-сектору становив 5,4% ВВП країни, що є досить значним вкладом у розвиток економіки [1]. Про обсяг ІТ-ринку свідчать і офіційні дані щодо кількості зареєстрованих юридичних осіб з ІТ-КВЕДами - у 2021 році їх кількість сягала близько 8800. Проте ці дані є трохи перебільшеними, адже часто компанії складаються з декількох юридичних осіб. Згідно з даними порталу Tech Ecosystem, 2400 ІТ-компаній діяло на початку грудня 2022 року і лише 1800-2000 цих компаній є активними учасниками ринку праці [2].

Переломним моментом, що призвело до відчутного просідання ринку, релокації спеціалістів за кордон, міграції бізнесу в середині країни, призов ІТ-спеціалістів стало повномасштабне вторгнення.

Вже майже через рік війни, ІТ-індустрія стала чи не єдиною галуззю, якій вдалося наростити експорт під час повномасштабного вторгнення: експорт ІТ-послуг за минулий 2022 рік зріс на 5,85% і приніс \$7,3 млрд у порівнянні з 2021-м роком. Це вдалось досягти завдяки контрактам, укладених ще до початку війни. Тому, у 2023 році очікуються менш позитивні показники [3].

На державному рівні, для підтримки ІТ-сектору, Україна здійснює деякі заходи через податкову систему. Наприклад, ІТ-компанії можуть використовувати спрощену систему оподаткування, що значно полегшує процес розрахунку податків. За останні роки урядом України було прийнято кілька законів, які спрямовані на поліпшення податкової системи для ІТ-компаній, наприклад, закон про податкові пільги для ІТ-компаній, які займаються розробкою програмного забезпечення. Цей закон дозволяє ІТ-компаніям зменшувати обсяги сплачуваного податку на прибуток до 5% при

дотриманні певних умов. Так станом на 1 січня 2023 року загальні податкові платежі представників ІТ-бізнесу до Зведеного бюджету України склали 32,2 млрд гривень, що на 16% більше, ніж у минулому році (4,4 млрд гривень).

Також існує система податкових кредитів для ІТ-компаній, що забезпечує їм зниження витрат на дослідження та розробки.

Однак, 1 січня 2023 року сплив термін пільгового оподаткування ПДВ з постачання програмної продукції в Україні відповідно до Прикінцевих і перехідних положень Податкового кодексу України. Що може значно збільшити суму податків та зборів до зведеного бюджету України.

Оскільки сфера технологій стала однією із трьох провідних галузей економіки України, український уряд робить величезну ставку на ІТ у стратегії економічного відновлення та розвитку країни. Щоб сприяти цьому урядом було прийнято ряд рішень, зокрема, запровадження спеціального правового режиму “Дія.City”, що, в свою чергу, дозволить створити в Україні один з найпотужніших ІТ-хабів у Центральній та Східній Європі. У 2022 році резидентами “Дія.City” стало вже 425 компаній [4].

Війна спричинила як міграцію ІТ-бізнесів всередині країни, так і відкриття нових офісів за її межами. Тож, для сприяння росту кількості ІТ-фахівців та посилення цифрового фронту уряд запровадив безкоштовне навчання ІТ-спеціальностям за державною програмою IT Generation.

Уряд має намір зосередити свою увагу на розробці інноваційного додатку “Дія” для отримання державних послуг, а також на розвитку кібербезпеки, хмарних систем, фінтех-проектів та захисті інтелектуальної власності в галузі ІТ-технологій.

Загалом для ІТ-галузі в Україні важливе не особливе ставлення, а підтримка та постійний контакт з державою та органами місцевого самоврядування для створення максимально сприятливих умов для розвитку індустрії. В умовах війни ІТ-компанії потребують чи не найважливішого: обмеження мобілізації представників галузі, чіткої процедури короткострокових виїздів за кордон для укладення контрактів, проведення переговорів для представників експортних індустрій, адже ІТ-галузь є однією з небагатьох індустрій, які продовжують наповнювати держбюджет валютою. А вже у післявоєнний період відновлення ІТ-галузь стане важливим

елементом, зокрема тому, Україні будуть потрібні професійні ІТ-спеціалісти, які будуть створювати необхідні умови для відновлення.

Зараз military-tech в Україні розвивається з великою швидкістю. Починаючи з 2022-го року необхідні всі можливі напрацювання, у топі – безпілотники та програмне забезпечення. Очевидно, що для України напрямом military tech буде пріоритетним у найближчі роки. Стартапи вже можуть отримати до \$35000 відповідних грантів на розвиток від Ukrainian Startup Fund [5]. Зокрема, державні кошти можуть бути спрямовані на проекти подвійного призначення (оборона, кіберзахист, інфраструктурної відбудови, охорона здоров'я, освіта). Також з боку держави потрібна підтримка підприємців, які працюють у сфері military tech, сприяння у швидкій доставці технологічних рішень у сфері оборони до кінцевих користувачів.

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики України: веб-сайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 01.04.2023)
2. Ukrainian Tech Ecosystem Overview. Online database of IT-companies, people, investors and tech ecosystem in Ukraine: веб-сайт. URL: <https://uatechecosystem.com/> (дата звернення 01.04.2023)
3. IT Ukraine Association: веб-сайт. URL: <https://itukraine.org.ua/> (дата звернення 01.04.2023)
4. Дія.City: веб-сайт. URL: <https://city.diia.gov.ua/> (дата звернення 01.04.2023)
5. Saveuastartups: веб-сайт. URL: <https://saveuastartups.com/> (дата звернення 01.04.2023)

*Олександр Ківшик,
кандидат технічних наук, докторант
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
м. Полтава, Україна*

РОЗВИТОК СТРАТЕГІЧНО ВАЖЛИВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Стратегічно важливі підприємства відіграють ключову роль у національній економіці, оскільки, зазвичай, мають значний обсяг виробництва, велику частку ринку, забезпечують значну кількість робочих місць та/або виготовляють специфічну продукцію для забезпечення потреб сектору безпеки й оборони, а тому мають значний вплив на розвиток країни або регіону, суттєво впливають на національну безпеку й оборону держави, що визначає вагомість їх розвитку.

Проблематика розвитку підприємств, які мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави, набуває нового значення та неабиякої актуальності в умовах широкомасштабної війни, розв'язаної РФ проти України. Оскільки значна кількість з цих підприємств належить до оборонної галузі чи паливно-енергетичного комплексу в умовах війни пріоритетність їх розвитку та забезпечення безперебійного функціонування є безумовною.

Розвиток стратегічно важливих підприємств може включати ряд заходів, спрямованих на підвищення їхньої конкурентоспроможності, фінансової стійкості та впливу на економіку. Зважаючи на сучасні умови функціонування стратегічно важливих підприємств пріоритети їх розвитку суттєво змінюються. Для збереження й примноження конкурентних переваг стратегічно важливих підприємств України в умовах сьогодення особливої ваги набуває їх технологічна модернізація, інвестування в дослідження та розвиток нових продуктів, технологій і процесів. При цьому інвестування у професійний розвиток людських ресурсів, задіяних у діяльність стратегічно важливих підприємств, сприятиме підвищенню ефективності їх роботи та здатності до інновацій.

В умовах євроінтеграції України стратегічно важливі підприємства отримують новий імпульс для розвитку, оскільки відкривається можливість

розширення їхньої діяльності на нові зовнішні ринки, а диверсифікація клієнтської бази може зменшити їх залежність від певних ринків і збільшити стійкість підприємств. Це може включати розвиток експортних можливостей або введення нових продуктів і послуг на ринок. Стратегічно важливі підприємства можуть укладати партнерські угоди та співпрацювати з іншими іноземними компаніями, університетами, дослідницькими центрами та урядовими органами, що сприятиме обміну знань та прискореному розвитку таких підприємств.

Важлива роль у розвитку підприємств, які мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави, в умовах особливого правового режиму воєнного стану належить державним органам влади. Надання фінансової підтримки, податкових пільг і грантів для стартапів, сприяння розвитку освіти і підготовки висококваліфікованих фахівців, підтримка партнерства між університетами та стратегічно важливими підприємствами для забезпечення відповідності навчальних програм їх потребам – це далеко не повний перелік напрямів державної регуляторної політики, спрямованої на стимулювання розвитку стратегічно важливих підприємств.

Розвиток стратегічно важливих підприємств в умовах війни є складним завданням, але вкрай необхідним для функціонування економіки та забезпечення життєдіяльності населення. Для реалізації цього завдання має бути впроваджене безпекоорієнтоване управління, адже захист стратегічно важливих підприємств від військових й інформаційних атак – передумова їх розвитку в умовах сьогодення.

Список використаних джерел

1. Онищенко С., Маслій О., Дрібна А. Оцінювання фінансово-економічної безпеки підприємства критичної інфраструктури. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія «Економічні науки»*. 2022. № 6. Том 1. С. 249–258. DOI: [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6\(1\)-38](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6(1)-38)
2. Ківшик О. П. Удосконалення інституційного забезпечення державної регуляторної політики в аспекті зміцнення безпеки стратегічно важливих підприємств України. *Innovation and Sustainability*. 2022. № 4. С. 215–222. DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2022.4.215.222>

*Георг Кіфор,
здобувач третього рівня вищої освіти
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
м. Ужгород, Україна*

Науковий керівник: д.е.н., проф. Вікторія Готра

МЕХАНІЗМ АДАПТИВНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

На сучасному етапі розвитку країни неможливо досягти подальшого прогресу та підвищення економічного рівня без ефективної та конкурентоздатної системи розвитку сільських територій. Вони є необхідною передумовою для сформованості сучасного аграрного ринку, сприяють успішній участі України у міжнародній економіці. Сільське господарство відноситься до однієї з ключових галузей, яка забезпечує виробництво матеріальних благ рослинного і тваринного походження, зокрема забезпечує населення харчовими продуктами. Крім того, воно є важливим джерелом сировини для промислового сектору.

Адаптивний розвиток сільських територій є однією з головних пріоритетних сфер внутрішньоекономічної стратегії України. Перспективні напрямки розвитку сільських територій здійснюють величезний вплив на економіку країни, забезпечуючи продовольчу безпеку та сприяючи розвитку окремих галузей економіки. Вони також сприяють формуванню соціально-економічних передумов для прогресу сільських регіонів.

Слід відзначити ряд факторів, що здійснюють негативний вплив на процеси розвитку сільських територій:

- Недостатній рівень розвиненості інфраструктури.
- Нестабільні політична і економічна ситуація в країні.
- Високий рівень зношеності устаткування.
- Завищені та змінні ціни на паливо.
- Недосконалий стан нормативно-законодавчої бази.
- Використання застарілих методів під час виробництва продукції.
- Недотримання строків сівозміни і неправильність засіву ґрунту культурами, що призводить до виснаження ґрунту та зниження його якості.

У сфері туризму України сільський зелений туризм набуває популярності з кожним роком. Залучення сільських територій до сфери

сільського туризму сприятиме збереженню унікальної етнографічної спадщини сільських областей та відродженню загубленого національного значення окремих сіл. Це створить нові можливості для підтримки і розвитку традиційної культури. Розробка та прокладання нових маршрутів сприятимуть оживленню традиційних занять, ремесел та культурних заходів. Важливим аспектом є наявність достатньої кількості сільських господарств і садиб з доступними цінами, що створить передумови для формування та розвитку національного самобутнього виду туризму - сільського (зеленого) туризму [5, с. 105]. Зелений туризм сприятиме розвитку екологічної свідомості, відродженню національної спадщини та підтримці місцевої економіки.

Щодо сфери сільського господарства, вона відіграє ключову роль у забезпеченні продовольчої безпеки України, поєднуючи в собі всю ресурсну базу. Україна має великий потенціал у сільському господарстві і, отже, широкі перспективи для розвитку агропромислового комплексу країни. Наявність сприятливих погодних умов і вигідного географічного розташування створює основу для подальшого розвитку сільського господарства.

На сьогоднішній день аграрний сектор України є головним джерелом валютних надходжень завдяки експорту сільськогосподарської продукції. Ця ситуація виникла через зниження виробництва в металургійній галузі та хімічній промисловості, які раніше були основними експортерами. Продовжуючи розвивати сільське господарство, Україна зможе забезпечити стаке постачання продуктів харчування для своїх громадян і вивезти якісну сільськогосподарську продукцію на міжнародні ринки. Країна може використати свої природні ресурси та екологічно чисті підходи до виробництва, щоб зайняти своє місце в глобальній сільськогосподарській сфері. Розвиток сільського господарства не тільки сприятиме економічному зростанню, але й позитивно позначиться на сільських громадах, створюючи нові робочі місця і сприяючи розвитку інфраструктури.

Основними стратегічними напрямками з метою забезпеченості концептуального розвитку сільськогосподарського комплексу України є ефективність функціонування інструментів задля захисту внутрішнього

ринку і збільшення обсягів постачання сільськогосподарської продукції на міжнародні ринки. В перспективі, для розвитку галузі сільськогосподарства в Україні, важливими мають стати такі напрями: удосконалення нормативно-законодавчої бази, що регулює розвиток сільського господарства; спрямованість на отримання органічного, корисного та екологічно чистого сільськогосподарського продукту; забезпечення рентабельності виробництва шляхом встановлення ринкових цін на продукцію; обробка результатів наукових досліджень та інноваційних рішень; омолодженість кадрових ресурсів, які працюють у сфері сільського господарства; зростання рівня оплати праці та інші заходи, спрямовані на покращення ситуації в галузі.

Розвиток сільських територій в Україні має бути пріоритетним завданням для зміцнення соціально-економічної безпеки країни. Очевидно, що подолання негативних тенденцій у короткостроковій перспективі є неможливим, і для цього потрібно проводити структурні зміни у державній політиці. Важливими кроками є реформа місцевого самоврядування, децентралізація влади, залучення інвестицій та перехід до інноваційного розвитку. Також потрібна структурна перебудова господарських комплексів у сільських районах [6, с. 11].

Одним з ключових аспектів сталого розвитку сільських територій є залучення сільських громад до прийняття управлінських рішень в сфері публічного управління. Українська законодавча база враховує світовий досвід та принципи Європейської хартії місцевого самоврядування, що ґрунтуються на децентралізації та субсидіарності. Ці принципи надають місцевим органам влади правову, організаційну та фінансову автономію. В результаті впровадження цих заходів, очікується покращення стану сільських територій, зростання їх економічної потужності та підвищення якості життя мешканців. Такий розвиток сприятиме зміцненню соціально-економічної стабільності країни в цілому [7, с. 13].

Таким чином, на сучасному етапі важливими є спрямованості формування теоретичних засад адаптивного механізму стратегічного розвитку сільських територій України, залучення сільських громад до участі у процесі прийняття управлінських рішень, створення ефективних інструментів для забезпечення стійкості внутрішнього ринку та збільшення

обсягів постачання сільськогосподарської продукції, активне залучення сільських територій до розвитку сільського туризму. Розвиток сільських територій впливатиме на економіку України, забезпечення продовольчої безпеки країни, сприятиме розвитку окремих секторів економіки та сприятиме формуванню соціально-економічних передумов для сталого розвитку сільських територій.

Список використаних джерел

1. Бурачек І. В., Михайленко Н. В. Сучасний стан та перспективні напрями розвитку сільського господарства в Україні. Миколаїв : Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського. 2018. №21. С. 134–137.
2. Бойко Є. О. Роль зеленого туризму в розвитку сільських територій. *Економіка. Управління. Інновації*. 2010. №1 (3). С. 25–29.
3. Вітенбек М. О. Економіко-математичне моделювання розвитку аграрного сектору економіки України. URL: <http://mses.kpi.ua/za/vitenbek.pdf> (дата звернення: 27.05.2023)
4. Закон України «Про особисте селянське господарство». URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T030742?an=96> (дата звернення: 22.05.2023)
5. Лазарева О. В. Соціально-економічний розвиток сільських територій: навч. посіб. Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили. 2021. 128 с.
6. Напрями та засоби розвитку сільських територій в контексті зміцнення соціально-економічної безпеки України : монографія / за ред. Т. Г. Васильціва, В. В. Бойка. Львів : Ліга-Прес. 2016. 262 с.
7. Сталій розвиток сільських територій : монографія / за ред. Т. Зінчук, Ю. Раманаускаса. Клайпеда : Вид-во Клайпедського університету. Київ: «Центр учбової літератури». 2019. 421 с.

*Наталія Кормош,
здобувачка третього рівня вищої освіти
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
м. Ужгород, Україна*

Науковий керівник: д.е.н., проф. Вікторія Готра

НАПРЯМИ АКТИВІЗАЦІЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

На сучасному етапі розвитку в українській економіці прослідковуються соціально-економічні диспропорції регіонального розвитку, посилення дисбалансу у розвитку сільських територій, також варто відмітити наявність значних відмінностей у галузевій структурі їх економічних систем. Відповідно, така неоднорідність і незбалансованість економічного простору є причиною значних відмінностей у рівні розвитку цих територій та якості життя їх населення. Окрім того, означені питання розвитку сільських територій набули надзвичайної актуальності в умовах реалізації децентралізаційних процесів, що реалізуються в Україні. У сільській місцевості під впливом децентралізації відбувається відповідна модифікація існуючого підприємницького середовища. Такі зміни підприємницького середовища охоплюють не тільки реальні зміни «центральної точки» чи ринкових умов функціонування, вони також впливають на економічні очікування сільського населення [1].

Актуальність питань розвитку сільських територій посилюється внаслідок військових дій, що відбуваються на території України. За цих умов території, які не знаходяться під військовими діями повинні функціонувати максимально ефективно та забезпечувати економіку країни необхідними ресурсами та товарами.

Переважаюча більшість органів місцевого самоврядування на сьогодні не в змозі самостійно активізувати економічну діяльність та відповідно забезпечити сприятливе середовище для життєдіяльності населення. Абсолютна більшість територіальних громад не мають достатнього економічного потенціалу для власного розвитку. Протягом всього періоду незалежності проблема економічної спроможності лише загострювалась і передусім це стосується саме сільських громад. Наприклад, лише 5 %

сільських громад можна вважати самодостатніми та такими, що здатні забезпечувати поступальний соціально-економічний розвиток.

Серед основних причин такого стану варто відмітити: відсутність порозуміння та співпраці між місцевою владою і місцевим бізнесом, що гальмує процеси забезпечення конкурентоспроможності громад та відповідно є причиною недоотримання податкових надходжень до місцевих бюджетів; брак належної державної підтримки розвитку фермерства та, як наслідок, гальмування побудови нових ланцюгів доданої вартості; недостатня інтегрованість малих фермерських господарств в економічні процеси держави, що в значній мірі гальмує їх спроможність нарощувати додану вартість та забезпечувати розвиток сільських територій.

Відповідно напрями вирішення означених проблем має стати: - побудова ефективних механізмів цілісних ланцюгів доданої вартості в роботі дрібних фермерів, які повинні стати рушійними силами місцевої економіки, можливості дрібним підприємствам конкурувати з великими господарствами в ринковій економіці України; - [2] формування стратегічного бачення щодо збалансованого територіального розвитку та забезпечення їх конкурентоспроможності за принципом – влада громади не чекає інвесторів ззовні, а «вирощує» інвесторів всередині громади (це особливо актуально в умовах військового стану через обмеженість ресурсів державного бюджету та відсутності іноземних інвесторів); - проведення циклу консультацій та інформаційних турів у територіальних громадах з метою підвищення обізнаності локальних виробників крафтової та екологічної продукції та фермерів у сфері економічної та фінансової грамотності; - формування дієвих інструментів та механізмів, які дозволять малим підприємцям в сільській місцевості реалізувати власний потенціал; - проведення консультативної та інформаційно-роз'яснювальної роботи серед населення сільських територій щодо можливостей реалізації бізнес-ініціатив із залученням пільгового кредитування.

Список використаних джерел

1. Губені Ю. Е., Коверко Ю. А. Розвиток особистих селянських господарств в умовах адміністративної децентралізації. *Економіка АПК*. Київ, 2017, № 1. С. 68–73.

2. Химинець В. В., Нестеренко В. В. Щодо механізмів забезпечення конкурентоспроможності сільських територій. *Центр регіональних досліджень національного інституту стратегічних досліджень. Аналітична довідка*. 2022. С. 1–7.

Анюта Жук,
студентка 3 курсу ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
м. Ужгород, Україна

Юрій Кочут,
аспірант ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
м. Ужгород, Україна

Науковий керівник: к.е.н., доц. Людмила Сахарнацька,
к.е.н., доц. Яніна Алмашій

РИНОК ПОДАРУНКОВОГО ПАКУВАННЯ ДЛЯ ЮВЕЛІРНИХ ПРИКРАС В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Ринок упаковки для ювелірних виробів в Україні та світі – це галузь, що розвивається. Ріст зацікавленості цим видом тари зумовлений попитом на якісні пакувальні рішення для ювелірної промисловості.

Ювелірні прикраси - найкрасивіший та найцінніший вид подарунку як для жінки чи дитини, так і для чоловіка. Ще з давніх-давен вони займали лідируючі позиції серед інших речей, які можна було подарувати. Зараз є різні їх види: починаючи від срібла та золота, закінчуючи діамантами та алмазами. Кожен мріє про ці фантастичні витвори ювелірного мистецтва: ланцюжки, кулони, сережки, браслети і колечка та багато іншого.

Головне у цій сфері - не тільки гарний вигляд самого ювелірного виробу, а й гарне упакування, яке відіграє не абияку роль. Якщо подарували гарний дорогий ланцюжок з білого золота інкрустований діамантами, але упакувати його у простий пакетик з поліетилену - це викличе невдоволення у покупця. Тому ювелірне упакування - це візитка прикрас. Купити футляри для

ювелірних виробів стає необхідністю для створення власного солідного іміджу. Це ненав'язливий спосіб донести кожному замовнику позитивний посыл, та одночасно зробити свій бренд не просто впізнаваним, але й мега популярним [3].

Над розробкою упаковки для ювелірних виробів працює дуже багато підприємств як в Україні, так і у світі.

В Україні ринок упаковки для ювелірних виробів все ще знаходиться на початковій стадії, але демонструє ознаки зростання. Є кілька місцевих виробників упаковки для ювелірних виробів, але на ринку все ще домінують імпорتنі пакувальні рішення з інших країн. Українська ювелірна промисловість розвивається, і разом з цим зростатиме попит на високоякісні пакувальні рішення. Основним найбільшим імпортером ювелірних футлярів/коробок /упаковки в Україні є компанія JEWELRY PACK. [2].

Світовий ринок упаковки для ювелірних виробів продовжить зростати в найближчі роки. Ринок керується такими факторами, як: зростання популярності онлайн-продажів ювелірних виробів, зростання попиту на розкішні пакувальні рішення та зростання екологічних варіантів пакування. Функціонує дуже багато компаній, які спеціалізуються на виготовленні та розробці упакувань для ювелірної промисловості, серед них виділяють: Essentra Packaging , Westpack, Sifcon International Pic, Elegant Packaging та інші [1].

Загалом, ринок упаковки для ювелірних виробів в Україні та світі – це галузь, що розвивається завдяки таким чинникам, як: зростання попиту на високоякісні та екологічні рішення для упаковки, а також зростання самої ювелірної галузі

Список використаних джерел

1. Пакування ювелірних виробів світовими компаніями. Jewelry Pack : веб-сайт. URL: <https://jewelrypack.com.ua>
2. Подарункові коробки для ювелірних прикрас Jewelry Pack : веб-сайт. URL: <https://jewelrypack.com.ua>
3. Попівняк Ю. Проблеми функціонування ювелірної промисловості України у світовому контексті та шляхи їх розв'язання. *Актуальні проблеми економіки*. Київ, 2013. № 9 (147). С. 62–69.

Анна-Крістіна Куцин
здобувачка третього рівня вищої освіти
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
м. Ужгород, Україна

Науковий керівник: к.е.н., доц. Ярослав Агій

НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ПРОДОВОЛЬЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

В сучасних складних реаліях гарантування економічної, в тому числі продовольчої безпеки, вимагає перегляду існуючої та побудови ефективної системи продовольчого забезпечення країни та її територіальних одиниць. При дослідженні даної проблематики слід комплексно розглядати це питання через призму зростання економіки країни та економіки конкретної адміністративно-територіальної одиниці, що зумовлено новими можливостями пов'язаними з реалізацією процесів децентралізації та значної самостійності у прийнятті управлінських та фінансових рішень місцевими громадами. Також слід прийняти до уваги реальні та потенційні можливості регіонів з огляду на військові дії.

Саме за умов зростання ролі місцевих громад та делегування державою багатьох важливих функцій і повноважень на місцеві органи влади й управління, особливого значення набуває вирішення проблеми продовольчого забезпечення. Від повноти вирішення цього питання залежить соціально-економічний стан і рівень розвитку регіонів та держави в цілому. Саме тому продовольче забезпечення доцільно розглядати з позиції загальнодержавного та регіонального рівнів.

Необхідність моніторингу та виявлення існуючих та потенційних загроз продовольчій безпеці передбачає оцінку наявних трендів основних індикаторів безпеки та їх подальше прогнозування і контроль. Так, Стратегія національної безпеки України розроблена ще у 2015 році розкрила низку позицій щодо ідентифікації основних загроз продовольчій безпеці України, серед яких вже тоді було означено наступні: агресивні дії Росії; неефективність системи забезпечення національної безпеки і оборони України; корупція та неефективна система державного управління; економічна криза; загрози енергетичній безпеці; загрози інформаційній

безпеці; загрози кібербезпеці і безпеці інформаційних ресурсів; загрози безпеці критичної інфраструктури; загрози екологічній безпеці [1]. Станом на сьогодні ми розуміємо важливість моніторингу загроз та необхідність завчасної розробки плану та інструментів протидії їм.

Світовий досвід у сфері політики управління й регулювання продовольчої безпеки дозволяє констатувати, що найбільш ефективними інструментами тут виступають: державна підтримка розвитку аграрного сектору країни; державне цінове регулювання на ринку; політика держави у сфері соціальної підтримки населення; регулювання систем забезпечення якості продукції.

Основними кроками у напрямку формування ефективної державної політики продовольчої безпеки повинні стати такі напрямки:

- виробництво продуктів харчування (менеджмент якості та впровадження бенчмаркінгових практик управління в галузях сільського господарства, екологічна політика, забезпечення безпеки кормів для тварин);

- поставки продовольства (зміна підходів у системах управління зберіганням харчових продуктів, логістична політика та політика управління транспортуванням продовольства; організації моніторингу та тестування безпеки харчових продуктів; контроль безпеки харчових продуктів);

- торгівля та ринки (необхідність розвитку ринкової інфраструктури продовольства, внутрішня та експортно-імпортна торговельна політика на ринках харчування);

- підходи до споживання (забезпечення доступу до здорової їжі шляхом гарантування достовірності і повноти інформації на упаковці продуктів харчування, наявності та дотримання даних харчових сертифікатів, адекватності рекламних релізів, розширення консультаційних послуг у сфері харчування, активізація комунікаційної політики та сприяння залученню громадян до асоціацій споживачів, освітня політика у сфері охорони здоров'я, дієтології, гігієни продуктів).

Отже, нагальність вирішення проблеми формування системи продовольчої безпеки є передумовою можливості реалізації сталого розвитку України, а тому прийняття управлінських рішень щодо розробки ефективного інструментарію управління продовольчою безпекою має

ґрунтуватись на результатах всебічного дослідження стану, тенденцій та можливостей її розвитку.

Список використаних джерел

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 26.05.2015 р. № 287/2015. основних чинників, які на неї впливають та формують. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015#Text> (дата звернення 01.04.2023)

Олександра Маслій,
кандидат економічних наук, доцент
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
м. Полтава, Україна

Ірина Рубан,
студентка Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
м. Полтава, Україна

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ АКТИВІВ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Банківська система України відіграє важливу роль у підтримці фінансової стабільності національної економіки, споживчого попиту та інвестицій, залученні капіталу для розвитку підприємств, а отже стимулюванні економічного зростання та створення нових робочих місць, тому актуальність статистичного аналізу активів банківської системи є беззаперечною.

Банківська система України – це сукупність усіх банківських установ, що функціонують на території України. Згідно із ст. 4 Закону України «Про банки і банківську діяльність» банківська система України складається з Національного банку України та інших банків, а також філій іноземних банків, які створені і діють на території України відповідно до положень цього закону та інших законів України [1]. Тому серед ключових показників

статистичного аналізу банківської системи варто виділити: кількість банків; обсяг активів та пасивів банків; рівень кредитного портфеля; рівень неповернених кредитів; рівень ліквідності; рівень стійкості банківської системи та інші.

Значення статистичного вивчення стану банківської системи полягає у можливості визначення основних проблем та перешкод розвитку банківської системи України. У цьому контексті особливо важливим є дослідження активів та кредитного портфеля банків, адже недостатня кількість кредитів може обмежувати розвиток бізнесу й економіки в цілому, натомість велика частка неповернених кредитів може вплинути на стійкість банківської системи. Тому поведемо аналіз динаміки активів комерційних банків України у 2021-2022 рр. (табл. 1).

За результатами проведеного статистичного аналізу загальна величина активів банківського сектору України збільшувалася протягом 2021-2022 років з 1822814 млн. грн. на початок 2021 року до 2353592 млн. грн на кінець 2022 року (приріст активів у 2021 році становив 12,68%, а у 2022 році – 14,59%). Сума активів у іноземні валюти суттєво збільшилася протягом 2022 року – на 25,3%, порівняно з їх незначним зменшенням у 2021 році – на 1632 млн.грн або 0,28%.

Таблиця 1

Аналіз активів комерційних банків України у 2021-2022 рр.

Показники	Абсолютна величина, млн.грн			Абсолютний приріст, млн.грн		Темп росту, %	
	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023	2021	2022	2021	2022
Активи банківського сектору	1822814	2053928	2353592	231114	299664	112,68	114,59
Активи в іноземній валюті	585349	583717	731394	-1632	147677	99,72	125,30
Надані кредити	963664	1065347	1036129	101683	-29218	110,55	97,26
Кредити суб'єктам господарювання	752503	795513	801327	43010	5814	105,72	100,73
Кредити фізичним особам	199556	242633	209944	43077	-32689	121,59	86,53
Резерви за активними операціями банків	375459	278774	370845	-96685	92071	74,25	133,03

*Джерело: проаналізовано авторами за даними Національного банку України [2]

Аналізуючи кредитний портфель комерційних банків варто відмітити, що величина наданих кредитів у 2021 році зросла на 101683 млн. грн., проте у 2022 році через широкомасштабну війну, розпочату рф в Україні, вона зменшилася 29218 млн. грн.. Це відбулося внаслідок зменшення суми наданих кредитів фізичним особам у 2022 році на 32689 млн. грн. або 13,47%, тоді як сума кредитів суб'єктам господарювання дещо збільшилася (на 5814 млн. грн. або 0,73%).

Динаміка резервів за активними операціями банків вказує на значне зменшення їх величини протягом 2021 року – на 96685 млн. грн або 24,75%, тоді як протягом 2022 року відповідний показник значно збільшився – на 92071 млн. грн або 33,03%. Графічна інтерпретація отриманих результатів статистичного аналізу активів банківського сектору України відображена на рис. 1.

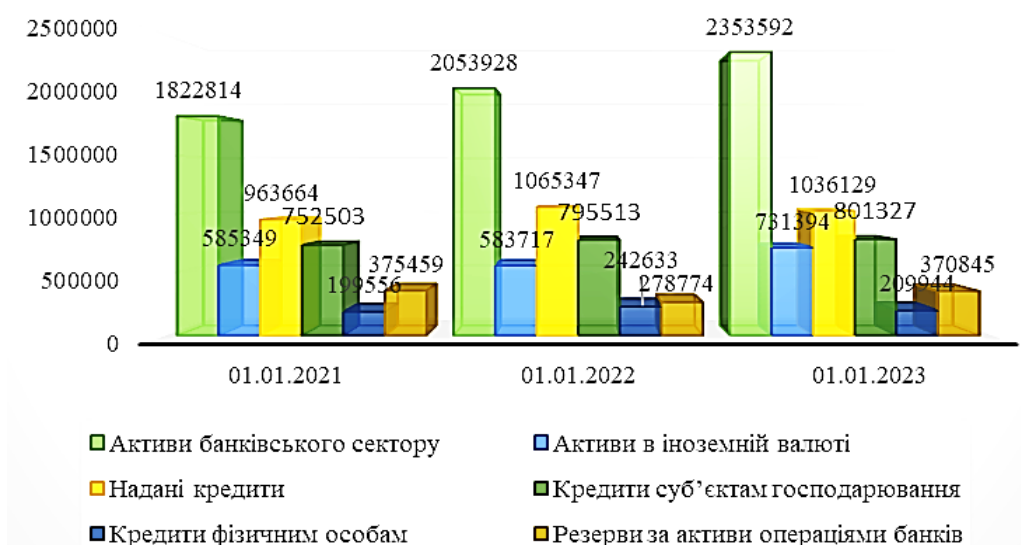

Рис. 1. Динаміка активів комерційних банків України протягом 2021-2023 рр., млн. грн.

*Джерело: побудовано авторами за даними Національного банку України [2]

Отже, статистичний аналіз активів банківського сектору України дозволяє виявляти проблеми та ризики у діяльності комерційних банків, з метою розробки рекомендацій щодо підвищення стійкості та розвитку банківської системи в цілому. Статистичний аналіз ключових показників розвитку банківської системи є основою формування й реалізації державної

фінансової політики, моніторингу її ефективності та визначенні потреб у регулюванні й нагляді.

Список використаних джерел

1. Про банки і банківську діяльність. Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (дата звернення 04.04.2023)
2. Основні показники діяльності банків України. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#1> (дата звернення 04.04.2023)
3. Onyshchenko S., Maslii O., Maksimenko A. The Threats of Ukraine Financial Security: Identification and Systemization. *Economy and Region*, no. 2(73), pp. 73–80. DOI: [https://doi.org/10.26906/eir.2019.2\(73\).1629](https://doi.org/10.26906/eir.2019.2(73).1629) (дата звернення 04.04.2023)

*Сергій Пилипець,
здобувач третього рівня вищої освіти
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
м. Ужгород, Україна
Науковий керівник: к.е.н., доц. Віталій Герзанич*

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Необхідність формування ефективного організаційно-економічного механізму розвитку сільських територій в Україні обумовлений суспільними трансформаціями, що відбуваються в житті сучасного села, та характеризуються переважно негативними тенденціями. Серед основних варто виокремити депопуляцію сільського населення, обмежені можливості доступу до ринку праці, низькі доходи, міграція, низька якість соціальних послуг, що в сукупності призводить до неможливості ефективно функціонувати та розвиватись сільським поселенським мережам. Такий механізм повинен поєднувати економічну, соціальну та управлінську складові, опиратись на природні ресурси та враховувати регіональні

особливості сільських територій. На нашу думку основою побудови сучасного організаційно-економічного механізму має бути інноваційний підхід.

Як зазначають вчені, організаційно-економічний механізм розвитку сільських територіальних громад має уособлювати в собі сукупність економічних й організаційних методів, способів, форм, інструментів та важелів впливу на економічні відносини й внутрішні інтеграційні процеси СТГ в сільській поселенській мережі, що визначають реальні та можливі критерії забезпечення фінансової спроможності сільських громад, враховуючи альтернативні варіанти модернізації їх інфраструктури на інноваційній основі [1, с. 147].

Рівень економічного зростання сільської території прямо залежить від фінансової спроможності відповідних сільських громад, рівня та можливості їх розвитку, раціонального використання наявного потенціалу, а також ефективної організації життєдіяльності її мешканців.

Окрім традиційних інструментів та механізмів організаційно-економічного розвитку сільських територіальних громад, що уможливають зростання фінансової спроможності, таких як: місцеві податки та збори; доходи та видатки місцевих бюджетів; трансфери; дотації; субсидії; державні компенсації; пільги та преференції; фінансові стимули; інвестиції та гранти; страхові платежі; кредитні та депозитні продукти; цільові операційні програми доцільно також звернути увагу на можливості розвитку через реалізацію програм державно-приватного партнерства та побудови інноваційної інфраструктури з урахуванням принципів «шерінгової» економіки, що знайшла своє вираження у прийнятому у 2020 році Законі України «Про сільськогосподарську кооперацію» [2].

Такий підхід, на нашу думку, є найбільш реальним на дієвим за сучасних умов, адже він відкриває доступ до користування, а не володіння ресурсом, тобто це система, яка заснована на спільному користуванні матеріальними та людськими ресурсами й дає можливості для створення надійних відносин між будь-якою кількістю контрагентів, призводить до скорочення транзакційних витрат та часу.

Аналізуючи тенденції останніх років ми бачимо, що людство все частіше буде зазнавати глобальних фінансових, екологічних та соціальних криз. А тому концептуальний підхід до перегляду інструментів організаційно-економічного механізму розвитку сільських територій та її правової регламентації є перспективним напрямом, що потребує подальшого вивчення.

Список використаних джерел

1. Trusova N. V., Hryvkivska O. V., Yavorskaya T. I., Prystemskyi O. S., Kerko V. N., Prus Yu. A. Innovative development and competitiveness of agribusiness subjects in the system of ensuring of economic security of the regions of Ukraine. *Rivista di Studi sulla Sostenibilita*. 2020. Vol. 2. P. 141–156.
2. Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України № 819-IX від 21.07.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/819-20#Text>.

*Сергій Ратушняк,
ад'юнкт 1 курсу «Національний університет оборони України
ім. Івана Черняховського»,
м. Київ, Україна*

*Вадим Телегін,
ад'юнкт 3 курсу «Національний університет оборони України
ім. Івана Черняховського»,
м. Київ, Україна*

Науковий керівник: к.е.н., доц. Юлія Луцик

БЮДЖЕТНІ ВИДАТКИ ДЛЯ ПОТРЕБ СИЛ ОБОРОНИ В УМОВАХ ОБМЕЖЕНОСТІ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ТА ПРІОРИТЕЗАЦІЇ ВИТРАТ ДЛЯ ВІДСІЧІ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ

Воєнна безпека України відіграє домінуючу роль щодо захисту суверенітету і територіальної цілісності країни. Забезпечення обороноздатності здійснюється за рахунок формування показників бюджету з метою забезпечення потреб оборони країни з урахуванням специфіки і досвіду військових конфліктів. Збройним Силам України (далі ЗС України)

завдяки міжнародній матеріально-технічній допомозі та нарощенню бойових спроможностей, вдалося зупинити агресора. Проте залишається актуальним питання забезпечення обороноздатності України через обмеження ресурсів.

До 24 лютого 2022 року розподіл бюджетних асигнувань здійснювався, розпорядникам бюджетних коштів, відповідно до задекларованих в Бюджетному Кодексі України єдиних принципів і правил, згідно яких, регулюються відносини, що виникають у процесі складання, розгляду, затвердження та виконання бюджету.

У зв'язку з військовою агресією російської федерації (далі рф), на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України, відповідно до пункту 20 частини першої статті 106 Конституції України, Закону України "Про правовий режим воєнного стану" забезпечення належного фінансування сектору безпеки і оборони є одним із першочергових завдань уряду [1].

В умовах війни безумовним пріоритетом для народу, уряду та вищого політично-військового керівництва стало завдання відбиття збройної агресії з боку рф. Для виконання цього завдання були вжиті такі заходи як: введення воєнного стану в Україні, загальна мобілізація, збільшення чисельності ЗС України, розширення і пошук нових джерел та каналів їх постачання, в тому числі військової техніки та озброєння. Всі ці необхідні заходи об'єктивно потребували зміни бюджетної політики в напрямку збільшення видатків для сил оборони, насамперед на ЗС України.

Посилення і продовження інтенсивності бойових дій в Україні з початком повномасштабного вторгнення агресора в Україну в лютому 2022 року викликало необхідність переорієнтування бюджетної політики на потреби оборони. Основні зміни бюджетної політики стосувалися різкого зростання витрат у МО України. Так, вже фактичні видатки за квітень склали 136,0 млрд грн проти 133,5 млрд грн запланованих на цілий 2022 рік. Зростаючі потреби на оборону країни, призвели майже до десятикратного зростання фактичних видатків МО України, досягнувши на кінець 2022 року 1 113,3 млрд грн [2].

Відбиття збройної агресії рф вимагало нарощувань спроможностей сил оборони, необхідних для захисту України, що призвело до суттєвих змін у

перерозподілі бюджетних видатків. З перших днів війни пріоритетним напрямком стало фінансове забезпечення заходів МО України, а саме на:

- забезпечення діяльності Збройних Сил України, підготовку кадрів і військ, медичне забезпечення особового складу, ветеранів військової служби та членів їхніх сімей, ветеранів війни;

- розвиток, закупівлю, модернізацію та ремонт озброєння, військової техніки, засобів та обладнання.

Повномасштабна збройна агресія РФ проти України та незламна стійкість ЗС України у її відбитті, безсумнівно кардинально змінили світосприйняття більшості держав світу, а особливо партнерів та союзників України в цій війні. Зростаючі загрози в сфері безпеки спонукали, в першу чергу, країни-члени Євросоюзу та НАТО до перегляду не тільки своїх зовнішньо-політичних та зовнішньо-економічних пріоритетів, а й до перегляду воєнно-політичних в бік підвищення уваги до питань колективної безпеки, допомоги союзникам та розвитку національних збройних сил [3].

Суттєву допомогу в вирішенні завдань оборони України надають країни - союзниці, які взяли на себе частково платне та безоплатне постачання необхідного озброєння, військової техніки, боєприпасів та інших необхідних матеріальних цінностей і покриття витрат на підготовку українських військовослужбовців.

Зокрема рейтинг допомоги від країн - союзниць Україні, що офіційно підтвержені посольствами країн або офіційними особами на кінець 2022 року склав \$34,97 млрд, таблиця 1.

Виходячи з фактичних даних, реальні видатки на оборону в умовах правового режиму воєнного стану в Україні суттєво перевищують бюджет МО України за рахунок отримання матеріально-технічної допомоги від країн-союзниць.

Таблиця 1. Рейтинг допомоги від країн - союзниць Україні

№ п/п	Країна	Розмір допомоги млрд.\$ США
1	США	17,5
2	Велика Британія	3,3
3	Японія	3,0
4	Чехія, Південна Корея, США	3,0
5	Європейський Союз	2,58
6	Німеччина	2,58
7	Польща	1,75

8	Латвія	0,30
9	Австралія	0,28
10	Естонія	0,26
11	Норвегія	0,20
12	Литва	0,12
13	Фінляндія	0,10

Джерело: Розроблено за даними [4].

Тож введення воєнного стану в Україні 24 лютого 2022 року, докорінно змінив підхід до забезпечення потреб оборони нашої країни і змусив керівництво держави збільшити бюджет МО України майже в десять раз. Проте реальні видатки на оборону майже вдвічі більші, за рахунок міжнародної допомоги, яка закриває критично – важливі для України потреби в озброєнні, техніці, боєприпасах та підготовці військ. Також відзначимо, що продовження інтенсивних бойових дій в 2023 році (і ймовірно в найближчій перспективі) не зменшить видатки для потреб МО України. Зокрема планові видатки бюджету МО України на початок 2023 року визначені 857,9 млрд грн, (проти фактичних видатків 2022 року 1 113,3 млрд грн – скорочення на 23%) були переглянуті в сторону реального збільшення. Станом на кінець квітня 2023 року планові видатки на оборону збільшено до 1 129,7 млрд. грн, майже до фактичних видатків минулого 2022 року, та у разі надходження додаткових джерел фінансування, бюджет для потреб МО України може бути знову переглянутий та збільшений.

Список використаних джерел

1. Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022., «Про введення воєнного стану в Україні». URL: <https://www.president.gov.ua/documents>.
2. Сайт Міністерства фінансів України, 08 лютого 2023 року: веб-сайт. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/>
3. Ткач М. Я., Бегма В. М., Грицюк Ю. Д. Аналіз впливу Російсько-Української війни на оборонні програми та бюджети провідних країн світу : колективна монографія / за ред. І. М. Ткач. Київ : НУОУ ім. І. Черняхівського, 2023. 335 с.
4. Країни за розміром наданої Україні військової допомоги – рейтинг від 25.10.2022. URL: <https://thepage.ua/ua/economy/vijskova-dopomoga-ukrayini-vid-riznih-krayin-rejting>.

*Ельвіра Сігеті,
студентка 3 курсу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
м. Ужгород, Україна*

*Науковий керівник: к.е.н., доц. Людмила Сахарнацька,
к.е.н., доц. Яніна Алмашиї*

НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОГО МЕНТАЛІТЕТУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Корупція є однією з найактуальніших соціальних проблем сучасності, розв'язання якої є надзвичайно важливим для багатьох країн світу, зокрема і для України [4]. Значне поширення цього явища призводить до ситуації, коли громадяни повинні платити хабарі за послуги, на які вони мають законне право. Зрештою, корупція легко виходить з-під контролю, а кількість залучених осіб стрімко зростає, що вкрай негативно впливає на суспільство в цілому, а саме на кожну з цілей сталого розвитку: подолання бідності, подолання голоду, міцне здоров'я, якісну освіту, гендерну рівність, відповідальне споживання, гідну працю та економічне зростання, зменшення нерівності, боротьбу зі зміною клімату, мир та справедливість тощо [2].

Важливим завданням на шляху запобігання та протидії корупції в Україні виступає формування антикорупційної культури суспільства. Для вирішення цього завдання необхідною є системна діяльність за низкою основних напрямів, серед яких доцільно виділити такі [4]:

- формування в суспільстві чіткого розуміння сутності корупції, донесення на рівні масової свідомості її справжньої ціни, тобто усього спектра та небезпеки її суспільно деструктивних наслідків;

- ефективна реалізація антикорупційної державної політики. Вищий антикорупційний суд України (ВАКС) було створено 11 квітня 2019 року та винесено перший вирок 30 жовтня. Важливо, що законопроект розробляється в тісній співпраці з Венеціанською комісією, ЄС та МВФ. Отже, це перший незалежний від будь-яких політичних чи інших впливів суд в Україні [1].

- детальне публічне висвітлення антикорупційної діяльності держави, забезпечення відкритості та прозорості державних органів з відповідних питань;

- загальна антикорупційна освіта населення, проведення інформаційних і навчальних заходів специфічного змісту, залучення суспільства до викриття корупціонерів та їх схем. Цей напрям боротьби з даним негативним явищем поступово набуває в країні великого поширення. Розроблено платформу краудсорсингових розслідувань WikiInvestigation, для проведення спільного слідства корупції професійними слідчими та громадськими детективами. Проект WikiInvestigation реалізується командою IDF за фінансової підтримки Європейського Союзу. Механізм функціонування платформи схожий на Вікіпедію, оскільки дозволяє створювати розслідування, завантажувати дані, а інші користувачі можуть доповнювати їх, додаючи додаткову інформацію. Це й означає пряме залучення суспільства до розслідування антикорупційних справ, де кожна дія та внесок мають значення [1].

- духовне оздоровлення нації, що приведе до значного зменшення егоїстично-споживацької складової у світогляді громадян, шляхом повернення до цінностей Православної цивілізації, частиною якої українське суспільство було протягом століть, у поєднанні з патріотичним вихованням [4].

Отже, вироблення, закріплення в суспільній свідомості та поступове практичне втілення чіткого бачення майбутнього України як країни, розвиток якої не сумісний з ганебними суспільними явищами на зразок корупції є ключовою метою для формування антикорупційної культури українського суспільства [4]. Особливо, варто звернути увагу на виховання доброчесності молоді в повсякденному житті. Насамперед, для цього необхідно: навчитися розпізнавати повсякденну корупцію та її довготривалі наслідки; знати свої права; важливо пам'ятати, що просте вирішення проблеми хабарем не означає якісно та швидко надану послугу; прийняти свою відповідальність, адже ми живемо у суспільстві та приймаємо загальні правила співжиття, які регулюються законами; дізнайтеся, як протидіяти корупції на вашому рівні, куди повідомити про корупційні дії та як поширити цю інформацію серед ваших однолітків.

Список використаних джерел

1. WikiInvestigation crowdsourcing platform. Школа громадського детектива : веб-сайт. URL: <https://idf.solutions/wikiinvestigation-by-idf/> (дата звернення 27.04.2023)

2. Національне агентство з питань запобігання корупції : веб-сайт.
URL: <https://study.nazk.gov.ua/> (дата звернення 27.04.2023)

3. Запобігання та протидія корупції : навч. посіб. 4-те вид., переробл. та допов. / за ред. А. М. Михненка. Київ : ДННУ «Академія фінансового управління», 2013. 262 с.

4. Кравченко С., Пантелейчук І. Напрями формування антикорупційної культури українського суспільства. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. Київ, 2012. № 2. С. 5–13.

*Ірина Фадєєва,
доктор економічних наук, професор,
Івано-Франківський національний технічний
університет нафти і газу,
м. Івано-Франківськ, Україна*

*Ілона Туць,
аспірантка I курсу,
Івано-Франківський національний технічний
університет нафти і газу,
м. Івано-Франківськ, Україна*

ДЖЕРЕЛА ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ У РОЗВИТОК АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ В УКРАЇНІ

Під час повномасштабних воєнних дій в Україні гостро постало питання енергетичної безпеки і енергетичної незалежності нашої держави. Багаторічна залежність від зовнішніх джерел енергопостачання зіграла свою негативну роль і, відповідно, економіка України понесла значні втрати, як матеріальні, так і фінансові, у галузі енергетики. Тому зараз і у повоєнний період відновлення країни розвиток автономних джерел енергії, як традиційних, яких є значні поклади на території України, так і відновлюваних буде у пріоритеті. Проте, зважаючи на глобальні зміни клімату та світові тренди екологізації економік, на нашу думку, пріоритетну увагу потрібно приділити відновлюваним джерелам енергії, потенціал розвитку яких в Україні також є досить значним.

Політика низьковуглецевої економіки, об'єднуючи прагнення до підвищення енергоефективності, збільшення частки відновлюваних джерел енергії та зниження рівня забруднення атмосфери й навколишнього середовища, визнається як шлях реалізації концепції сталого розвитку, за якого експлуатація природних ресурсів, з одного боку, задовольняє сучасні потреби людства, а з іншого – захищає інтереси майбутніх поколінь, нівелюючи значний антропогенний вплив, багато в чому викликаний екстенсивним підходом до природокористування. За останнє десятиліття значно зросли виробничі потужності з використанням відновлюваних джерел енергії, найбільш швидкі темпи демонструють сонячна та вітроенергетика.

Найбільш динамічно за останні роки поширюється виробництво і впровадження фотоелектричних сонячних електроенергетичних установок та станцій. Більше 60% всіх потужностей, введених в експлуатацію в усьому світі на кінець 2021 року було додано протягом останніх трьох років.

Зокрема, станом на кінець 2021 року лідерами з встановленої потужності сонячних фотоелектричних систем (станцій) були такі країни як Китай (40 ГВт), Німеччина (39,6 ГВт), Японія (33,3 ГВт), США (25,5 ГВт) та Італія (18,9 ГВт). У 2015 році безумовним лідером з розвитку відновлюваної енергетики став Китай – у цьому році було встановлено 14,8 ГВт фотоелектричних систем (станцій) [2].

Використання енергії вітру розширюється по всьому світу, що зумовлює зниження вартості турбін, підвищення рівня державної підтримки і зростаюче визнання інвестором позитивних характеристик вітряної генерації. У 2019 році загальна частка генерації електроенергії з використанням енергії вітру склала більш ніж 3% світових поставок електроенергії. Глобальна встановлена потужність вітряної енергії (як на суші, так і на морі) за останні два десятиліття збільшилася майже в 58 разів [3]. Такий розвиток подій зумовив приріст доданої потужності енергії вітру в світі у 2020 році до 64 ГВт, найбільше, зокрема, в таких країнах, як Китай - 32,9 ГВт (всього 148 ГВт), США - 8,6 ГВт (всього 74 ГВт), Німеччина - 4,9 ГВт (всього 45 ГВт), Бразилія – 2,7 ГВт (всього 18 ГВт), та Індія – 2,3 ГВт (всього 25 ГВт) [4].

Станом на 1 січня 2020 року в Україні, за «зеленим» тарифом на виробництво електричної енергії, працювало 112 об'єктів сонячної

енергетики, встановленою потужністю майже 838,83 МВт. [5]. Проте значна частина сонячних електростанцій розміщена у південних територіях, які знаходяться у зоні активних бойових дій або були зруйновані.

У повоєнний період відновлення цього напрямку енергогенерації буде розвиватися ще швидшими темпами, особливо зважаючи на останні зміни законодавства у цьому напрямі.

Проте розвиток використання відновлюваних джерел енергії вимагає значних інвестицій, і пошук джерел фінансування набуватиме все більшої вагомості, адже власні фінансові ресурси України на даний час є дуже обмеженими.

На сьогодні в світі та Україні існують такі програми активних джерел фінансування енергоефективних проєктів, що можуть залучатися органами місцевого самоврядування, неурядовими організаціями та іншими зацікавленими суб'єктами, діяльність яких направлена на підвищення енергетичної ефективності та охорони навколишнього середовища.

Проаналізувавши наукові джерела [6,7] можемо сказати, що всі ці програми можуть застосовуватись в Україні через банки. Зокрема, ПАТ АБ «Укргазбанк» активно реалізовує програми IFC та займає перше місце серед всіх українських банків по наданню еко-кредитів.

У 2017 році було затверджено нову «Енергетичну стратегію України до 2035 року: безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність». Цей документ окреслює стратегічні орієнтири розвитку ПЕК України на період до 2035 р. У ньому прогнозується, що частка імпортних компонентів у загальному енергоспоживанні мала знизитися до менше ніж 50% вже до 2020 р. та до менше ніж 33% у 2025-2035 рр., зокрема, завдяки розвитку відновлюваних джерел; збільшенню власного видобутку природного газу; енергозбереженню та підвищенню енергоефективності з дотриманням високих екологічних стандартів [1]. Реальне впровадження цієї стратегії у повоєнний період буде вимагати не тільки фінансових ресурсів, але й мотивування і заохочення суспільства та бізнесу до зміни філософії бізнесу на його екологізацію, тобто економію енергоресурсів, використання відновлюваних джерел енергії тощо.

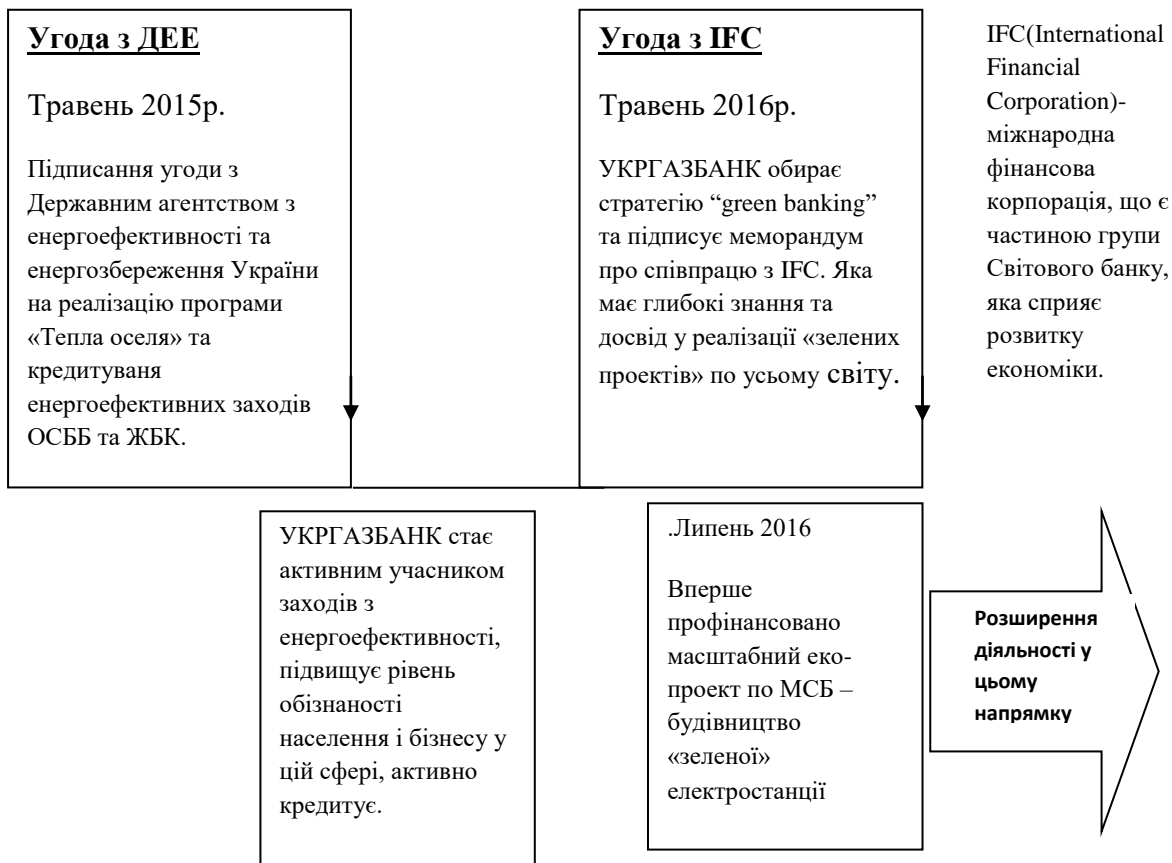

Рис. 1 – Заходи «Укргазбанку» до стимулювання впровадження ВДЕ [8]

На основі проведеного аналізу стратегій найбільш розвинених країн світу, можна підсумувати, що державна система управління питаннями енергоощадності та підвищення енергоефективності може включати в себе ряд напрямів [9]:

1. Формування багаторівневої структури державного управління енергоощадністю з галузевою зоною відповідальності і наявністю координуючих органів.
2. Створення та впровадження системи об'єктивних ключових показників енергоефективності в плани розвитку в усіх галузях економіки і сфери діяльності, а також запровадження управлінських стимулів для підвищення енергоефективності.
3. Застосування практики введення національних та міжнародних стандартів ефективності використання ресурсів («портфельні стандарти ефективності»).
4. Програми пільгового кредитування.
5. Державні субсидії і дотації.
6. Впровадження системи енергоаудиту та енергоменеджменту.
7. Система грантів.
8. Регулювання цін (тарифів) на енергоносії.
9. Система штрафів.
10. Програми сертифікації.

Виникає питання можливості одномоментного переходу на ВДЕ. Проте існують три головні виклики, що стримують миттєвий та повноцінний перехід на ВДЕ:

1. Вже сформована традиційна енергосистема — це мільярди інвестицій, робочих місць і цілі галузі, які не можна відразу змінити.

2. Українські мережі не готові швидко інтегрувати складно прогнозовану та відносно непостійну генерацію із ВДЕ.

3. Людство поки не впровадило ефективні та масштабовані способи зберігання електроенергії, які необхідні для сталої енергосистеми із ВДЕ.

Питанням економічної ефективності механізмів підтримки і мотивації розвитку системи альтернативної і відновлювальної енергетики, пошуку та залучення нових технологічних і технічних рішень джерел енергоресурсів, а також нових організаційно-економічних підходів і механізмів їх масштабного використання слід приділити пріоритетну увагу на рівні підприємств, регіонів та держави. Це вплине на технології, техніку, ціни, послуги та ринкову поведінку підприємств-споживачів електроенергії, які стануть критично впливовим чинником перспективного розвитку вітчизняної енергетики у повоєнний період і на найближчі десятиліття.

Список використаних джерел

1. Енергетична стратегія України на період до 2035 року. [Електронний ресурс]. URL: http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245239564&cat_id=245239555

2. Кудря С. О. Відновлювані джерела енергії : монографія. Київ, 2020. 388 с.

3. Глобальна зміна клімату – сучасні погляди та тенденції. [Електронний ресурс]. – URL: <https://meteo.gov.ua/ua/33345/zmi/articles/read/61>

4. Пройс М. Економічні наслідки поступової відмови від використання вугілля в Україні до 2030 року / М. Пройс, О. В. Михайленко, І. Сабака, Б. Пробст. Київ: 7БЦ, 2021. 140 с.

5. Кудря С. О. Атлас енергетичного потенціалу відновлюваних джерел енергії України. [Електронний ресурс]. – URL: <https://saee.gov.ua/sites/default/files/Kudria.pdf>
6. Ключові міжнародні джерела фінансування інвестицій в Україну. [Електронний ресурс]. – URL: https://uamap.org.ua/storage/Ukraine_RE_%20data_on_financing_sources_UA.pdf
7. Орієнтири розвитку альтернативної енергетики України до 2030р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://razumkov.org.ua/statti/orientyry-rozvytku-alternatyvnoi-energetyky-ukrainy-do-2030r;>
8. Офіційний сайт «Укргазбанк» [Електронний ресурс]. – URL: https://www.ukrgasbank.com/private/credits/eco_energy/
9. Українська асоціація відновлюваної енергетики. [Електронний ресурс]. – URL: <http://uare.com.ua/>

Рафал Ренбілас,
доктор філософії, доцент Вища школа бізнесу
м. Домброва Гурніча, Польща

Вікторія Готра,
доктор економічних наук, професор
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
м. Ужгород, Україна

Іван Щукін,
здобувач третього рівня вищої освіти
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна

ІМПЕРАТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ДЕРЖАВНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

З метою успішної реалізації обраного вектору інтеграції України до Євросоюзу питання підвищення рівня інноваційної діяльності вітчизняних підприємств має важливе значення, як з точки зору зростання конкурентоспроможності так і подолання негативних наслідків

постковідного періоду та військових дій, що в значній мірі пригальмували розвиток національного підприємницького сектору.

Державна інноваційна політика повинна виступати засобом поширення та реалізації інноваційних процесів національної економіки, при цьому перевага має надаватися таким з них, на основі яких буде здійснюватися технологічне переоснащення виробництв на базі високих технологій та утвердження вищих технологічних укладів.

Державна підтримка інноваційних процесів в Україні з урахуванням сучасних обставин повинна охоплювати в першу чергу: – фіскальні пільги для інноваторів, що передбачають зниження ставок оподаткування; надання податкового кредиту підприємствам, що запроваджують інновації; звільнення від певних відрахувань до бюджету; пільгова амортизація для фірм-інноваторів; – фінансові аспекти: фінансування наукоємних виробництв за рахунок коштів державного бюджету, спеціальних програм розвитку підприємництва, що фінансуються міжнародними фондами, програмами та організаціями; надання безпроцентних чи пільгових позик та грантів; дотації за рахунок державного та місцевих бюджетів для пріоритетних галузей, виробництв чи технологій; можливість компенсації банківського процента, загалом чи його частини, у разі спрямування позики на фінансування інвестицій у технологічні інноваційні зміни; – інші інструменти підтримки інновацій, що направлені на удосконалення законодавства, розвиток та підтримку системи освіти, створення інформаційної інфраструктури, запровадження інноваційних проєктів у сфері державно-приватного партнерства.

Важливо відзначити комплексний характер заходів державної інноваційної політики, їх системний взаємозв'язок з механізмами реалізації та ресурсним забезпеченням, а також інституціональну спроможність органів державної влади стосовно її впровадження [1].

Ураховуючи вагомість технологічних факторів у розвитку промислових підприємств, необхідно:

- здійснити модернізацію пріоритетних промислових підприємств України;

- оцінити наявний науково-виробничий потенціал передових підприємств, забезпечити їх взаємодію через створення науково-виробничих кластерів та відповідної інноваційної інфраструктури;
- запровадити законодавчі та податкові заходи для підвищення інноваційної активності підприємств (через спрощення процедури кредитування, можливості зниження податкового навантаження, стимулювання подальшого інвестування в інноваційні проекти);
- сприяти реалізації програм на загальнодержавному і місцевому рівнях щодо відновлення і модернізації основних фондів та стимулювання до реалізації інноваційного підприємництва;
- сприяти активному впровадженню та застосуванню сучасних методів менеджменту, маркетингу і логістики в діяльність національних підприємств.

Список використаних джерел

1. Готра В. В., Щукін С.І. Сутність та напрямки реформування державної інноваційної політики в умовах євроінтеграції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Економіка*. Ужгород : Говерла, 2019. Вип. 2 (54). С. 29–41.

**V Міжнародна науково-практична конференція
«АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЕКОНОМІКИ, ОБЛІКУ, ФІНАНСІВ
ТА УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»**

СЕКЦІЯ 2

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

*Олег Михайлюк,
здобувач третього рівня вищої освіти
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
м. Ужгород, Україна*

Науковий керівник: к.е.н., доц. Ярослав Агій

**РОЛЬ РЕГІОНАЛЬНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ У РОЗВИТКУ
СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ**

Сучасні теорії економічного та просторового розвитку значну роль відводять дослідженню його регіонального аспекту. Враховуючи значні територіальні диспропорції, соціально-економічні особливості регіонів та реформи, що відбулися в ході децентралізації влади та розширення повноважень місцевого самоврядування питання ефективності регіонального менеджменту покликане зменшити розбіжності та підвищити можливості сталого розвитку сільських територій України. На цьому шляху завдання менеджменту, його функції та можливості можуть бути спрямовані на управління людськими ресурсами, виробничим та інноваційним потенціалом на рівні регіону, спираючись на встановлені цільові орієнтири. Сучасний розвиток сільських територій вимагає обґрунтованого і виваженого природокористування, визначення пріоритетів подальшого функціонування територій з урахуванням принципу збалансованості економічних, соціальних та екологічних інтересів.

Під менеджментом регіонального розвитку ми розуміємо діяльність, спрямовану на посилення економічної ефективності розвитку та розміщення діяльності людей на визначеній території відповідно до впливу передумов і факторів природи, соціуму та економіки [1, с.15].

Аналіз особливостей функціонування сільських територій дозволяє виділити характеристики, що слід першочергово враховувати при прийнятті рішень на регіональному рівні, зокрема:

1) просторові (площа, протяжність, розташування щодо суміжних населених пунктів регіону, сусідні регіони та їх рівень розвитку, можливості транскордонного розвитку);

2) демографічні (щільність населення, особливості системи розселення, вікова структура, статевий та етнічний склад);

3) природно-ресурсні (кліматичні особливості території, природно-ресурсний потенціал);

4) виробничо-господарські (загальний стан і рівень розвитку основних галузей господарського комплексу, розвиток підприємництва, стан виробничої та інноваційної інфраструктури та глибина зовнішньоекономічних зв'язків);

5) соціальні (розвиток соціальної інфраструктури, соціальних взаємовідносин, звичаї, ментальність);

6) еколого-економічні (ступінь залучення природних ресурсів у виробничу та господарську діяльність суб'єктів території, екологічний стан);

7) адміністративно-управлінські (наявність адміністративних утворень, органів місцевого самоврядування, ініціативність та залученість громади до вирішення спільних проблем території);

8) культурно-історичні (наявність культурно-історичних пам'яток та визначних місць, що становлять громадський інтерес).

Таким чином, реалізація завдань регіонального менеджменту спрямована на виявлення проблематики регіону та передбачає в своїй основі аналіз отриманих показників, використання методології прогнозування та планування розвитку територіального утворення, формування стратегії соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальної одиниці, забезпечення ресурсних складників. На основі затвердженого стратегічного документа забезпечується досягнення встановлених цілей, що передбачають відтворення високої якості життя, захист навколишнього середовища, реалізацію структурної, інвестиційної, промислової, соціальної політик, інфраструктурне забезпечення регіону.

Список використаних джерел

1. Гладкий О. В. Менеджмент регіонального розвитку : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2013. 246 с.

*Олексій Михайло,
аспірант 1 курсу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
м. Ужгород, Україна*

Науковий керівник: д.е.н., проф. Віра Варцаба

ПОШИРЕННЯ КОРУПЦІЇ ЯК ЗАГРОЗА РОЗВИТКУ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ

Важливість розвитку продуктивних сил в контексті регіональної економіки не викликає жодних сумнів. Внаслідок цього, особливої актуальності набуває проблема визначення всіх чинників, що створюють потенційну загрозу для розвитку продуктивних сил. Серед останніх особливе місце займає проблема високого рівня корумпованості, розв'язання якої потребує системного підходу, через здатність корупції впливати на всі аспекти суспільного життя.

Сьогодні корупція обґрунтовано вважається однією з найбільш актуальних проблем, що може призвести до багатьох небажаних для суспільства наслідків [1-3]. Проте, незважаючи на наявність пильної уваги дослідників до даної проблеми [4, 5], вплив корупції на розвиток продуктивних сил й досі залишається недостатньо дослідженим.

Метою цієї роботи є виявлення основних негативних наслідків поширення корупції для розвитку продуктивних сил та визначення заходів для їх мінімізації.

Незважаючи на наявність кореляції між багатьма негативними соціально-економічними явищами та корупцією слід визнати, що корупція не є їх безпосередньою причиною. Напроти, корупція є таким самим наслідком більш глибоких небезпечних процесів – зменшення рівня ефективності чинних формальних правил – та виступає надійним індикатором, що попереджає про їх наявність [6].

Серед трьох можливих типів неефективності формальних правил: цільової, трансакційної та етичної неефективності, найбільш небезпечною для розвитку продуктивних сил та найбільш сприятливою для виникнення та поширення корупції є трансакційна неефективність чинних формальних правил, тобто невиправдано високий рівень трансакційних витрат

бюрократичних процедур, що пов'язані з дотриманням відповідних формальних правил [7].

Дійсно, чисельність та заплутаність бюрократичних процедур, що є основною властивістю транзакційно неефективних формальних правил, не лише спонукає клієнтів до пошуку можливостей прискорення їх проходження та, відповідно, скорочення рівня власних транзакційних витрат завдяки укладанню корупційної угоди [8, 9], але й призводить до багатьох інших негативних наслідків, як то: скорочення ділової активності, зменшує зацікавленість підприємців у впровадженні у виробництво останніх науково-технічних досягнень та позбавляє працівників мотивації до інвестицій у підвищення власної кваліфікації та підвищення продуктивності своєї праці.

Таким чином, незадовільні темпи розвитку продуктивних сил та зростання рівня корумпованості є взаємопов'язаними наслідками одного й того ж самого чинника: транзакційно неефективності чинних формальних правил. Відповідно, програма з попередження зазначених проблем обов'язково має передбачати заходи з підвищення транзакційної ефективності чинних формальних правил.

З огляду на вище зазначене є очевидним, що основним заходом з підвищення транзакційної ефективності чинних формальних правил має бути скорочення загальної кількості бюрократичних процедур та усунення чинників їх умовної неефективності [10, 11]. Адже саме від загальної їх кількості залежить той час та зусилля, що мають бути докладені клієнтом для їх проходження, а їх заплутаність може призвести до зростання кількості ненавмисних порушень вимог чинних формальних правил. Проте скорочення кількості процедур немає відбуватися за рахунок розширення дискреційних повноважень чиновника, що може призвести до зворотних наслідків та розширення можливостей чиновника щодо надання корупційних послуг [12].

Таким чином, можна зробити наступні висновки:

По-перше, корупція є індикатором більш глибоких небезпечних процесів, що можуть скласти загрозу як, безпосередньо, для розвитку продуктивних сил, так й для загального соціально-економічного розвитку країни.

По-друге, необхідною умовою для успішного розвитку продуктивних сил є підвищення рівня транзакційної ефективності чинних формальних правил, низький рівень яких є основною причиною високого рівня транзакційних витрат в економіці країни, зменшення ділової активності та наявності у клієнтів мотивів, щодо укладання корупційної угоди з чиновниками.

По-третє, основними інструментами, що дозволяють досягти суттєвого підвищення рівня транзакційної ефективності чинних формальних правил є усунення надмірних дискреційних повноважень чиновників та усунення зайвих бюрократичних процедур.

Список використаних джерел

1. Mauro P. Corruption and Growth. *The Quarterly Journal of Economics*. 1995. Vol. 110. №3. P. 681–712.
2. Shleifer A., Vishny R.W. Corruption. *Quarterly Journal of Economics*. 1993. – Vol.108, №3. P. 599–617.
3. Bergh A., Fink G., Öhrvall R. More politicians, more corruption: evidence from Swedish municipalities. *Public Choice*. 2017. Vol. 172, №. 3–4. P. 483–500.
4. Mandal B. Lower Corruption Warrants Less, but Higher Corruption Removes it: A Ricardian Note. *Journal of Quantitative Economics*. 2022. Vol. 20, № 2. P. 479–486.
5. Iorio R., Segnana M.L. Is paying bribes worthwhile? Corruption and innovation in middle-income countries. *Eurasian Business Review*. 2022. Vol. 12, № 3. P. 475–504.
6. Сержанов В. В., Дяченко Т. А., Абрамов Ф. В. Корупція, неефективні інститути та європейська інтеграція. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. Ужгород, 2022. Вип. 44. С. 90–95.
8. Абрамов Ф. В. Критерии эффективности формальных правил и их влияние на экономическое развитие. *Вісник Одеського національного університету*. Одеса, 2011. Т. 16. Вип. 20. С. 7–13.

9. Сержанов В. В., Максименко Я. А., Абрамов Ф. В. Ефективність формальних правил фінансового моніторингу. *Держава та регіони*. 2022. № 3. С. 10–15.

10. Волоснікова Н.М., Сержанов В.В., Абрамов Ф.В. Попередження корупції в системі фінансового моніторингу: інституційний підхід. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2023. Вип. 4(04). С. 3–8.

11. Абрамов Ф. В. Чинники сталості умовно неефективних формальних правил. *Вісник Національного технічного університету «ХПІ» Збірник наукових праць. Серія: Технічний прогрес і ефективність виробництва*. 2015. № 26. С. 125–131.

12. Абрамов Ф. В. Критерії доцільності реформування умовно та безумовно неефективних формальних правил. *Бізнес Інформ*. Харків, 2016. № 6. С. 8–12.

13. Абрамов Ф.В. Трансакційні витрати корупційної угоди. *Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»*. Тематичний випуск «Технічний прогрес і ефективність виробництва». 2005. № 1. С. 273–282.

Роман Чабан,
*аспірант кафедри економіки і підприємництва
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
м. Ужгород, Україна*

Святослав Пінцак,
*аспірант кафедри економіки і підприємництва
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
м. Ужгород, Україна*

Станіслав Бірдус,
*магістр, Спеціалізація Економіка підприємства,
Спеціальність 051 "Економіка"
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Науковий керівник: д.е.н., проф. Леся Газуда*

РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ АКТИВІЗАЦІЇ АГРОТУРИЗМУ

Регіональні особливості активізації розвитку сфери агротуризму стосуються як економічного розвитку території в цілому, так і покращення соціального та культурного середовища сільської місцевості. Водночас розвиток агротуризму може сприяти збереженню традиційних землеробських знань та культури, залученню молоді до сільського господарства та підвищення якості життя місцевого населення.

Сучасні наукові дослідження властивостей, передумов і розширення потенціалу розвитку агротуризму в межах територіальних економічних систем, зокрема сільських територій, а також виявлення способів активізації цієї сфери для забезпечення сталого регіонального розвитку та збільшення прибутковості місцевих господарств нині набуває особливої актуалізації.

Результати досліджень засвідчують, що активізація регіонального розвитку сфери агротуризму може мати значний вплив на розвиток регіонів [1]. Так, у дослідженнях О. Чепкій обґрунтовано, що розвиток агротуризму забезпечує збалансовану економічну, соціальну та екологічну стабільність регіонів [4]. Окремі науковці вважають, що розвиток агротуризму сприяє збереженню культурної спадщини, традицій сільськогосподарського виробництва, розвитку малого бізнесу, самозайнятості місцевого населення. Крім цього, розвиток сфери агротуризму справляє позитивний вплив на

збереження здоров'я людей, пропагування здорового способу життя, харчування на основі екологічно чистої (органічної) продукції та, в цілому активному відпочинку на природі. Водночас розвиток агротуризму може стимулювати розвиток інших галузей, таких, як готельний та ресторанний бізнес, транспортна інфраструктура та інші [2].

Задіяння інноваційних підходів до активізації розвитку агротуризму в регіонах може привести до збільшення числа туристів та розбудови туристичної інфраструктури, підвищити рівень привабливості локальних територій з туристичної точки зору.

Сільськогосподарський аспект розвитку агротуризму має свої особливості й переваги, передусім для забезпечення ефективної діяльності суб'єктів аграрного господарювання, малого та середнього агротуристичного бізнесу. Так, з одного боку, зазначене сприятиме підвищенню доходів фермерів, які можуть запропонувати туристам екскурсії, ознайомлюватимуть та навчатимуть сільськогосподарській праці на фермі, залучатимуть гостей і туристів до окремих робіт, зокрема збору врожаю тощо. З іншого боку, агротуризм може збільшити рівень інвестицій у сільське господарство, які сприятимуть покращенню інфраструктури і технологій виробництва [7], а також стимулюватиме розвиток сільського господарства, підвищуватиме попит на місцеві продукти, що є пріоритетом для перспективного функціонування фермерських господарств на місцевому рівні [8].

Вагомого значення розвиток агротуризму справляє на активізацію процесу популяризації місцевих брендів та продукції, що підвищить їх визнання та популярність серед туристів [6]. Відповідно прибутки від розвитку досліджуваної сфери можуть стати додатковим джерелом доходів для підприємств малого та середнього бізнесу, самозайнятих осіб, які надають послуги в галузі готельно-ресторанного бізнесу, транспортних послуг, екскурсій та інших супутніх послуг для туристів [5]. Окрім того, активізація розвитку агротуризму зазвичай стимулює збільшення інвестицій у регіони, покращення інфраструктури та забезпечення нових робочих місць. Таким чином, це може бути додатковим імпульсом для розвитку бізнесу та економіки в цілому [9].

Конкурентними перевагами розвитку сфери агротуризму є підвищення доходів сільськогосподарських підприємств, суб'єктів господарювання малого і середнього бізнесу, популяризація місцевих традицій і культури, збереження природних та культурних ресурсів, оскільки туристи мають можливість дізнатись про місцеві традиції та культуру, побачити природну красу регіону [3].

Таким чином, агротуризм є перспективною сферою для розвитку регіональних економічних систем, сільських територій та багатогранних галузей і видів економічної діяльності в межах національної економіки. При цьому сприяє підвищенню рівня добробуту і якості життя населення на основі збільшення доходів селян. Активізація розвитку агротуризму забезпечує збереження традиційної сільської архітектури, культури та розбудову інфраструктури на селі.

Список використаних джерел

1. Іваненко І. В., Возняк В. В. Агротуризм в Україні: стан та перспективи розвитку. *Бізнес Інформ*. Харків, 2019. № 6. С. 178–184.
2. Іваненко І. В., Полякова М. М. Агротуризм: концептуальні підходи та перспективи розвитку в Україні. *Бізнес Інформ*. Харків, 2021. № 2. С. 199–204.
3. Колесник Т. М., Блажко О. О. Агротуризм як важлива складова розвитку сільського господарства. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2020. № 3 (85). С. 9–11.
4. Чепкій О. О. Сучасний стан та перспективи розвитку агротуризму в Україні. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*. 2020. Вип. 1(43). С. 107–112.
5. Стаховська О. О., Мальцева І. А., Чуб І. М. Розвиток агротуризму в Україні: проблеми та перспективи. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2018. Т. 19. Вип. 2. С. 105–115.
6. Рибалко Л. В., Кузьменко В. М. Агротуризм як напрямок розвитку туристичного бізнесу в Україні. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2020. Т. 1(6). С. 82–87.

7. National Ecological Center of Ukraine. Розвиток агротуризму в Україні: потенціал та можливості. 2018 : веб-сайт. URL: <https://necu.org.ua/ua/publikatsiyi/publikatsiji-ta-analitichni-materiali/1173-rozvitok-agroturizmu-v-ukrajini-potencial-ta-mozhливosti-2.html> (дата звернення 15.04.2023)

8. Інститут розвитку територіальних громад. Агротуризм як ефективний інструмент розвитку територій. 2020: веб-сайт. URL: <https://ird.gov.ua/content/agroturizm-yak-efektivnij-instrument-rozvitku-teritorij> (дата звернення 15.04.2023)

9. Центр розвитку сільського господарства та сільського розвитку. Агротуризм в Україні: перспективи розвитку та потенціал. 2021: веб-сайт. URL: <https://cda.gov.ua/agrotourism-in-ukraine-perspectives-and-potential> (дата звернення 15.04.2023)

**V Міжнародна науково-практична конференція
«АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЕКОНОМІКИ, ОБЛІКУ, ФІНАНСІВ
ТА УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»**

**СЕКЦІЯ 3
ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА:
СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ**

Віталій Ерфан

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економічної теорії
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

Степан Ридош

*магістр кафедри економічної теорії
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

Олександр Осадчук,

*аспірант кафедри економіки і підприємництва,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

СУТНІСНІ ОСОБЛИВОСТІ РИЗИКОВОСТІ У СФЕРІ ЛОГІСТИКИ

Ризиковість у логістичній сфері супроводжується мінливістю ринкового середовища, необхідністю дотримання правил доставки й перевозки товару. З метою зниження рівня ризиковості й зменшення економічних втрат, доцільністю зумовлюється детальний моніторинг різних категорії ризику, причини їх виникнення, на основі якого необхідно обґрунтувати відповідні методи аналізування й попередження будь яких негативних наслідків у процесі забезпечення ефективності логістичних потоків. Зазначений процес повинен формуватися на перманентності аналізу ризику, що доцільно впровадити у практику підготовки та ведення керуючих положень в логістичних компаніях.

У науковій літературі існує значна кількість тлумачень поняття ризику. Так, І. Івченко вважає, що ризик є певна можливість відхилення від передбачуваної мети, за умови здійснення вибраної альтернативи [4, с. 12].

Тобто, на нашу думку, прогнозування, або ж передбачення окресленої цілі завжди супроводжується з невизначеністю.

Дослідженням підтверджено, що ризик є атрибутом прийняття управлінських рішень у ситуації невизначеності. Непередбачуваність і невизначеність ситуації є, так званим, х-фактором, що полягає в невідомості, але той ризик на який готовий піти підприємець, або ж керівник логістичної компанії, задля можливості отримання суттєвого результату. Водночас існує взаємозалежність між ризиком та результатом, що є в основі будь-якої діяльності, що базується на процесі переходу якості в кількість і навпаки, власне чим більший ризик тим вищий результат, незалежно від того, що остаточний результат не завжди відомий. «Коли Ви бачите великий успіх, це означає, що хтось колись пішов на великий ризик» [2, с. 5].

Наукове обґрунтування економічного ризику подано В. Вітлінським, як власної об'єктивно-суб'єктивної категорії у процесі функціонування господарюючих суб'єктів пов'язаної з подоланням різного роду невизначеності та непорозумінь між суб'єктами в тих ситуаціях, де є неминучим однозначний вибір, в перспективі, з характерними наслідками. Ця категорія засвідчує міру певної помилки (матеріальних чи фінансових збитків), разом з впливом групи керованих та не керованих чинників, які можуть мати як прямий вплив, так і зворотній відносно керуючого об'єкта [3, с. 39].

Існує твердження, що економічний ризик є ризиком спричиненим певними негативними (несприятливими) змінами в економіці підприємства або навіть країни, дані зміни можуть мати максимально різний характер починаючи від політичної діяльності в країні та закінчуючи екологічної політикою компанії [1]. Ризик логістичного характеру є небезпекою, пов'язаною із затримкою нормального функціонування ланцюга постачання, зрив постачання чи порушення в роботі однієї або кількох ланок ланцюга. Досвід компаній свідчить про те, що ті компанії, які використовують логістику отримали певні здобутки на відміну від конкурентів, які цим знехтували [5].

З метою зменшення економічних і логістичних ризиків доцільним є проведення періодичного аналізування всіх ланок і ланцюгів, і формування

подальших дій на основі виявлених проблемних питань, їх вирішення для уникнення збитковості функціонування суб'єктів господарювання. З логістичної точки зору таке може стосуватися вибору недобропорядних постачальників товарів, не правильно побудованого виробничого процесу, проблем з транспортом (або паливом для нього), неузгодженості умов перевезення товарів, чи умов зберігання продукції на складі [6, с. 7]. Однак відмічене вище не дає підстав до нівелювання ризиків у будь-якій діяльності, а навпаки спонукає до ризикування, яке повинно бути розумним та виправданим, тобто максимально прорахованим.

Таким чином, чим більш детально проведено моніторинг середовища в якому функціонує організація, чи здійснюється логістична діяльність, тим вищий може бути результат у підсумку. З метою підвищення рівня позитивності й перспективності проведеної діяльності необхідним є задіяння інноваційних підходів, моніторингу сучасної ситуації на ринку товарів і послуг, що нівелюватиме в подальшому матеріальні збитки компанії набуваючи досвід функціонування на ринку.

Список використаних джерел

1. Вітлінський В. В. Моделювання економіки : навч. посіб. Київ, 2003. 441 с.
2. Економічний ризик: методи оцінки та управління : навч. посіб. / під заг. ред. Т.А. Васильєвої, Я.М. Кривич. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ 2015. 208 с.
3. Івченко І. Ю. Економічні ризики: навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2005. 304 с.
4. Івченко І. Ю. Моделювання економічних ризиків і ризикових ситуацій: навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2007. 344 с.
5. Мамчин М. М., Русановська О. А. Вплив логістичних ризиків на підвищення ефективності діяльності підприємств. *Вісник Національного університету Львівська політехніка*”. 2011. № 720. С. 45–51.
6. Стрельбіцька Н. Є. Управління ризиками в зовнішньо-економічній діяльності : конспект лекцій. Тернопіль, 2010. 81 с.

Віталій Ерфан,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економічної теорії
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна

Роман Шерезій,
магістр кафедри економічної теорії
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна

Роман Цвірчак,
аспірант кафедри економіки і підприємництва,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна

НАУКОВІ ЗАСАДИ КОМЕРЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасні трансформаційні зміни, що мають перманентний характер справляють вагомий вплив на формування комерційних відносин. Зазначене дає підстави стверджувати, що забезпечення ефективного управлінського процесу у сфері комерційної діяльності, на ринку товарів та послуг залежатиме від принципово нових підходів у формуванні взаємозв'язків з партнерами, й впливу середовища, де діють ринкові регулятори у сфері обігу, формуються комерційні принципи спрямовані на активізацію товарно-грошових і товарообмінних операцій, організацію процесу руху товару.

Комерційна діяльність є одним з видів людської діяльності, яку ототожнюють з торгівлею, оскільки сутнісне розуміння зазначеного поняття походить від латинського слова «commercium», а в перекладі – «торгівля». Однак, розглядаючи поняття торгівлі, доцільно відмітити, що воно має два сутнісні пояснення, передусім це окрема сфера господарського комплексу країни, а також торгівля, яка спрямована на здійснення купівлі та продажу товарів та послуг.

Обґрунтовуючи наукові засади комерційної діяльності, відмітимо, що на ринку усі товари є об'єктом купівлі-продажу, однак власне комерція не обмежується лише торгівельними операціями інтегруючись за сучасних умов виробничої діяльності і проникаючи у сферу послуг, обороту валют і цінних

паперів, релокації технологій та інтелектуальної власності, з точки зору четверного фактора виробництва – підприємницьких здібностей, прийняття макрологістичних рішень тощо. Відмітимо, що в первісному розумінні поняття комерції характеризувало передусім торгівельну діяльність, тобто оптово-роздрібну торгівлю різними благами. Так, тлумачний словник (1861 р.) трактує поняття комерції, як «торг, торгівельні обороти, купецькі промисли» [3].

Дослідження наукових засад комерційної діяльності дає підстави стверджувати, що зазначена діяльність ототожнюється з підприємницькою діяльністю. Однак з практичної точки зору комерційна діяльність за своєю природою набуває більш ширшого поняття, ніж підприємницька, і навпаки.

Окремі науковці вважають, що комерційна діяльність є особливим видом діяльності, яка безпосередньо пов'язана з реалізацією товару і надання послуг, що впливає на кінцевий результат функціонування торговельного підприємства, тобто товарно-грошовий обмін, в процесі якого товари від постачальника переходять у власність торговельного підприємства з орієнтацією на потреби ринку [3]. Більш лаконічним є твердження, що комерційна діяльність охоплює сукупність процесів і операцій, які спрямовано на здійснення купівлі-продажу товарів з метою задоволення купівельного попиту та отримання прибутку [5], або ж способом реалізації комерційних процесів з послідовним виконанням операцій, що забезпечують організаційно-економічні й соціально-правові аспекти товарно-грошового обміну [1]. Комплексністю відмічається сутнісне тлумачення комерційної діяльності, що включає низку операцій, які забезпечують купівлю-продаж товарів, і водночас торговельних процесів, що в сукупності формують власне торгівлю, як вид діяльності [2].

Наукові засади комерційної діяльності окреслені з точки зору управлінського підходу окреслюють її як злагоджену систему оперативно-управлінських заходів, спрямованих на організацію та забезпечення процесів купівлі-продажу товарів з метою задоволення споживчого попиту та отримання прибутку [4].

Таким чином, дослідженням підтверджено, що комерційна діяльність має багатоаспектність наукових основ і сутнісних обґрунтувань. При цьому,

в цілому відіграє вагомую роль у розвитку економічних процесів, зокрема сприяє забезпеченню руху і накопиченню продукції відповідно до місця і часу на складах оптової торгівлі, формує доставку товарів від виробника до покупця, задовольняє попит споживачів на товари і послуги, окреслює ефективний розвиток виробництва впливаючи на формування його обсягів і подальших перспектив, визначає економічне становище промислових підприємств з огляду на реалізацію виготовленої ними продукції в секторі торгівлі, надає виробникам і партнерам ринкову інформацію щодо характеристики продукції і потреб клієнтів “на сьогодні” окреслюючи конкурентне середовище й обсяги продажу і цін, сприяє створенню нових робочих місць та поповненню надходження коштів до державного бюджету за рахунок податків.

Список використаних джерел

1. Апопій В. В. Комерційна діяльність : підручник. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : Знання, 2008. 558 с.
2. Гонський М. Д. Сутність і зміст комерційної діяльності торговельного підприємства. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011. Вип. 21(1). С. 177–182.
3. Куклін О. В. Комерційна діяльність організацій : курс лекцій : навч. посіб. Черкаси : Кур’єр, 2005. 324 с.
4. Мішеніло Г. А., Матвеев Ю. Т. Дослідження ринку : конспект лекцій. Суми : Сумський державний університет, 2015. 185 с.
5. Филевич Л. Г. Комерційна діяльність: навчальний посібник з дисципліни «Комерційна діяльність» / Л. О. Попова, О. М. Прядко, Т. Л. Мітяєва, Л. А. Прибилович. Харків : ХДУХТ, 2014. 225 с.

*Ярослав Кочан,
здобувач третього рівня вищої освіти
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
м. Ужгород, Україна*

Науковий керівник: д.е.н., проф. Віталій Сержанов

ТОКЕНІЗАЦІЯ БОНУСІВ, ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ВИКОРИСТАННЯ БЛОКЧЕЙНУ У СИСТЕМАХ ЛОЯЛЬНОСТІ

У висококонкурентному світі, всі починають боротись за увагу та гаманець клієнта, для цього бізнес придумав знижки, бонуси та програми лояльності щоб мотивувати своїх клієнтів на повторні покупки. Однак не всі системи лояльності є зручними, а більшість із них це додаткові витрати для бізнесу, які не дають тої ефективності на яку розраховує бізнес.

Наявні системи лояльності не в змозі задовільнити потреби бізнесу і клієнта одночасно. Так наприклад, для бізнесу неефективність програм лояльності проявляється в: ризику злому системи лояльності та махінації з бонусами, відсутність детальної аналітики споживчих звичок, додаткові витрати на підтримку та обслуговування даних систем, відсутність альтернативних способів оптимізації своїх зобов'язань; зі сторони клієнта недоліками є: довга реєстрація у програмах лояльності, бонуси можна витратити тільки в мережі, де їх отримали, бонуси не є вічними, компанія може їх обнулити, а велика кількість різних карток для ідентифікації клієнта не є зручними методом для клієнтів, незрозуміло скільки бали та бонуси коштують у відношенні до національної валюти.

Варто відмітити, що кількість інвестицій у програми лояльності зі сторони бізнесу ростуть. Тільки американські компанії щороку випускають преміальні бали та повітряні милі на загальну суму понад 50 мільярдів доларів США, це дані за 2011 році. Кожна третя компанія, яка сьогодні не має програми лояльності, створить її до 2027 року, щоб посилити збір даних першої сторони та утримати пріоритетних клієнтів. А 57% брендів планують збільшити бюджети програм лояльності. Понад 50% компаній в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні кажуть, що вони неефективно використовують дані першої сторони (ті дані, які вони збирають від користувачів напряму) [1, 2, 3, 4, 5].

В той же час, 70% споживачів не реєструються в програмах лояльності через незручність процесу реєстрації та час, необхідний для завершення реєстрації у програмі лояльності. Ці показники показують, що програми лояльності, на які бізнеси витрачають чи малі кошти є не ефективними [6].

Блокчейн може виступити панацеєю для цього не ефективного ринку програм лояльності, за допомогою токенизації бонусів. Токенизація це процес перенесення активів у блокчейн, тобто його оцифрування в блокчейн систему. Це надає ряд переваг, зокрема прозорість, відкритість, швидкість та безпеку зберігання всіх даних. У випадку, коли бізнес почне токенизувати свої бонуси чи бали, це надасть наступний ряд переваг для нього: зменшення навантаження на власні сервери та зберігання даних, оскільки всі дані будуть зберігатись у блокчейні, близько до неможливого буде генерувати нові бонуси, в обхід системи, що надає більше надійності та безпеки бізнесу.

Зі сторони користувача, токенизовані бонуси мають найбільшу перевагу в тому, що користувачу не потрібно мати декілька карток, для цього йому достатньо буде встановити гаманець, в якому будуть всі бонуси та його ідентифікатор, також найбільшою перевагою для користувача є те, що бонуси тепер - це токени, які можуть передаватись з одного гаманця на інший, а також легко можна обміняти бонуси з мережі продуктового супермаркету у бонуси магазину електроніки.

Оскільки у користувача тепер один рахунок, куди зараховуються всі бонуси, отримувати аналітику про його споживчі звички стає набагато простіше, ніж коли у бізнесу є можливість відслідкувати дії користувачів тільки в межах свого бізнесу. Таким чином запропонувати персоналізовані пропозиції та акції для клієнта стає простіше та робитиметься це з більшою ефективністю.

Покроковий огляд того, як зазвичай працює токенизація бонусів програм лояльності, процес складається з такої черговості:

1. Інтеграція програми лояльності: постачальник програми лояльності співпрацює з платформою блокчейн або розробляє власну токенизовану систему. Вони визначають правила та параметри програми лояльності, включаючи типи бонусів і винагород, які можна отримати.

2. Створення токену: постачальник програми лояльності створює токен спеціально для програми лояльності. Цей токен представляє бонуси лояльності, які учасники можуть отримати та використати.

3. Перетворення бонусів: учасники програми лояльності заробляють бонуси за свою звичайну діяльність, таку як покупки, реферальну діяльність тощо. Потім ці бонуси конвертуються в цифрові токени на заздалегідь визначених умовах.

4. Розподіл токенів: постачальник програми лояльності розподіляє цифрові токени на цифрові гаманці або облікові записи учасників. Кожен токен представляє певну цінність або перевагу в рамках програми лояльності.

5. Використання токену: учасники можуть використовувати свої цифрові токени, щоб отримати винагороди, знижки або ексклюзивні пропозиції в екосистемі програми лояльності. Токени також можна передавати або обмінювати з іншими учасниками або третіми сторонами, забезпечуючи додаткову гнучкість і цінність.

6. Сумісність: токенизація забезпечує взаємодію між різними програмами лояльності та платформами. Учасники потенційно можуть використовувати свої токени лояльності в кількох програмах або навіть торгувати ними на зовнішніх біржах.

7. Безпека та прозорість блокчейну. Використовуючи технологію блокчейну, токенизація забезпечує безпечні та прозорі транзакції. Учасники можуть відстежувати свої баланси токенів, транзакції та історію погашення в блокчейні, підвищуючи довіру та підзвітність.

Для реалізації цієї методики, потрібно використати звичайний Layer1 блокчейн, однак можна використовувати і гібридні моделі блокчейну, у випадку, якщо бізнес захоче мати свій приватний блокчейн для обліку бонусів, та інших методів використання. Layer 1 блокчейн, це базовий рівень протоколу, який відноситься до основної інфраструктури блокчейн мережі. Це головний рівень, що обробляє основні функціональні можливості мережі, такі як обробка транзакцій, консенсус і безпека. Layer 1 блокчейни слугують основою для надбудови на них інших програмних рішень.

Отже, конкуренція змушує бізнес впроваджувати системи лояльності та витратити чимало коштів на фінансування програм лояльності, однак в той

же час, клієнти майже не користуються системами лояльності через їхню незручність. Токенізація бонусів, може надати бізнесу рішення щодо аналітики, безпеки та сумісності їхніх бонусів з іншими системами лояльності, в той же час, для клієнтів токенизація вирішує питання багатьох карток та програм через один гаманець на якому будуть всі токени (токенізовані бонуси), та можливість обмінювати бонуси одного бізнесу на бонуси іншого бізнесу, тим самим робить бонуси більш ліквідними, що надає цим бонусам більше цінності. Серед недоліків в даній системі це процес впровадження операції токенизації, оскільки для бізнесу це буде щось нове і незрозуміле, однак дане рішення - токенизація бонусів на одному блокчейні вирішує всі проблеми, які виникають як у бізнеса так і у клієнтів, дане рішення зробить системи лояльності більш ефективними та зручними.

Список використаних джерел

1. First-party and third-party data. Clearbit : веб-сайт. URL: <https://clearbit.com/resources/books/b2b-data/what-is-data> (дата звернення 27.04.2023)
2. Loyalty: is it really working for you? McKinsey : веб-сайт. URL: <https://www.mckinsey.com/~media/McKinsey/Business%20Functions/Marketing%20and%20Sales/Our%20Insights/Loyalty%20is%20it%20really%20working%20for%20you/8-loyalty-is-it-really-working-for-you.pdf> (дата звернення 27.04.2023)
3. Startup Loyal Uses Blockchain Tech To Keep Customers, Well, Loyal. Entrepreneur : веб-сайт. URL: <https://www.entrepreneur.com/entrepreneurs/startup-loyal-uses-blockchain-tech-to-keep-customers/292332>
4. The Top 198 Customer Loyalty Statistics for 2023 and Beyond. Antavo : веб-сайт. URL: <https://antavo.com/blog/customer-loyalty-statistics/> (дата звернення 27.04.2023)
5. Переосмислення програми лояльності за допомогою технології блокчейн. Wirex : веб-сайт. URL: <https://habr.com/ru/companies/wirex/articles/397997/> (дата звернення 18.04.2023)

**V Міжнародна науково-практична конференція
«АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЕКОНОМІКИ, ОБЛІКУ, ФІНАНСІВ
ТА УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»**

**СЕКЦІЯ 4
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОБЛІКУ,
АНАЛІЗУ, АУДИТУ, ЗВІТНОСТІ І ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

*Андрій Моленда,
аспірант 1 курсу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
м. Ужгород, Україна
Науковий керівник: д.е.н., проф. Галина Колісник*

**СВІТОВИЙ ДОСВІД БОРОТЬБИ З АГРЕСИВНИМ ПОДАТКОВИМ
ПЛАНУВАННЯМ**

Одним із негативних явищ в світовій економіці, пов'язаним із зростаючими інтеграційними процесами є перетікання не лише трудових ресурсів та капіталу, але й прибутку та, як наслідок, зменшення податкових платежів. В ідеалі можна говорити, що якщо дохід не оподатковується в одній країні, то він буде оподаткований в іншій, але на практиці існують відмінності в податкових системах різних країн, і тому такий дохід може взагалі не оподаткуватись або бути оподаткованим в обох країнах.

Здавалося б, що бажання компаній вести бізнес таким чином, щоб законно мінімізувати податкові платежі є цілком логічним, однак доволі часто в бажанні такої мінімізації платники переходять межу між законною мінімізацією та шахрайськими діями.

Вперше такі проблеми в оподаткуванні почали обговорюватись у 1920 році на Міжнародній фінансовій конференції в Брюсселі та в подальшому лягли в основу напрацьованих Лігою Націй перших типових конвенцій про уникнення подвійного оподаткування та міжнародного співробітництва в сфері адміністрування податків [1].

Але, здавалося б, логічні кроки в напрямку до узгодження податкових систем та уникнення подвійного оподаткування, призвели до зовсім неочікуваних результатів – подвійного неоподаткування доходів. Таке явище

було зумовлено агресивним податковим плануванням до якого почав вдаватись бізнес.

Слід зазначити, що на сьогодні відсутнє чітке наукове та законодавче визначення терміну «агресивне податкове планування», а наведені визначення, як правило, залишаються на рівні рекомендацій, що в цілому сприяє розбіжностям у його трактуванні.

Таке поняття використовується в рекомендаціях Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), Рекомендаціях Європейської комісії 2012/772/ЕС щодо агресивного податкового планування від 06.12.2012 р. та правилах BEPS. Зважаючи на це, термін агресивне податкове планування використовується фіскальними органами лише окремих країн, зокрема США, Великобританії, Австралії, Німеччини та інших країн.

Однак, даючи визначення агресивному податковому плануванню, як правило вказують на розмивання бази оподаткування та переміщення прибутків між окремими структурними одиницями корпорації, використовуючи прогалини в податковій системі або між податковими системами різних юрисдикцій.

Нажаль, в Україні на сьогодні не в повній мірі є розуміння впливу агресивного податкового планування на бюджет країни, як наслідок, в податковій системі України на законодавчому рівні не створено механізми протидії агресивному податковому плануванню хоча через це постійно втрачаються значні суми податкових надходжень.

Міжнародні корпорації для мінімізації податкової бази найчастіше використовують офшори. За розрахунками міжнародної організації Global Financial Integrity, протягом 2004 – 2013 років з України без сплати податків було виведено близько 116 млрд. дол., що становить в середньому 9,4% від ВВП щорічно [2]. Враховуючи тенденції щодо боротьби з агресивним податковим плануванням, офшорні схеми стають більш дорогими в обслуговуванні, однак обсяги виведення прибутку за кордон є все ще високими та у 2021 році за приблизними оцінками становлять 120 – 200 млрд. грн. на рік, що зумовлює 15 – 35 млрд. грн. втрат бюджету [3].

Особливе місце в податковому плануванні міжнародних корпорацій займає інтернаціональне податкове планування. Так, наприклад, в Economics Department Working Papers No. 1355 ОЕСР [4] звертає увагу на те, що міжнародні корпорації проводять податкове планування через виведення прибутку в юрисдикції з нижчими податковими ставками, а також використовуючи відмінності в системах оподаткування різних країн та наявності податкових пільг чи інших привілеїв для зниження податкового навантаження.

З метою протидії цьому в рамках проекту BEPS запроваджується низка заходів, так, 12-й крок BEPS передбачає запровадження імперативної вимоги до платників податків щодо розкриття своїх агресивних механізмів податкового планування.

На виконання цих вимог, на рівні ЄС прийнято Директиву про податкових посередників (DIRECTIVE (EU) 2018/822 від 25.05.2018 р.), що регулює процедуру звітності щодо схем агресивного податкового планування й запроваджує обов'язковий автоматичний обмін інформацією у сфері оподаткування щодо міжнародних угод.

Відповідно до вимог цієї директиви європейські посередники, яких залучають до розроблення, організації або супроводження міжнародних угод, будуть зобов'язані розкривати податковим органам ймовірно агресивні механізми податкового планування. До таких посередників відносять податкових та фінансових консультантів, юристів, бухгалтерів, аудиторів тощо.

Таке розкриття інформації може діяти і щодо європейських платників податків у випадку якщо країна ЄС гарантує професійну таємницю адвокатам, аудиторам або якщо залучений до угоди посередник перебуває за межами ЄС.

Зазначена вище Директива систематизує типові особливості механізмів агресивного податкового планування, які є ознаками мінімізації чи ухилення від сплати податків, а також зобов'язує надавати до податкових органів інформацію про такі міжнародні угоди, що стосуються хоча б однієї країни ЄС, якщо вони потрапляють під одну або декілька встановлених Директивою ознак.

Як наслідок, основна мета Директиви – боротьба з отриманням необґрунтованої податкової вигоди при проведенні міжнародних угод. Директива також передбачає регулярний автоматичний обмін інформацією про угоди між податковими органами країн ЄС (а також Швейцарії та Ліхтенштейну). Крім того, в рамках Страсбурзької конвенції про взаємну адміністративну допомогу в податкових справах (до якої приєдналась і Україна) можливий також обмін інформацією з країнами, які не входять в ЄС.

Першими на локальному рівні нові правила прийняли Німеччина й Польща. Обидві країни вимоги Директиви поширили не лише на міжнародні, а й на національні схеми [5].

Таким чином, з метою підвищення ефективності податкової системи та забезпечення сталих надходжень від сплати податків, перед Україною стоїть завдання долучитись до світових процесів щодо запровадження ефективних механізмів протидії агресивному податковому плануванню.

Список використаних джерел

1. Макеєва О. План дій BEPS як пігулка проти агресивного податкового планування. *Економічна правда*. 2016. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2016/11/29/612679/> (дата звернення 18.03.2023)
2. Гетман О. Хто в Україні найбільше ухиляється від сплати податків. *Економічна правда*. 2017. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2017/09/26/629469/> (дата звернення 19.03.2023)
3. Гетман О. Хто в Україні найбільше ухиляється від сплати податків. *Економічна правда*. 2021. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/11/25/680088/> (дата звернення 18.03.2023)
4. Organization for Economic Cooperation and Development. Economics Department Working Papers. 2017. No. 1355. URL: <https://www.oecd.org/economy/public-finance/Tax-planning-by-multinational-firms-firm-level-evidence-from-a-cross-country-database.pdf>
5. Кузнечікова О. Європейський удар по «агресивній податковій оптимізації». *Вісник МСФЗ*. 2019. URL: https://msfz.ligakon.ua/ua/magazine_article/FZ001894 (дата звернення 25.03.2023)

*Максим Яцко,
кандидат економічних наук, доцент,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
м. Ужгород, Україна*

СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ В ОПОДАТКУВАННІ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Запровадження безпрецедентних, екстрених заходів у сфері обліку та оподаткування в умовах повномасштабного вторгнення дозволило зменшити негативний ефект в економіці та утримати структурно орієнтоване споживання. Зокрема, впровадження особливих правил оподаткування на 3-тій групі єдиного податку 2 % для фізичних осіб-підприємців та юридичних осіб, призупинення реєстрації податкових накладних в Єдиному реєстрі податкових накладних (ЄРПН), скасування штрафних санкцій за порушення податкового законодавства, скасування нарахувань податків дозволило втримати економічну ситуацію та дало поштовх до активізації економічного життя, його переорієнтації в нових умовах діяльності.

Такі заходи є справді безпрецедентними з точки зору оподаткування. Вони були направлені не на збалансування бюджетних надходжень і виконання бюджетної політики, а на утримання економічного спаду, що, очевидно, є притаманним в таких умовах, недопущення гіперінфляції та неконтрольованого зростання безробіття. Все це змінило тенденції в оподаткування, зокрема фізичних осіб.

Зокрема, наявні тенденції в оподаткуванні фізичних осіб є наступними:

- Посилення ролі індивідуального оподаткування, збільшення кількості осіб, що звітують;
- Запровадження оподаткування частини прибутку контрольованих іноземних компаній (КІК) резидентами України;
- Визначення мінімального податкового зобов'язання з володіння чи користування земельними ділянками сільськогосподарського призначення;
- Посилення податкового контролю до оподаткування операцій з інвестиційними активами;
- Посилення усвідомлення індивідуальної ролі сплати податків і зборів (стаття 57 Конституції України) у забезпеченні функцій держави.

Вже не тільки одностороння заява про намір європейської інтеграції економіки України, але й офіційний статус кандидата у члени Європейського союзу зобов'язують імплементувати Європейські практики в податкове законодавство, зокрема щодо оподаткування доходів фізичних осіб. Характерною особливістю індивідуального оподаткування є те, що в більшості країн Європейського союзу практикують більш масове декларування доходів фізичних осіб. Це здійснюється не тільки з метою збільшення податкових надходжень до бюджетів різних рівнів, але й для уникнення негативних явищ в суспільстві, таких як корупція. Крім того, це дозволяє підвищити усвідомлення ролі окремих осіб в реалізації функцій держави, а також скористатися податковими пільгами та знижками. В деяких юрисдикціях індивідуальне оподаткування залежить, не лише від розміру доходів, але й соціального статусу, наявності дітей, тощо.

Отже, з розвитком ринкового типу мислення та ринкових відносин в цілому, необхідним є переосмислення ролі оподаткування фізичних осіб в структурі фінансів держави, що дозволяє посилити індивідуальний зв'язок держави та громадянина, а також, відповідати найкращим Європейським практикам у цій сфері.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України: Закон України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI [Електронний ресурс]. – URL: bit.ly/3MZcFC8 (дата звернення 25.04.2023)
2. Методика проведення перевірки достовірності, повноти нарахування та сплати податку на доходи фізичних осіб, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та військового збору: Наказ ДПСУ від 04.05.2023 р. №322 [Електронний ресурс]. – URL: <https://bit.ly/3C1Iofv>

**V Міжнародна науково-практична конференція
«АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЕКОНОМІКИ, ОБЛІКУ, ФІНАНСІВ
ТА УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»**

**СЕКЦІЯ 5
ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ ВІДНОСИН В
УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ТА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЙНИХ
ПРОЦЕСІВ**

*Ольга Заславська,
кандидат економічних наук, доцент
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
м. Ужгород, Україна*

**ДИЛЕМА ЗРОСТАННЯ ВАРТОСТІ БАНКІВСЬКИХ ДЕПОЗИТІВ
В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ**

Депозити в банках мають важливе значення для грошово-кредитної системи України, оскільки вони є ключовим ресурсом для функціонування економіки в будь-який час, включаючи періоди війни. Проте, між різними учасниками існує конфлікт інтересів. Банки націлені залучати вклади якнайбільш вигідно й на тривалий термін, тоді як населення та бізнес, захищаючи свої кошти від інфляційних коливань та девальвації, бажають розміщувати заощадження під високі відсотки і мати можливість постійного доступу до них. Це особливо важливо у нинішніх реаліях, за яких неможливо точно прогнозувати майбутнє і кошти можуть знадобитися раптово. Національному банку України доводиться бути посередником у цьому конфлікті і забезпечувати баланс між комерційними банками та їхніми клієнтами, аби уникнути стрімкого зростання цін.

За статистичними даними початку 2023 року вітчизняні банки нині пропонують клієнтам вклади у національній валюті строком до 1 року від 8 % до 17 % річних залежно від розмірів установи (чим більший банк, тим менший відсоток). Зауважимо, що з отриманих процентних доходів вкладники сплачують податок на рівні 18 % та 1,5 % військового збору. Проблемою є те, що споживча інфляція в Україні протягом останнього року підвищувалася швидшими темпами. Так, за підсумками 2022 року її значення склало понад 27 %. Прогноз на 2023 рік передбачає уповільнення знецінення

національної валюти (до 19 %), проте поточна дохідність гривневих депозитів все одно не перебиває зазначений рівень. За цих умов актуалізується проблема неможливості збереження вартості грошей у часі, а відтак і знижується попит на довгострокові банківські депозити [2]. Із цього випливає ще одна проблема: понад 70 % (1,3 трлн. грн.) усіх залучених банками ресурсів складають кошти на поточних рахунках, які клієнти мають можливість забрати у будь-який момент. Відтак, банки втрачають значні обсяги ресурсного потенціалу, які можна було б інвестувати в економіку на довгостроковий період. Проте у ситуації, що склалася, для банків вигідно утримувати таких клієнтів. Але з точки зору розвитку фінансово-кредитної системи країни та підтримки національної економіки, така тактика банків може призвести до негативних наслідків. Тому Нацбанком було ухвалено рішення щодо подорожчання для банків утримувати значні обсяги залучених коштів громадян на поточних рахунках. Реалізація рішення відбулася у два етапи: з 11.02.2023 р. норма обов'язкового резервування за поточними рахунками фізичних та юридичних осіб у національній валюті встановлена на рівні 10 %, у іноземній валюті – 20 %; з 11.03.2023 р. зазначені показники збільшили ще на 10 % [1].

Очікується, що таке радикальне рішення НБУ має спонукати банки підвищувати ставки за строковими вкладками, аби стимулювати попит саме на цей фінансовий інструмент і, таким чином, уникнути відрахування значних сум до фонду обов'язкового резервування. Крім того, зростання ставок дасть змогу «наздогнати» темпи інфляції та зберегти заощадження громадян.

Однак нові умови роботи можуть зменшити прибутковість банків і, тому, останні намагатимуться компенсувати це. Зокрема, логічним є збільшення ставок за кредитами, проте в умовах війни і надзвичайно високого рівня ризиків кредитування, банки навряд чи розпочнуть таку кредиту політику, адже ймовірність неповернення позичених коштів наразі є вкрай значною. Тому, більш прийнятним варіантом для збільшення доходів може стати зростання комісій за різними розрахунково-касовими та посередницькими послугами, що ляже на плечі усіх клієнтів банків. Вітчизняні банки уже почали стикатися із цією дилемою. В умовах воєнної економіки банки мають безпрецедентні ризики, які потрібно враховувати.

Тим не менш, українська банківська система залишається стабільною та ліквідною, зберігаючи високу довіру громадян та бізнесу.

Список використаних джерел

1. Національний банк вживає подальших заходів для посилення монетарної трансмісії та стимулювання конкуренції банків за строкові кошти вкладників. Офіційний сайт Національного банку України, 2023. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-vjivaye-podalshih-zahodiv-dlya-posilennya-monetaranoi-transmisiyi-ta-stimulyuvannya-konkurenciyi-bankiv-za-strokovii-koshti-vkladnikov> (дата звернення 10.04.2023)

2. Слуцький Б. Гроші дорожчають: які наслідки матиме подальше зростання депозитних ставок / Інформаційне агенство «Уніан», 2023 // Електронний ресурс. – URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/stavki-na-depoziti-v-grivni-rostut-v-ukrajini-yaki-naslidki-ce-matime-12135315.html> (дата звернення 10.04.2023)

*Світлана Остап,
старший викладач
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
м.Ужгород, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ НЕБАНКІВСЬКИХ КРЕДИТНО-ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ НА ВІТЧИЗНЯНОМУ ФІНАНСОВОМУ РИНКУ

Динамічна та ефективна діяльність парабанківських посередників в економіці будь-якої країни вважається однією із ознак її стабільного розвитку. Функціонування небанківських кредитно- фінансових установ призводить до кращого розвитку фінансового ринку, що, у свою чергу, сприяє формуванню інвестиційних та кредитних ресурсів у країні та стимулює розвиток економіки. В Україні на сьогодні склалася банкоцентрична модель фінансового ринку, на якому головну роль відіграють комерційні банки. Парабанківські установи теж відіграють значну роль у функціонуванні фінансового ринку, але для їх ефективної роботи необхідно створити відповідні умови діяльності.

На сучасному етапі розвитку фінансової системи особливого значення набувають небанківські фінансові установи, діяльність яких на фінансовому ринку сприяє перерозподілу грошових ресурсів між окремими галузями. Парабанківські посередники дозволяють покращити сферу фінансового обслуговування як підприємств, так і приватних осіб.

Дослідження науковців у сфері небанківських кредитно-фінансових посередників здебільшого направлені на вивчення питань, пов'язаних із державним регулюванням ринку небанківських фінансових послуг [3], напрямів їх діяльності та вплив на економічне зростання економіки [1]. Заслужують на увагу результати досліджень вітчизняних науковців у сфері функціонування ринку небанківських фінансових послуг, зокрема О. Барановського, Ю. Коваленко, В. Корнеєва, В. Левченка, С. Міщенко, І. Школьник та ін. Однак проблеми пошуку оптимальних механізмів, спрямованих на забезпечення комплексного розвитку РНФП та парабанківських посередників в Україні залишаються досі недостатньо розробленими.

В Україні до складу небанківського фінансового сектора відносять: страховий(страхові компанії, страхові/перестрахові брокери(резиденти, нерезиденти); недержавного пенсійного забезпечення(недержавні пенсійні фонди, адміністратори недержавних пенсійних фондів); кредитний (кредитні спілки, Бюро кредитних історій, юридичні особи публічного права, інші кредитні установи); ломбарди; аудиторські фірми та аудитори; фінансові компанії та юридичні особи, які не мають статусу фінансових установ, але можуть згідно законодавству надавати фінансові послуги (лізингові компанії); довірчі товариства; фінансові компанії, що надають фінансові послуги, зокрема з переказу грошових коштів, обміну валют, надання факторингу, гарантій та поручительств, коштів у позику, у т.ч. на умовах фінансового кредиту, управління майном для фінансування об'єктів будівництва та/або здійснення операцій з нерухомістю [1].

Кількість учасників небанківського фінансового ринку в січні зменшилась з 1459 (станом на 31 грудня 2022 року) до 1436 (станом на 31 січня 2023 року). Рік тому їх кількість сягала 1893 учасників. Іншими

словами, за 2022 рік ринок небанківських фінпослуг покинули 457 страхових та фінансових компаній, кредитних спілок та ломбардів [4].

Станом на 31 січня 2023 року на небанківському ринку працювали:

- 128 страховиків(загалом на початок року їх було 155; скорочення на 17%); 179 ломбардів (на початку року – 261; зникло 31% ломбардів); 160 кредитних спілок (було 278, пішло 42%); 97 лізингові компанії(було 137; пішло 29%); 744 фінансових компаній(було 935; зменшення на 20%); 61 страхових брокерів (було 65; скорочення на 7%); 67 колекторських компаній (було також 67) [4].

Як можна побачити, у відносному вираженні найбільше зникло кредитних спілок і ломбардів. Основні причини закриття ломбардів і кредитних спілок, як пояснив у коментарі delo.ua фінансовий аналітик Василь Невмержицький, це пов'язано з двома факторами. Перший – падіння обсягів бізнесу та незадовільний фінансовий стан. Наприклад, у деяких кредитних спілок якість кредитного портфеля упала на 80% [4].

Примітна риса цих організацій у тому, що вони кредитували клієнтів, яких відмовлялися обслуговувати банки. Клієнти йшли до кредитних спілок за позиками, оскільки рівень вимог до платоспроможності позичальників у них був суттєво нижчим.

Друга сторона питання у тому, що Нацбанк почав дуже жорстко підходити до оцінки діяльності НФО, перевіряючи їхніх кінцевих бенефіціарів та з'ясовуючи, яким коштом вони формували капітал. Так само НБУ не оминає увагою і відповідність гравців вимогам інформаційної безпеки та фінансового моніторингу.

До багатьох фінкомпаній регулятор застосовує штрафи. Зокрема, Нацбанк карає за відсутність належної ідентифікації клієнтів. Крім того у кредитних спілок є складнощі з видачою нових кредитів, бо ризики наразі оцінити вкрай непросто.

Що ж стосується ломбардів, то причина скорочення їхньої кількості також пов'язана із посиленням вимог з боку НБУ. Хоча з фінансової точки зору вони себе почували краще за кредитні спілки.

«Якщо брати найбільш розповсюджену заставу – дорогоцінні вироби, – то дисконт складає орієнтовно 50%. Ломбарди ці вироби вигідно

перепродають, якщо клієнт не розплатився у визначений строк. Тому ломбардам набагато простіше стягувати та реалізувати заставне майно, ніж банкам, які можуть отримати заставу клієнта тільки через суд», – додає Невмержицький [5].

Страховикам теж непросто, але їх рятує обов'язкове страхування. Перша заступниця голови Нацбанку Катерина Рожкова у коментарі розповіла, що у страховому бізнесі найбільш стабільна ситуація у сегменті обов'язкового автострахування (ОСЦПВ, «Зелена картка»). Під кінець року ситуація не змінилася.

Але в цілому страхові компанії продовжують фіксувати падіння обсягів платежів. Зокрема, це пов'язано з відтоком клієнтів, який був спровокований ще навесні 2022 року масовим виїздом біженців за межі країни, а також з погіршенням платоспроможності населення та зі згортанням бізнесу. Якщо скорочення обсягів платежів продовжиться, це може загрожувати їх операційній ефективності.

У своїй більшості страхові компанії ще мають можливості для урізання витрат, що дозволяє їм утриматись на плаву досить довгий час. Тобто, якщо економіка не почне виходити з кризи у 2023 році, для страховиків це не стане вироком. Крім того, військові ризики безпосередньо на діяльність страхових компаній не впливають, на відміну від багатьох інших галузей економіки, оскільки страхові угоди не покривають збитки, пов'язані з війною. Тому навіть суттєві пошкодження застрахованого майна під час бойових дій на діяльність страховиків майже ніяк не позначаються.

В сучасних умовах вітчизняний ринок фінансових послуг перебуває на етапі формування з метою наближення до європейських стандартів. Це вимагає перегляду підходів щодо державного регулювання небанківського сектору фінпослуг, а також потребує вирішення велика кількість проблем, зокрема: низький рівень довіри споживачів фінансових послуг, недостатньо розвинута інфраструктура фінансового ринку, окремі випадки несумлінного ставлення фінансових посередників до клієнтів, неналежний законодавчий захист споживачів фінпослуг та інвесторів тощо.

Оцінка діяльності небанківських фінансових посередників показала, що не зважаючи на суттєве відставання за обсягами активів від банківського

сектору, небанківські фінансові установи можуть ефективно накопичувати та перерозподіляти фінансові ресурси на потреби економіки. Слід сподіватись, що у подальшому роль небанківських посередників буде зростати під впливом таких чинників, як збільшення потреби національної економіки у додаткових інвестиційних ресурсах, зростання заощаджень населення та нагромаджень суб'єктів господарювання у післявоєнний період, збільшення попиту на новітні інвестиційні послуги та продукти, прискорений інвестиційний розвиток фінансового сектора країни після завершення війни.

Список використаних джерел

1. Дубина М. В. Стан та перспективи розвитку системи парабанківських посередників. *Науковий Вісник: фінанси, банки, інвестиції*. Сімферополь, 2010. № 3(8). С. 52–57. URL: <http://ir.stu.cn.ua/handle/123456789/8958> (дата звернення 25.04.2023)
2. Клименко О. В. Розвиток системи регулювання небанківських фінансових послуг в Україні. *Економіка України*. Київ, 2014. № 5. С. 58–68.
3. Литвин П. В. Небанківські фінансові інститути: особливості функціонування механізмів державного регулювання. *Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія : Управління: зб.наук. пр. / за заг. ред. В. К. Присяжнюка, В. Д. Бакуменка*. Київ : АМУ, 2012. Вип. 4. С. 211–218.
4. Delo.ua : веб-сайт. URL: <https://delo.ua/finance/minus-400-finustanov-za-rik-yak-rinok-nebankivskix-finansovix-poslug-vidreaguvav-na-viinu-ta-ekonomichnu-krizu-408981/> (дата звернення 25.04.2023)
5. Національний банк України : веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/u-sichni-na-rinku-nebankivskih-finansovih-poslug-zyavivsyia-odin-noviy-gravets-vodnochas-24-uchasniki-zalishili-rinok> (дата звернення 25.04.2023)

*Марія-Вікторія Петканич,
магістрант 1 курсу,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
м. Ужгород, Україна*

*Владислав Алексєнко,
магістрант 1 курсу,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
м. Ужгород, Україна*

Науковий керівник: к.е.н., доц. Ольга Заславська

ЗАСТОСУВАННЯ БЛОКЧЕЙН-ТЕХНОЛОГІЇ В ІНДУСТРІЇ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ

У даний час страхова галузь є одним з найбільших секторів економіки у світі. Однак, незважаючи на свою довгу і багатогранну історію, вона все ще має чимало проблем, включаючи неефективність, шахрайство, людські помилки та, що є найнебезпечнішим – кібератаки на інформаційно-технологічні ресурси. Технологія блокчейн здатна привнести у страхування інноваційні рішення, які передбачають високу швидкість, повний контроль і прозорість. За допомогою цього ринок страхування можна зробити більш стабільним, безпечним та залучити нових клієнтів.

Основна перевага блокчейну полягає в тому, що він створює довіру між сторонами, які обмінюються інформацією. Обмінювана інформація шифрується у вигляді електронного списку записів або блоків. Після створення його неможливо стерти або змінити без модифікації всіх записів, що забезпечує безпечні транзакції між користувачами і зміцнює довіру між ними.

Застосування блокчейн-технології в страховому бізнесі дозволяє оптимізувати операційну діяльність, а також ефективно будувати відносини зі своїми партнерами (іншими страховими та перестраховими компаніями, їх об'єднаннями, комерційними банками, туристичними фірмами тощо) та державними органами [2].

Наразі серед страхових компаній поширеними напрямками використання технології блокчейн є: створення розумних контрактів (смарт-

контрактів), P2P страхування, інвестиції у криптовалюту, управління виплатами, управління претензіями та виявлення шахрайства.

Розумні контракти. Розумний контракт – це електронна угода з цифровим підписом між двома або більше сторонами. Віртуальна третя сторона, програмний агент, може виконати та забезпечити виконання принаймні деяких умов таких угод. Розумний контракт дозволяє безпечно обмінюватися інформацією та виконувати її [1]. Розглянемо дію розумного контракту через приклад: застрахований автомобіль потрапив у ДТП; факт ДТП підтверджує поліція, за рахунок чого інформація про ДТП стає офіційною та правдивою; інформація фіксується у спільній книзі блокчейну, автоматично потрапляє в страхову компанію; застрахованому здійснюється страхове відшкодування.

P2P-страхування. Технологія створена для клієнтів, які бажають застрахуватися, об'єднатися в групи та сформувати загальний страховий фонд, з якого і здійснюватимуться виплати при настанні страхових випадків. P2P-майданчики заробляють на комісії, яку беруть за свої послуги. Привабливість послуги для клієнта забезпечується можливістю повернути частину коштів, які призначаються для виплат за страховими випадками. Чим менше відбувається страхових випадків, тим більше грошей може повернути клієнт P2P-сервісу [3].

Управління виплатами. Використання смарт-контрактів у блокчейні дозволяє розглядати більшість претензій без участі людини, оскільки інформація є безпечною та автоматизованою. Це дозволяє страховій компанії частково управляти виплатами, розділивши їх на 2 частини: ті, які будуть здійснюватись автоматично, і ті, для яких потрібна участь спеціаліста. До прикладу, AXA Insurance використовує блокчейн для страхування авіаперельотів без претензій під назвою Fizzy. Ця технологія ініціює платіж на банківський рахунок страхувальника, якщо рейс затримується більше, ніж на 2 години [4].

Запобігання шахрайству. Завдяки блокчейну страхових претензій страховики можуть усунути деякі поширені види страхового шахрайства. Коли хтось переміщує страхові претензії до реєстру на основі блокчейну, який спільно використовується страховими компаніями, його неможливо змінити

через функцію незмінності блокчейну, і це, зрештою, може зменшити шахрайство. Крім того, блокчейн значно полегшує координацію між страховиками. Коли страховики отримують доступ до тієї самої спільної книги блокчейну, вони можуть одразу знати, чи була виплачена конкретна вимога. Вони можуть швидко ідентифікувати підозрілу поведінку, оскільки використовують ту саму інформацію про попередні претензії.

Одним із перспективних напрямів страхування, пов'язаних із цифровими технологіями, є використання криптовалют в якості активів для розміщення коштів вільних резервів, а в майбутньому, за умови їх легалізації, і коштів страхових резервів [3].

Блокчейн можна застосувати в усіх галузях страхування (табл. 1).

Таблиця 1

Напрями застосування блокчейну у страхуванні

Галузь страхування	Напрямок застосування
Страхування майна та нещасних випадків	Спільна книга та страхові поліси, оформлені за допомогою розумних контрактів, можуть на порядок підвищити ефективність страхування майна та страхування від нещасних випадків. Наприклад, коли претензія подається страховику, смарт-контракт може автоматично підтвердити, що клієнт має дійсне покриття, і надіслати це підтвердження організації, відповідальній за розрахунок відповідальності за збитки.
Медичне страхування	За допомогою технології блокчейн медичні записи можна захищати криптографічно та обмінюватися ними між закладами охорони здоров'я, підвищуючи швидкість та взаємодію в екосистемі медичного страхування. Важливим є також те, що за допомогою блокчейну дані пацієнтів будуть повністю конфіденційно захищені. Блокчейн може знизити рівень шахрайства в медичному страхуванні, адже навмисно змінити медичну документацію пацієнта, що зберігається в блокчейні, було б неможливо без створення цифрового сліду.
Перестраховування	Блокчейн можна використовувати для спрощення потоку інформації на ринку перестраховування. Завдяки незмінній книзі даних, яка служить єдиним джерелом істини для всіх сторін, страховики можуть використовувати розумні контракти для узгодження контрактів між сторонами. Також блокчейн сприяє швидшому та ефективнішому розподілу капіталу, щоб допомогти задовольнити майбутні виплати.
Страхування життя	Технологія блокчейн може зняти з членів сім'ї тягар подання претензій щодо смерті, адже часто цей процес триває дуже довго і проходить через декількох посередників. Його можна замінити автоматизованою системою, побудованою на базі блокчейну, яка буде автоматично отримувати підтвердженні факти щодо смерті з первинних джерел і відразу здійснювати страхові виплати.
Туристичне страхування	Завдяки автоматизації процесів подання претензій та ефективному обміну інформацією між зацікавленими сторонами через блокчейн, туристичне страхування може заощадити час страховиків, одночасно зменшивши навантаження на мандрівників.

Отже, технологія блокчейн здатна забезпечити значне підвищення ефективності, економію коштів, прозорість, швидші виплати та зменшення шахрайства, одночасно дозволяючи обмінюватися даними в режимі реального часу між різними сторонами надійним і відстежуваним способом. Використання блокчейну може вплинути на претензії, адміністрування, андеррайтинг і розробку нових продуктів.

Список використаних джерел

1. Smart contracts in the insurance industry. Deltecbank : веб-сайт. URL: <https://www.deltecbank.com/2022/03/30/smart-contracts-in-the-insurance-industry/?locale=en> (дата звернення 30.03.2023)
2. Ліщинська У. М. Застосування блокчейн-технології в страхуванні. 2021. Libfor : веб-сайт. URL: <http://libfor.com/index.php?newsid=3897> (дата звернення 30.03.2023)
3. Демчук Д. А. Блокчейн технології в страхуванні. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/01/185.pdf>
4. Як блокчейн-технології використовуються в страховому секторі? *Forinsurer*. URL: <https://forinsurer.com/news/22/04/28/41197> (дата звернення 30.03.2023)

*Мар'яна Тимчак,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів і банківської справи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
м. Ужгород, Україна*

*Сергій Король
здобувач третього рівня вищої освіти
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
м. Ужгород, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ КРІЗЬ НОРМАТИВНО-УПРАВЛІНСЬКУ ПРИЗМУ

Робота банківського сектору України спрямована на накопичення фінансових ресурсів задля подальшого успішного економічного відтворення останніх – як ключового фактора ринково-економічної змагальності.

Серед найбільш помітних наукових доробків виділяємо напрацювання О. Марценюк-Розарьонової та В. Шмігельської (виокремлення сучасного стану банківського ринку України із окресленням проблемно-перспективних аспектів розвитку останнього); С. Іванова та С. Ганзюк (до питання тенденційно-розвиткової складової функціонування ринку банкінгу в Україні); Е. Фісюк (відносно окреслення кривих розвитку вітчизняного банкінг-середовища); В. Павловича (щодо визначення станово-тенденційних складових розвитку банківського сектора України); Е. Вінценті та Н. Кушнір (відносно перспектив інформаційно-технологічного розвитку банківської сфери України) тощо.

В свою чергу, ринок банківських послуг України відзначається ліберально-нормативним контекстом генераційного функціонування та сприяє монополізації влади державними та приватними банківськими установами. Закон України «Про банки і банківську діяльність», відтак, не має обмежень щодо видів (сегментів) здійснення операцій, окрім визначених у ст. 48 Закону заборон участі у матеріально-виробничих процесах. де-факто, єдиним фактором (чинником) можливості здійснення банківської діяльності є отримання відповідної ліцензії НБУ, після чого фінансова установа уповноважена надавати потенційному клієнту спектр відповідних послуг

(кредитування, депозити, застави, відкриття та оформлення поточного та депозитного банківських рахунків). В свою чергу, Національний банк України (НБУ) як національний регулятор, відповідно до ст. 4 Закону України «Про банки і банківську діяльність», наділений лише повноваженнями «регулювання та банківського нагляду» відносно вітчизняної банківської системи, які здійснює на власний розсуд. Внаслідок цього складається прецедент, по-перше, монополізації НБУ вітчизняної фінансово-послужової політики та, по-друге, одночасного збільшення частки супутніх банківських послуг в парадигмі національного ринку банківських послуг (наприклад, реалізація пам'ятних, ювілейних, інвестиційних монет тощо) [1].

Потрібно відмітити, що аспект збільшення видів (різновидів) здійснення (надання) банківських послуг в Україні має й позитивні генеративні контексти. На думку С. Іванова та С. Ганзюк [2], у такий спосіб відбувається об'єднання певних сфер діяльності у окремі банківські галузі на умовах дотичності новостворених послуг до сфери банків і банківської діяльності (наприклад, Інтернет-банкінг). Тут, однак, наявний негативно-інтеграційний аспект: відсутність належних нормативних апрофіляцій у Законі України «Про банки і банківську діяльність», що регулювали б сферу отримання фінансово-економічних послуг населенням. Таким чином, диверсифікація банкінг-послуг нерідко має результатом декласифікованість останніх.

Побічно варто згадати ситуацію із власне запровадженням інтернет-кібернетичних реформ у національну банківську сферу України. На думку Е. Вінценті та Н. Кушнір [3], Інтернет-банкінг України сьогодні має дуальну форму вираження : інноваційну, адже кожен «масштабний» банк із потужною клієнтською базою має власний застосунок – наприклад, Приватбанк, Ощадбанк, Юніверсал Банк (Монобанк), що дозволяє їм конкурувати на ринку надання банківських послуг в рамках банківської системи України; дерегулятивну (питання Інтернет-банкінгу та здійснення банківської діяльності онлайн не є регульованим профільними нормативно-правовими актами, як-от Законом України «Про банки і банківську діяльність», внаслідок чого до таких відносин за аналогією закону/права застосовується цивільне законодавство, при чому нерідко втрачається

ключове призначення фінансово-грошових правовідносин «клієнт-банкінг-клієнт», котрим є схоронність та примноження грошових ресурсів.

Так, станом на 01.2023 р. в Україні функціонує 67 банків, з яких 30 – банки зі 100% іноземним капіталом. Враховуючи, що на початок 2014 р. загальна кількість іноземного банкінгу складала в Україні близько третини (49 від 180), то дані станом на 2023 р. демонструють політичну та банківсько-ринкову переорієнтацію України на співробітництво із іноземними державами-партнерами. Процеси Євроінтеграції та підписання Угоди про асоціацію з ЄС 2014 р. дещо змінили власне процес державної банківсько-послужової політики: якщо пріоритетами фінансового регулятора НБУ у період 2013-2014 р. визнавалось «підтримання національної грошової одиниці» та «недопущення девальвації останньої», станом на 2015-2016 р. та 2022-2023 р. таким пріоритетом встановлювалось запровадження «інклюзивного ринкового капіталізму» та «свободи підприємництва».

Специфіка демократично-соціального банкінг-управління від державного регулятора – Національного банку України (НБУ) створила прецедент складності залучення додаткового послужового масиву для задоволення клієнтів, адже банківська система України у період 2014 р. – 2022 р. де-факто функціонувала на засадах «вільного відпуску». Реальним кластером гіпотетичного розвитку національного банкінгу доцільно було б визначати розширення діапазону послуг в рамках правового поля (знову-таки, до питання ст. 48 Закону України «Про банки і банківську діяльність» та монополії національних банків та «головного банку» – державного регулятора НБУ не лише на предметно-фінансові, але й на пам'ятно-ювілейну та інвестиційно-монетарну фінансово-економічні підполітики), поєднане із налагодженим кредитно-розрахунковим та касово-апаратним (офлайн та онлайн обслуговуванням). У такий спосіб можна було б підвищити обсяги банкінг-кредитних ресурсів та збільшити розмірність національної компенсаційно-банкової дохідно-бюджетної складової [4].

В умовах новостворених викликів банківсько-послужовий сектор України потребує розвиткових перепрофілювань. Проте специфіка втілення останніх в умовах повномасштабної агресії РФ проти України є утрудненою (акцент – на підтримці фінансово-грошової безперервності, а не

імплементатії інноваційно-банківських складових), внаслідок чого процес трансформації вітчизняного банківського сектору потрібно пов'язувати із вжиттям заходів щодо повоєнного відновлення України. Один із кластерів даного процесу – залучення іноземних інвестицій та підтримання закордонної інвестиційної діяльності в Україні відповідно до Закону України «Про режим іноземного інвестування» № 93/96-ВР (а також – інвестування вітчизняного згідно положень Закону України «Про інвестиційну діяльність» № 1560-ХІІ).

Проведений аналіз особливостей функціонування та розвиткових перспектив ринку банківських послуг в Україні крізь нормативно-управлінську призму дозволив дійти наступних висновків:

національний банківсько-послуговий сектор України відзначається лінійно-монопольним характером управління;

в період 2014 р. – 2022 р. (до повномасштабного вторгнення РФ в Україну та в рамках початку гібридно-загарбницької війни РФ на сході України та в АР Крим) спостерігалось зменшення кількості банківських установ в рамках національної системи банкінгу (180 банків – на початок 2014 р., 77 банків – на 2018 р., 67 банків – на початок 2023 р.).

Список використаних джерел

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» № 2121-III від 07.12.2000 р. (ред. від 01.04.2023 р.). Відомості Верховної Ради. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>
2. Іванов, С., Ганзюк, С. Тенденції розвитку вітчизняного ринку банківських послуг. *Економічний вісник ДДТУ*, 2020. № 1 (1). С. 67–75.
3. Вінценті Е., Кушнір Н. Сучасні тенденції ринку банківських послуг із застосуванням інформаційних технологій. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. Ужгород, 2022. № 43. С. 32–36.
4. Марценюк-Розарьонова О., Шмігельська В. Аналіз сучасного стану ринку банківських послуг в Україні та напрями його розвитку. *Ефективна економіка*. Київ, 2018. № 10. С. 6.

*Мар'яна Тимчак,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів і банківської справи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

*Ігор Чепара,
здобувач третього рівня вищої освіти
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
м. Ужгород, Україна*

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ СТРАХУВАННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ТА ПОЛІТИКО-ЕКОНОМІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Враховуючи вагому роль страхового ринку України у становленні національного економічного продукту та загалом ВВП країни, постає необхідність впровадження нормативно-інституційних апропріацій щодо реструктуризації вітчизняної страхової діяльності на засадах відтворюваності та схоронності ресурсно-страхового капіталу, що залучається до державних та приватних страхових компаній від осіб-громадян України.

Науковими розробками до тематики даного дослідження є наукові напрацювання А. Нечипоренко (щодо теоретичного аспектування страхової діяльності в Україні); В. Александрова та А. Красулі (відносно окреслення проблем державного регулювання страхової діяльності в Україні); О. Залетова (відносно стратегічних засад реформування страхової політики України).

Вітчизняна страхова діяльність, відповідно матеріалів галузевих наукових досліджень [1, 2], із часів здобуття Україною незалежності відзначалась широким масивом галузевої проблематики, що формувала необхідність подальших реформаторсько-інтеграційних та трансформаційних видозмін останньої. До таких негативних складників відноситься:

слабка страхова конкуренція внаслідок недостатньої капіталізованості вітчизняних страхових компаній (де-факто – неможливості фінансово покривати об'ємно-обсягові страхові випадки);

суспільно-змішаним характером страхових послуг та, як наслідок, підвищення «ваги» суспільної, а не індивідуальної складової даного сегментарно-страхового процесу;

часткова нормативна дерегульованість таких страхових випадків, як техногенні катастрофи та стихійні лиха;

непрозорість страхового ринку України;

часткова незаконність функціонування деяких страхових компаній (або діяльності всупереч Закону України «Про страхування» та Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування»);

інформаційна непрозорість страхового ринку тощо.

Досліджуючи питання державного регулювання ринку страхування України в умовах соціально-економічних та політико-економічних трансформацій, В. Рудевська та О. Погоріла [3] представили план-карту теоретичних видозмін страхової галузі України на основі відповідних аналогічних нарисів Національного банку України (НБУ). Напрямами реформування авторами було визначено ліцензування, обов'язкове страхування, ризикове регулювання, відносини щодо капіталу, а також – концептування припинення діяльності та виходу страхової компанії з ринку.

Напрямами реформи страхової галузі України автор даної статті пропонує визначити стандартизацію ліцензійної діяльності щодо вітчизняних приватних страхових компаній, структурування власності страхових компаній та перепрофілювання систем управління ризиками, трансформацію капіталу та видозміну порядку розрахунку (оцінки) вартості активів.

Трансформаційно-капітальні сегменти видозміни страхового ринку України, в свою чергу, передбачають встановлення мінімального (MCR) та мінімального платоспроможного (SCR) капіталів у процесі страхової, перестрахової та кредитної діяльності компанії. Оцінка вартості активів як пов'язаний юридично-трансформаційний сегмент розуміє під собою презумпцію встановлення адекватного активно-резервного співвідношення компанії задля практичного покриття розмірів (сум) страхових імовірних виплат. В умовах даного трансформаційного наративу також має значення високоякісність та ліквідність фінансових (компенсаційно-витраних) активів страхового підприємства.

Перепрофільювання у сфері державно-інвестиційного регулювання передбачають забезпечення сприятливих розвитково-споживчих умов реалізації власних страхових прав шляхом звернення до державного або приватного страхувальника відповідно до Закону України «Про страхування» № 85/96-ВР та Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» № 1105-XIV. Ключова засада даних видозмін – комплексне реформування ринку страхування України.

Реформування вітчизняного страхового ринку повинно проектуватися відповідно визначених (рамкових) функцій страхової діяльності загалом. Вітчизняні автори О. Гетьманець та О. Шуміло [1] у власному навчальному посібнику «Правове регулювання страхової діяльності» чинниками реформування страхового сектору України визначають слідування таким функціям : вільний вибір страхової; наявність страхової зацікавленості формату «страховик-страхувальник», де інтерес першого є майновим (господарсько-комерційним), а інтерес другого – майново-секьюритизаційним (персональним); екстраполяція причинно-наслідкового контексту «збиток-подія», що відповідає ч. 2 ст. 8 Закону України «Про страхування».

Виходячи із сучасно-актуальних даних щодо страхового ринку України, проблемами страхування під час воєнних дій доцільно визначати зниження обсягів клієнтообігу, деактуалізацію роздрібу під час страхування; наявність відтермінувально-платіжних та дедоговірних тенденцій від клієнтської бази страховиків. Додатковими проблемами вітчизняного страхового ринку [4] в умовах воєнного стану називають обмеження діяльності страхових компаній у офлайн-режимі та утрудненість здійснення страхової діяльності у режимі онлайн.

Водночас, серед уже наявних видозмін страхового ринку України в умовах воєнного стану необхідно виділяти пристосування вітчизняних страхових компаній до дистанційних способів збитково-страхового регулювання, формування концепцій нарощування власної фінансової ліквідності (банківських активів) та вкладництва у військові облигації (включно із економічною підтримкою державних органів та Збройних сил України).

Аналіз особливостей реформування страхової діяльності в Україні крізь призму концепцій та розвиткових перспектив дозволив дійти наступних висновків:

- реформи вітчизняного страхового сектору є наріжним каменем державної економічної політики України з часів незалежності;

- загальноєфективними пропонованими способами (засобами) перепрофілювання страхового ринку України доцільно визначати стандартизацію ліцензійної діяльності щодо вітчизняних приватних страхових компаній, структурування власності страхових компаній та перепрофілювання систем управління ризиками та трансформація капіталу і видозміну порядку розрахунку (оцінки) вартості активів;

- процес трансформації ринку страхування в Україні в умовах воєнного стану, на думку автора даної статті, може набути позитивних показників за умови налагодження статусу страхування як похідного способу формування економіки під час повоєнної відбудови України у гіпотетично-перспективному аспекті.

Список використаних джерел

1. Гетьманець О., Шуміло О. Правове регулювання страхової діяльності : навч. посіб. / за ред. О. П. Гетманець, О. М. Шуміла. Київ, 2014. 401 с.
2. Рудь І., Кондрацька К. Страховий ринок України : аналіз та перспективи розвитку. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. Ужгород, 2019. № 23 (2). С. 87–91.
3. Рудевська В., Погоріла О. Особливості державного регулювання страхового ринку України у трансформаційних умовах. *Socio-Economic Relations in the Digital Society*, 2020. № 1 (37). С. 42–53.
4. Орлова В. В НБУ розповіли про ситуацію на ринку страхування в Україні під час воєнного стану (12.04.2022 р.). УНІАН : інформаційне агенство : веб-сайт. URL: <https://www.unian.ua/insurance/v-nbu-rozprovili-pro-situaciyu-na-rinku-strahuvannya-v-ukrajini-pid-chas-voyennogo-stanu-novini-ukrajini-ta-svitu-11783865.html> (дата звернення 30.03.2023)

*Іван Фурик,
аспірант 3 року навчання
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

Науковий керівник: д.е.н., проф. Віра Варцаба

ФІНАНСОВА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ: НОВІ ВИКЛИКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Важливою складовою територіальних фінансових ресурсів і детермінантою фіскального простору регіону є місцеві податки та збори. Їх наявність відповідає, в першу чергу, інтересам територіальних громад, від імені яких діють місцеві органи самоврядування, оскільки такі платежі є виключно їх фінансовою базою. Реформа системи місцевого оподаткування в умовах децентралізації створила позитивну тенденцію розширення фіскального простору регіону за рахунок збільшення обсягу надходження місцевих податків у розпорядження органів самоврядування. Помітне зростання частки місцевих податків і зборів, що переважно пов'язане із зарахуванням до їх складу земельного та фіксованого сільськогосподарського податку, а також введенням транспортного податку й розширенням бази оподаткування податком на нерухоме майно [3].

Враховуючи позитивні здобутки реформи фінансової децентралізації, вона не є закінченою, наступним кроком є зміна механізмів адміністрування місцевих податків. У лютому 2022 року російське повномасштабне вторгнення перервало всі реформаторські процеси, в тому числі й реформу децентралізації. Російська агресія болюче вдарила по економіці нашої держави. Уряд оцінює, що у 2022 році ВВП України скоротився на 30,4%. [1]. Такого катастрофічного зниження ВВП Україна не зазнавала ні внаслідок світової фінансової кризи 2008-2009 років, ні у 2014-2015 роках, коли Росія анексувала Крим і розпочала війну на Донбасі, ні під час пандемії коронавірусу. Окрім різкого скорочення ВВП, була знищена значна частина соціальної інфраструктури, на її відновлення за підрахунками експертів, станом на січень 2023 року, необхідно щонайменше 19,7 млрд дол. США [2]. Відповідальність за відновлення інфраструктури ляже важким тягарем і на

органи місцевого самоврядування. Саме тому процес відбудови України має супроводжуватися новим етапом фінансової децентралізації.

Насамперед, йдеться про вдосконалення механізмів адміністрування місцевих податків, а саме надання місцевому самоврядуванню додаткових повноважень, які дозволять йому покращувати фінансове становище громад. Для адміністрування місцевих податків і зборів держава витрачає в рік щонайменше 500-700 млн грн [4]. Залучивши органи самоврядування до адміністрування місцевих податків, громади зможуть краще справлятися з непростю післявоєнною ситуацією. Варто зазначити, що значна кількість громад виконує більшу частину функцій з адміністрування місцевих податків, хоча законодавство це не регламентує. Очевидний стимул у вигляді збільшення наповнюваності бюджетів громад є визначальним. Зокрема, громади обліковують об'єкти оподаткування та платників, вручають платникам податкові повідомлення-рішення, ведуть комунікацію з платниками щодо погашення податкових боргів.

Комплексна реформа децентралізації покликана забезпечити фінансову автономність органам місцевого самоврядування, що в результаті дасть їм можливість самостійно вирішувати всі питання громад. Окрім «класичних» способів наповнення місцевих бюджетів необхідно шукати альтернативні джерела фінансування. Зокрема, до альтернативних джерел фінансування територіальних громад можна віднести: краудфандинг – добровільне фінансування громадян через різноманітні платформи, для підтримки певних проєктів; краудсорсинг – залучення жителів територіальних громад до вирішення місцевих проблем, шляхом використання їхніх здібностей, навичок, кваліфікації; грантова діяльність у вигляді міжнародної допомоги; співпраця з Державним фондом регіонального розвитку.

Отже, на сьогодні можна констатувати, що реформа фінансової децентралізації є незавершеною. Російська агресія поставила нові виклики у всіх сферах, великою мірою перед органами місцевого самоврядування. Пріоритетом наразі є продовження реформи, про що було заявлено урядом. Ключовими напрямками у сфері фінансової децентралізації постає вдосконалення системи адміністрування місцевих податків і зборів, а також залучення альтернативних джерел фінансування місцевих бюджетів громад.

Список використаних джерел

1. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України : веб-сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/> (дата звернення 29.03.2023)
2. Збитки медицині, освіті та соціальній сфері України від РФ становлять майже \$10 млрд (інфографіка). URL: <https://focus.ua/uk/economics/550380-blizko-10-mlrd-eksperti-porahovali-zbitki-ukrajini-vnaslidok-vtorgnennya-rf-infografika> (дата звернення 29.03.2023)
3. Цимбалюк І. О. Система місцевого оподаткування України у сучасних умовах. Система місцевих платежів в Україні: теорія, історія, перспективи : кол. моногр. / за заг. ред. М. І. Карліна, І. О. Цимбалюк. Луцьк: Вежа-Друк, 2016. 220 с. (дата звернення 25.04.2023)
4. Чому після війни в Україні важливо продовжити децентралізацію? Економічна правда URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/23/698335/> (дата звернення 25.04.2023)

**V Міжнародна науково-практична конференція
«АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЕКОНОМІКИ, ОБЛІКУ, ФІНАНСІВ
ТА УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»**

**СЕКЦІЯ 6
СТАЛИЙ РОЗВИТОК ГРОМАД ТА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ**

***Віра Варцаба,**
доктор економічних наук, професор
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

***Ростислав Придко,**
аспірант 1 курсу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
м. Ужгород, Україна*

**ПІДСУМКИ ЗМІН В НАПОВНЕННІ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ
ЗА РІК ВІЙНИ**

Внаслідок війни Україна зіткнулася з багатьма викликами (масштабне фізичне знищення та обстріли, окупація, міграція, логістика зброї, гуманітарні кризи, зупинки бізнесу тощо), що безпосередньо вплинули на дохідність місцевих бюджетів поточного року та відобразилися на розвитку регіонів та територіальних громад.

Однак, як показав огляд аналітики, незважаючи на шоковий негативний вплив агресивного збройного нападу російської федерації на загальний стан соціально-економічного розвитку регіонів, органи місцевої влади виявилися здатними протистояти безпрецедентним викликам і в цілому по Україні вдалося забезпечити виконання доходів загального фонду місцевих бюджетів.

Загалом за 2022 рік до загального фонду місцевих бюджетів надійшло 398,1 млрд грн, що на 46,2 млрд грн (+13,1 %) більше порівняно з 2021 роком (див. Табл.1)

Деталізація джерел наповнення бюджетів на місцях засвідчує, що протягом досліджуваного періоду традиційно найбільш бюджетоутворюючими податками загального фонду місцевих бюджетів стали податок на доходи фізичних осіб (ПДФО), єдиний податок та плата за землю.

Домінуючим та єдиним податком за яким перевиконано планові надходження став ПДФО, який у 2022 році у загальній структурі податкових надходжень склав 68,4% та надійшов в обсязі 272,2 млрд грн, що становить 128,3% проти 2021 року. Збереження позитивної тенденції зумовлено підвищенням заробітної плати військовослужбовцям, чисельність яких значно зросла. Із загального обсягу надходжень ПДФО (272,2 млрд грн) майже третину складає податок із виплат військовослужбовців (83,6 млрд гривень). Також одним із факторів зростання цього податку є збільшення нормативу зарахування ПДФО до місцевих бюджетів - з 60% до 64% з початку 2022 року. При цьому надходження податку із доходів платника податку у вигляді заробітної плати, значно знизилися (- 6,9 млрд грн) [2].

Таблиця 1

**Доходи загального фонду місцевих бюджетів
(без урахування міжбюджетних трансфертів) за 2022 рік, млрд грн**

Показники	Факт 2021 рік	Затв. на 2022 рік	Факт 2022 рік	Відхилення			Питома вага, %
				факт 2022 р. / до факт 2021р.		Виконання, %	
				сума	темп росту, %		
Всього доходи	351,9	394,4	398,1	46,2	113,1	100,9	100,0
ПДФО	212,2	259,1	272,2	60,0	128,3	105,1	68,4
єдиний податок	46,2	49,0	47,2	1,0	102,1	96,3	11,8
плата за землю	35,3	34,5	29,6	-5,7	83,8	85,7	7,4
податок на майно	7,8	7,8	7,1	-0,7	91,0	91,4	1,8
акцизний податок	17,8	15,8	13,1	-4,8	73,3	82,8	3,3
плата за адмін. послуги	3,6	3,4	3,3	-0,3	92,4	95,9	0,8
податок на прибуток	15,8	12,5	12,2	-3,5	77,5	97,5	3,2
інші	13,2	12,3	13,4	0,2	101,5	108,9	3,3

Незважаючи на той факт, що по надходженню до місцевих бюджетів від єдиного податку запланованих показників досягти не вдалося, було забезпечено приріст надходжень єдиного податку порівняно з 2021 роком +1,0 млрд грн (+2,1%). Зазначене обумовлено внесеними змінами до

податкового законодавства, якими суб'єктам господарювання із значними доходами було надано право перейти на спрощену систему оподаткування, що дає можливість сплачувати єдиний податок в розмірі 2% замість сплати податку на прибуток (18%) та ПДВ.

За надходженнями від плати за землю місцеві бюджети недоотримали 5,7 млрд гривень, за 2022 рік вони склали 29,6 млрд грн, що на 16,2% менше порівняно із 2021 роком. (див. Табл.1). Такий негативний результат отримано в результаті внесених змін, які дозволили не нараховувати та відповідно не сплачувати земельний податок та орендну плату) на територіях, де ведуться (велися) бойові дії, а також тимчасово окупованих збройними формуваннями російської федерації в період з березня 2022 року по 31 грудня року, наступного за роком, в якому припинено або скасовано воєнний стан.

По всіх інших податках, які зараховуються до загального фонду місцевих бюджетів (податок на майно, акцизний податок, плата за адміністративні послуги, податок на прибуток та інші), спостерігаються від'ємні тенденції як у виконання запланованих показників так і порівняно з 2021 роком.

Щодо змін надходжень до загального фонду місцевих бюджетів України в розрізі регіонів за підсумками 2022 року в порівнянні з попереднім роком домінує спадна тенденція в регіонах, які постраждали від військових дій, а саме, Донецька, Запорізька, Луганська, Харківська та Херсонська області. Водночас, по окремих областях приріст доходів загального фонду становив більше 30% (Львівська область (+43,2%), Житомирська (+42,0%), Закарпатська (+41,9%), Волинська (+37,7%), Хмельницька (+34,5%), Чернівецька (+33,9%), Івано-Франківська (+31,7%) [1]. Першочерговим драйвером такого значного приросту доходів у цих областях є внутрішньо-переміщені особи та бізнес із територій, де ведуться бойові дії або територій, які тимчасово окуповані збройними формуваннями російської федерації.

Отже, незважаючи на форс-мажорні умови функціонування бюджетної системи в умовах повномасштабної війни та терористичних атак росії, слід відмітити, що загалом місцеві бюджети демонструють досить задовільні результати виконання планових показників (передусім у відносно безпечних

регіонах), а зведений показник дохідної частини місцевих бюджетів по країні є кращим, ніж цього можна було б очікувати. Така ситуація зберігається за рахунок податку з доходів фізичних осіб, який на фоні загального падіння податкової активності демонструє приріст за рахунок вчасно прийнятих мір, зокрема, сплати ПДФО до бюджетів територіальних громад в обсязі 64% та зарахування ПДФО з грошового забезпечення військовослужбовців до місцевих бюджетів.

Однак, незважаючи на те, що місцеве самоврядування адаптувалося до сучасних умов та починає фазу зростання, навіть в умовах війни, підтримуючи при цьому економіку країни загалом, існує ряд проблем, які в подальшому можуть вплинути на забезпечення фіскальної самостійності та незалежності місцевих бюджетів. Для того, щоб пом'якшити їхній вплив та уникнути найгіршого сценарію в перспективному майбутньому, вже зараз місцевим органам влади потрібно активізуватись у пошуку додаткових джерел залучення фінансових ресурсів, їх оптимізації, а уряду під час розрахунку міжбюджетних трансфертів та підготовці держбюджету необхідно врахувати, що для місцевих бюджетів важливим буде збільшення обсягів фінансової підтримки або ж скорочення видаткових повноважень.

Список використаних джерел

1. Аналіз виконання місцевих бюджетів за 2022 рік. Децентралізація :веб-сайт. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/16105> (дата звернення 27.04.2023)
2. Довідка щодо виконання доходів загального фонду місцевих бюджетів за 2022 рік. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Довідка_оновлена_на_сайт_за_2022_рік.pdf

**V Міжнародна науково-практична конференція
«АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЕКОНОМІКИ, ОБЛІКУ, ФІНАНСІВ
ТА УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»**

**СЕКЦІЯ 7
СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ТА
ФОРМУВАННЯ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ**

Віталій Ерфан

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економічної теорії
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

Мирослава Ваи

*магістр кафедри бізнес-адміністрування,
маркетингу та менеджменту
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

Едуард Сухолов

*аспірант кафедри економіки і підприємництва,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ КОНТРОЛЮВАННЯ ЯК ФУНКЦІЇ МЕНЕДЖМЕНТУ

Контролююча функціональність менеджменту окреслюється прийняттям грамотних управлінських, що безпосередньо спрямовано на вирішення проблемних питань розвитку будь якої сфери чи виду економічної діяльності, й зокрема суб'єкта господарювання в їх межах. Результативність прийнятих управлінських рішень залежатиме від процесу контролювання (з точки зору власника, інвестора). Крім цього, дієвістю окреслюється пошук можливих резервів розвитку бізнесу, виокремлення підходів до забезпечення захисту власних активів, недопущення відхилень від бізнес-цілі, виявлення та нівелювання помилок, достовірність інформаційно-аналітичних даних та звітність підприємства, що в комплексі сприятиме обґрунтуванню виважених управлінських рішень.

З метою формування системи захисту економічних прав та законних інтересів усіх суб'єктів ринку доцільним є системний підхід спрямований на кваліфікований контроль за складним процесом здійснення фінансово-господарської діяльності діючих компаній, співпраці з комерційними банками, інвестиційними фондами та іншими структурами, які здійснюють підприємницьку діяльність та акумулюючи кошти юридичних та фізичних осіб [5].

Водночас процес контролювання обґрунтовується низкою фундаментальних особливостей, серед яких, зазначений процес, з економічної точки зору і з метою перевірки, передусім виступає як елемент управління і керування об'єктами передбаченими законодавство-нормативними та юридичними актами, а також відповідними програмами, планами, договорами, проектами, угодами. При цьому, також стосується поняття «реальна влада», як зосередження прав управління усім в одних руках; контроль за об'єктом [2]. Крім цього здійснюється перевірка відповідності усіх грошових потоків: надходжень і видатків у компанії, відповідність їх фінансовим документам, термінам та строкам, фактична характеристика фінансових процесів та діяльності згідно установлених вимог (правам та заборонам) [3]. Дієвістю окреслюється система відстеження і перевірки прийнятих управлінських рішень згідно функціонального процесу щодо об'єкта управління, сутнісного розуміння результатів впливу менеджера на керований управлінський об'єкт з метою виявлення відхилень (порушень) і виправлення помилок [4]. Вагомою є роль менеджера, обов'язок якого є виявлення порушень у роботі бізнес-ланок за делегованими власником або інвестором повноважень щодо прийнятих раніше рішень [1].

Таким чином доцільно відмітити, що однією з вагомих функцій менеджменту є контролювання. Однак в сучасних умовах господарювання для підвищення дієвості зазначеної функції необхідністю зумовлюється врахування новітніх тенденцій розвитку і функціонування суб'єктів господарювання, зовнішні впливи на забезпечення ефективної діяльності підприємств і організацій, зокрема конкурентне середовище і змінність законодавчого забезпечення, що в цілому дасть можливість сформулювати

підходи до підвищення результативності і прибутковості господарюючих суб'єктів.

Список використаних джерел

1. Білуха М. Т. Курс аудиту : підручник. 2-ге вид., переробл. Київ : Вища школа: Т-во «Знання», КОО, 1999. 574 с.
2. Виговська Н. Г. Господарський контроль в Україні: теорія, методологія, організація : монографія. Житомир : ЖДТУ, 2008. 532 с.
3. Глухов В. В. Менеджмент. Спб: Спеціальна література, 1995. 328 с.
4. Бутинець Ф. Ф. Контроль і ревізія : підручник. 2-ге вид., доп. і переробл. / Ф. Ф. Бутинець, С. В. Бардаш, Н. М. Малюга, Н. І. Петренко. Житомир: ЖІТІ, 2000. 512 с.
5. Романів Є. М. Контроль і ревізія : навч. посіб. / Є. М. Романів, Р. Л. Хом'як, А. С. Мороз та ін. Львів : Інтелект-Захід, 2004. 438 с.

***Ян Булеца,**
доктор філософії, доцент Кошицький технічний університет
м.Кошице, Словакія*

***Марина Плавайко,**
студентка 4-го курсу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
м. Ужгород, Україна*

ВПЛИВ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ НА УСПІШНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

В останні роки важливість корпоративної культури стала однією з найбільш актуальних тем в управлінні персоналом. Корпоративна культура визначає цінності, норми, уявлення та поведінку усіх працівників в організації. Вона впливає на те, як працівники сприймають свою роботу, взаємодіють між собою та сприймають компанію в цілому.

Корпоративна культура у системі управління персоналом підприємства повинна розглядатися як стратегічний інструмент, що дозволяє орієнтувати усі його підрозділи та усіх працівників на загальні цілі, підвищувати

ініціативу персоналу, забезпечувати відданість загальній справі, полегшувати спілкування [2].

Корпоративна культура – це сукупність норм, цінностей, переконань, які визначають спосіб об'єднання груп та окремих особистостей в організацію для досягнення поставлених перед нею завдань. Це також кодекс поведінки, ритуали, зовнішня символіка та інші ціннісні орієнтації. Все це становить основу для норм і форми поведінки, які поділяють і декларують засновники та авторитетні працівники організації. Це ключова ланка, яка формує єдність поглядів і дій всіх інших співробітників [1].

Корпоративна культура має значний вплив на успішність управління персоналом у багатьох аспектах. Ось деякі з них:

1. Підтримка організаційних цілей: корпоративна культура може сприяти досягненню організаційних цілей шляхом утвердження спільних цінностей та цілей серед персоналу. Коли всі члени організації діляться бажанням досягти спільного успіху та працюють в напрямку спільних цілей, управління персоналом має більшу можливість ефективно координувати дії, спрямовані на досягнення стратегічних планів організації.

2. Вироблення спільних цінностей та співпраці: корпоративна культура сприяє формуванню спільних цінностей, норм та поведінки в організації. Це робить можливим встановлення спільної мови та розуміння між управлінням персоналом та працівниками. Відповідно, комунікація та співпраця стають більш ефективними, що сприяє покращенню результативності роботи, зниженню конфліктів та підвищенню задоволеності працівників.

3. Мотивація та залучення до розвитку: культура організації може впливати на мотивацію співробітників до досягнення поставлених цілей та досягнення особистого розвитку. Якщо в організації існує культура, яка підтримує стимулювання й визнання досягнень, пропонує можливості для професійного зростання та розвитку, співробітники будуть більш мотивованими до покращення своїх навичок і забезпечення високої якості роботи.

4. Привернення та збереження талановитих співробітників: сильна корпоративна культура, яка визначається цінностями, етикою та стилем

організації, може бути привабливою для талановитих працівників. Коли компанія має позитивну репутацію та відома своїми громадськими цінностями, вона здатна залучати та зберігати висококваліфікованих фахівців. Це створює перевагу для управління персоналом, оскільки вони мають доступ до талановитого і досвідченого персоналу.

5. Ефективна комунікація та лідерство: корпоративна культура може сприяти створенню ефективної комунікації в організації та розвитку вмінь лідерства. Комунікаційні канали та процеси, що підтримуються культурою організації, допомагають управлінцям персоналом ефективно спілкуватися зі співробітниками, передавати важливу інформацію та вирішувати конфлікти. Лідери, що відповідають культурі організації, мають більше шансів на успіх у впровадженні ефективного управління персоналом.

В цілому корпоративна культура будь-якого суб'єкта має свій, тільки їй властивий організаційний стиль. У кожного суб'єкта управління існує своя філософія і принципи, особливі методи вирішення проблем і прийняття рішень, своя ділова практика, свій кодекс цінностей, що мають найбільш важливе значення для певного суб'єкта управління, а також систему внутрішніх взаємовідносин. Тому основне призначення керівництва – забезпечити ефективне функціонування, стійкий розвиток і виживання організації [3].

Як висновок, слід зазначити, що корпоративна культура впливає на управління персоналом, створюючи сприятливе середовище для привернення, мотивації та розвитку працівників, сприяючи ефективній комунікації та лідерству, а також сприяючи досягненню організаційних цілей.

Список використаних джерел

1. Варенко В. М. Референтна справа : навч. посіб. Київ : Вид-во «Центр учбової літератури», 2016. 196 с.
2. Балабанова Л. В., Сардак О. В. Управління персоналом : навч. посіб. Київ : ВД «Професіонал», 2006. 512 с.
3. Управління людськими ресурсами : філософські засади : навч. посіб. / під ред. В. Г. Воронкової. Київ : ВД «Професіонал», 2006. 576 с.

**V Міжнародна науково-практична конференція
«АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЕКОНОМІКИ, ОБЛІКУ, ФІНАНСІВ
ТА УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»**

**СЕКЦІЯ 8
ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ**

*Степан Лукачина,
аспірант I курсу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
м. Ужгород, Україна*

Науковий керівник: д.е.н., проф. Віра Варцаба

**ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ
ПІДПРИЄМСТВ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ**

У сучасному інформаційному світі підприємства електронної комерції посідають важливе місце у функціонуванні світової економіки поряд із традиційними формами підприємництва. З метою оцінки досягнень, результативності та відповідності поставленим цілям і завданням, як і для традиційних форм, так і для електронної комерції притаманно здійснювати оцінку ефективності їх діяльності.

Оцінювання ефективності діяльності підприємств електронної комерції має на меті не лише визначити ступінь досягнення поставлених цілей, але й надати підстави для прийняття обґрунтованих рішень щодо подальшого його розвитку. Для досягнення цієї мети існує низка показників, методів та підходів, які дозволяють оцінити різні аспекти діяльності підприємства та визначити його конкурентоспроможність. Враховуючи той факт, що робота підприємств електронної комерції базується на використанні глобальної мережі Інтернет, то у теорії та на практиці склалися 2 підходи до оцінки ефективності діяльності підприємств електронної комерції:

1) Підхід який базується на використанні вже існуючих показників. Ці показники використовуються, як правило, для оцінки традиційних форм підприємництва.

2) Підхід який базується на пошуці нових показників, що безпосередньо пов'язані з особливістю електронної комерції, а це ведення

своєї господарської діяльності з використання глобальної мережі Інтернет.

Для найбільш повної і ефективної оцінки діяльності підприємства електронної комерції, існують підходи, які орієнтовані на специфічних напрямках роботи підприємства, таких як: технічний, економічний, організаційний і маркетинговий, кожному з яких притаманні відповідні показники ефективності.

Характерним для технічного підходу оцінки ефективності діяльності підприємств електронної комерції є застосування кількісних моделей використання інформаційних технологій. Як правило, такі моделі представляють ефективність в розумінні вартості і міри використання технологічних складових, устаткування, враховують якість і характер програмного забезпечення, рівень підготовки технічних співробітників. Даний підхід може використовуватися для виявлення вузьких місць системи електронної комерції, визначення економічних наслідків її встановлення та експлуатації, для виявлення недовантаження або перевантаження тощо [2].

На практиці часто використовується економічний підхід для оцінки ефективності діяльності підприємств електронної комерції. Даний підхід акцентується на економічних показниках із урахуванням різного роду специфічної інформації, яка притаманна електронній комерції. До таких показників відносять аналіз вартості придбання технічних засобів та програмного забезпечення для створення підприємства електронної комерції, а також врахування фінансових показників його діяльності, таких як дохід, чистий прибуток, рентабельність та інші. Використання даного підходу дає змогу оцінити доцільність ведення бізнесу в сфері електронної комерції та знайти нові потенційні можливості щодо його покращення [1].

Організаційні показники, що служать основою організаційного підходу до оцінки ефективності підприємств електронної комерції, визначають ступінь інтеграції нової інформаційної системи з існуючою системою, а також з діяльністю підприємства та його бізнес-процесами. Ступінь інтеграції можна визначити шляхом відношення кількості функцій, які підтримуються маркетинговою системою з використанням Інтернету, до загальної кількості функцій компанії [3].

Маркетинговий підхід ґрунтується на врахуванні набору показників, які

відображають результативність маркетингової програми, щодо створення та вихід підприємства електронної комерції в Інтернет середовище, а також доцільність використання інструментів веб-маркетингу. Ефективність діяльності підприємств електронної комерції слід здійснювати в рамках оцінки стандартних показників веб-сайту. До таких показників можна віднести число відвідувань, частка користувачів, які здійснили покупку, конверсія по визначеним цілях, відсоток повернень користувачів, bounce-rate показник, середня тривалість однієї сесії, тощо.

Підсумувавши, можемо зробити висновок, що підходи до оцінки ефективності підприємств електронної комерції враховують їх ключову особливість – ведення своєї господарської діяльності через глобальну мережу Інтернет. Виходячи з цього, виділяють 2 підходи: перший – ґрунтується на основі вже існуючих показників, другий – на основі нових показників. Також, до підходів оцінки слід віднести ті, які базуються на специфічних напрямках роботи підприємства: технічний, економічний, організаційний і маркетинговий підхід.

Список використаних джерел

1. Катинська М. З., Міщук І. П. Методичні підходи до оцінювання ефективності діяльності підприємства електронної торгівлі. *Вісник Львівської комерційної академії. Серія: Економічна*. 2011. Вип. 36. С. 179–182. URL: http://www.lute.lviv.ua/fileadmin/www.lac.lviv.ua/data/pidrozdily/Naukovi_Vydannya/Vydan_Ekon/Docs/Visnyk_Ekonomika_Vypusk36.pdf
2. Корягін М. В., Плотніченко І. Б. Методика оцінювання ефективності електронної комерційної діяльності підприємств. *Бізнес Інформ*. Харків, 2015. № 12. С. 299–304. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2015_12_45.
3. Шалева О. І. Електронна комерція : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 214 с.

**V Міжнародна науково-практична конференція
«АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЕКОНОМІКИ, ОБЛІКУ, ФІНАНСІВ
ТА УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»**

**СЕКЦІЯ 9
МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ В УМОВАХ
ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

*Оксана Іжик,
студентка 3-го курсу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
м. Ужгород, Україна*

Науковий керівник: к.е.н., доц. Наталія Гапак

**У ЧОМУ СЕКРЕТ УСПІХУ УКРАЇНСЬКОГО СТАРТАПУ
GRAMMARLY?**

У сучасному світі, де технологічний прогрес стрімко розвивається, стартапи дозволяють швидко та ефективно реалізовувати нові ідеї. За останні роки стартап-культура стала важливою складовою міжнародних економічних відносин, яка допомагає розвивати технології та прискорювати розвиток бізнесу. Це інструмент для стимулювання інновацій та економічного зростання в умовах глобалізації.

Grammarly – це популярний стартап, що розробляє інструменти для автоматичної перевірки граматики та правопису англійської мови в текстових документах. Український стартап почав свій шлях у 2009 році. У Кремнієвій долині зараз розміщується головний офіс, а засновниками є Олексій Шевченко, Максим Литвин та Дмитро Лідер.

Метою сервісу було надати допомогу людям у покращенні комунікації англійською мовою, щоб вони могли більш ефективно висловлювати свої думки та ідеї відповідно до їхнього задуму. Цей інструмент дозволяє користувачам писати більш точно та професійно, а також зменшує час, необхідний для редагування та перегляду текстів. Активно веб-сервіс використовують студенти, викладачі та працівники різних сфер, де необхідна комунікація англійською мовою. Якщо говорити про цифри, то щодня користувачів налічується понад 30 мільйонів людей та 50 тисяч команд по всьому світу.

Стартап Grammarly є єдинорогом, оскільки ринкова вартість на початок 2022 року становила понад \$13 млрд. У листопаді 2021 року сервіс з поліпшення письмової комунікації Grammarly залучив \$200 млн від інвестфондів BaillieGifford, BlackRock та General Catalyst. [1] Grammarly долучилася до когорти технологічних компаній світового рівня. двоє співзасновників Grammarly – Максим Литвин та Олексій Шевченко – стали мільярдерами з \$2,4 млрд кожен. Третій співзасновник, Дмитро Лідер, не розкриває своїх статків [2].

То у чому полягає секрет успіху? Англійська мова – мова бізнесу, якою спілкується майже 1.5 млрд людей по всьому світу. У світі, де комунікація та співпраця з різних куточків світу є нормою, англійська мова є ключовою мовою спілкування. Grammarly пропонує для своїх користувачів три плани використання сервісу: безкоштовний, преміум (вартість від \$12) та бізнес (вартість від \$15). Від ціни залежить набір функцій, які покращують текст.

Сервіс працює на основі використання передових інформаційних технологій. Він використовує штучний інтелект та алгоритми машинного навчання, щоб виявляти та коригувати граматичні помилки, орфографічні помилки та стилістичні недоліки в текстах користувачів. Стартап створює інноваційні продукти та постійно підвищує якість свого продукту. Зараз в стартапі залучено понад 800 працівників. Понад 200 співробітників працює у київському офісі.

Комунікація в іноземній мові є ключовим елементом міжнародної торгівлі та бізнесу в цілому. Тому стартап Grammarly є важливим для міжнародних економічних відносин, оскільки він допомагає підвищувати якість та ефективність комунікації між бізнес-партнерами, клієнтами та співробітниками, що має безпосередній вплив на успішність діяльності компаній та їхні результати.

Grammarly є прикладом успішного технологічного стартапу, який був заснований українськими розробниками та отримав значний обсяг інвестицій від американських та канадських інвесторів. Це свідчить про можливості та потенціал українських інноваційних проектів на міжнародному ринку та сприяє розвитку економіки України в цілому.

Отже, стартап Grammarly здобув успіх серед користувачів завдяки попиту на допомогу в написанні текстів англійською мовою та залученню штучного інтелекту. Стартап вирішує проблему мільйони людей та дозволяє вести комунікацію англійською мовою без помилок та заощаджуючи час користувачів.

Список використаних джерел

1. Продавці впевненості. Засновники Grammarly Максим Литвин та Олексій Шевченко «коштують» більше за всю імперію Ахметова. Як вони створили мільярдний бізнес? *Forbes Ukraine*. URL: <https://forbes.ua/innovations/prodavtsi-vpevnenosti-shlyakh-do-milyardiv-zasnovnikiv-grammarly-maksima-litvina-ta-oleksiya-shevchenko-21012023-11062> (дата звернення 30.04.2023)
2. Як українці стали мільярдерами, виправляючи чужі помилки: історія успіху Grammarly. *Fintechinsider* : веб-сайт. URL: <https://fintechinsider.com.ua/yak-ukrayinczi-staly-milyarderamy-vypravlyayuchy-chuzhi-pomylky-istoriya-uspihu-grammarly/>
3. Grammarly : веб-сайт. URL: <https://www.grammarly.com/about> (дата звернення 30.04.2023)

Мирослава Мацунич,
студентка 3-го курсу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
м. Ужгород, Україна
Науковий керівник: к.е.н., доц. Наталя Гапак

ВПЛИВ ВІЙНИ НА МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ УКРАЇНЦІВ

Україна зіткнулася з викликом повномасштабного вторгнення, що має серйозні наслідки для країни та її населення. Цей конфлікт має великий вплив на міграційні процеси українців, що стає об'єктом глибокого дослідження та потребує уваги. Багато українців змушені шукати притулку та безпеки в інших країнах, що призводить до зростання числа емігрантів та формування нових міграційних потоків. Внутрішні міграційні процеси також

посилюються, оскільки українці, перебуваючи в зонах конфлікту, змушені шукати безпечніші регіони в межах країни. Ця ситуація має демографічні, економічні та соціальні наслідки, які потребують серйозного аналізу та розробки ефективних стратегій.

Розглянути вплив війни на міграцію українців, дати оцінку змінам, які відбуваються у міграційних процесах та їх впливу на країни-реципієнти.

З початком повномасштабного вторгнення за даними ООН, станом на травень 2023 року за кордоном залишаються близько 8 млн українських громадян. У країнах Європи тимчасовий прихисток мають 4,9 мільйона українців. На першому місці за кількістю українських вимушених мігрантів Польща – 1,59 мільйона, далі понад 1 млн – Німеччина і приблизно 500 тис. – Чехія. Понад 100 тисяч українців зареєстровано також в Італії, Іспанії, Великій Британії та Франції [1]. Ця масштабна міграція українців має суттєві наслідки як для самої України, так і для країн, що приймають мігрантів. Зниження робочої сили та втрата кваліфікованих кадрів особливо в галузях, які є стратегічно важливими для розвитку країни може стати великим викликом для України в плані розвитку та відновлення після війни.

Одночасно, країни, що приймають українських мігрантів, також стикаються з викликами із забезпеченням їхніх потреб та інтеграції в нове суспільство може бути складною і вимагати часу та зусиль. На приймаючі країни покладається велике навантаження на свої соціальні, економічні та політичні системи. Українці, які переселилися в інші країни, часто знаходяться в складних умовах, зокрема щодо доступу до праці, освіти, медичних послуг та соціального забезпечення. Крім того, українські мігранти часто зазнають викликів у збереженні своєї культурної ідентичності, збереженні зв'язків з рідними та адаптації до нових соціокультурних середовищ.

Проте, українські мігранти мають значний позитивний вплив на економіки країн, що приймають їх. Вони не лише стимулюють споживчий попит, але й підтримують економічну активність в умовах світової рецесії. Крім того, працевлаштування українців на нових місцях проживання створює конкуренцію на ринках праці та покращує їхню динаміку. "Завдяки внеску українських мігрантів випуск товарів та послуг в Естонії, Польщі та Чехії у

2026 році буде на 2,2-2,3% більшим, ніж у базовому сценарії без міграції, у Німеччині – на 0,6-0,65%", – резюмують у Нацбанку [2].

Враховуючи також сплачувані українцями податки, їх внесок у державний бюджет приймаючих країн стає значним. Навіть суми сплачених податків українськими мігрантами можуть перевищувати виділені державні ресурси на підтримку біженців. Це свідчить про їхню економічну важливість і сприятливий вплив на фінансове становище приймаючих країн.

Важливим аспектом є також питання повернення українців до їхніх рідних місць проживання. «Половина тих, хто виїхав, планують повертатися додому тільки по закінченню війни». Зазначається, що 16% опитаних українців змінили місце проживання з 24 лютого 2022 року. 12% виїжджали, але вже повернулися додому, 10% планують повернутися найближчим часом, 23% – перечікують, 11% не планують повертатися додому, 72% не змінювали своє місце проживання [3]. Проте, процес повернення залежить від багатьох факторів, основним з яких є безпека, а також економічні фактори, такі як достойна оплата праці та вищий рівень життя.

У післявоєнний період демографічна криза стане найбільшою проблемою для України. «В 2023 році коефіцієнт народжуваності прогнозується 0,8 на одну жінку. При нормальному відтворенні потрібен 2,2, щоб зберегти той рівень населення, що існує зараз» [4].

Повернення українських переселенців та їхня успішна реінтеграція в Україну є важливим кроком у відновленні країни після війни. Це допоможе відновити соціальну та економічну стабільність, зміцнити національну єдність та сприяти подальшому розвитку України. Забезпечення безпеки і відновлення постраждалих регіонів, розвиток економіки та створення нових робочих місць, підтримка соціальних потреб переселенців, стимулювання підприємництва та інвестицій – усі ці аспекти мають бути поєднані в єдину стратегію. Уряд України повинен визначити пріоритетні напрямки дій і виконувати комплексні заходи для вирішення цих проблем. Залучення міжнародної підтримки та співпраці також може бути важливим фактором у реалізації такої стратегії. Спільні зусилля всіх зацікавлених сторін – уряду, міжнародних організацій, громадськості, бізнесу та громадських лідерів – будуть вирішальними для успіху.

Зважаючи на вищезазначені факти та аргументи, можна зробити висновок, що міграція українців, спричинена війною, має суттєвий вплив на різні аспекти країн, що їх приймають. Цей вплив може бути використаний для стимулювання економічного росту, розвитку та розширенню ринків праці. Українські мігранти активно споживають товари та послуги, підтримуючи економічну активність та забезпечуючи зростання ВВП країн-реципієнтів.

Отже, війна і міграція українців не тільки негативно впливають на Україну, але також створюють нові можливості та приводять до позитивних змін у країнах-реципієнтах. Розуміння цих наслідків є важливим завданням для розробки ефективних політик та стратегій, спрямованих на підтримку та інтеграцію мігрантів, забезпечення стабільності та розвитку українського суспільства та міжнародної спільноти.

Список використаних джерел

1. Портал оперативних даних. Ситуація з біженцями в Україні. URL: <https://data2.unhcr.org/en/situations/ukraine> (дата звернення 29.04.2023)
2. Українські мігранти підіймають економіку Європи. Що буде з Україною без них? URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/01/10/695807/> (дата звернення 29.04.2023)
3. Скільки українців, які поїхали з країни через війну, планують повертатися – опитування. URL: <https://suspilne.media/386273-skilki-ukrainciv-aki-poihali-z-kraini-cerez-vijnu-planuut-povertatisa-dodomu-opituvanna/> (дата звернення 29.04.2023)
4. Наскільки масштабною буде демографічна криза в Україні і як повернути біженців. URL: <https://texty.org.ua/fragments/109074/yakym-ye-masshtab-majbutnoyi-demohrafichnoyi-kryzy-v-ukrayini/> (дата звернення 29.04.2023)

Ельвіра Сігеті,
студентка 3 курсу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
м. Ужгород, Україна

Науковий керівник: к.е.н., доц. Наталія Гапак

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ІМПОРТ УКРАЇНИ

Незважаючи на воєнні дії, експорт та імпорт не припиняються. Українці активно займаються зовнішньоекономічною діяльністю. Україна стикається з географічними обмеженнями торгівлі через воєнні дії. Північний напрямок був перекритий Білоруссю, а східний – Росією. Крім того, Росія заблокувала всі морські порти України, що позбавило можливість використовувати південний напрямок (через Чорне море) для зовнішньої торгівлі України [1]. Тому єдиним доступним напрямком зовнішньої торгівлі став західний. В цьому контексті логічним є зростання частки ЄС у географічній структурі зовнішньої торгівлі України. За підсумками першої половини 2022 року частка ЄС становила 52,2% (порівняно з 40,8% у відповідному періоді 2021 року) [1].

Протягом 10 місяців 2022 року загальний обсяг імпорту товарів становив приблизно 44 млрд доларів, що порівняно з сумою 73,2 млрд доларів у 2021 році складає 76,8% від аналогічного періоду минулого року [1].

Таблиця 1

Зміна лідерів імпорту в Україну (торгові партнери за часткою товарного експорту, %, 2021 р. vs 10 місяців 2022 р.) [3]

2021 р.		2022 р.	
Китай	15, 0 %	Китай	15, 1 %
російська федерація	9, 1 %	Польща	9, 9 %
Німеччина	8, 2 %	Німеччина	8, 3 %
Польща	6, 8 %	Туреччина	5, 2 %
Білорусь	6, 6 %	США	4, 2 %
США	4, 5 %	російська федерація	3, 6 %
Туреччина	4, 4 %	Болгарія	3, 3 %
Італія	3, 7 %	Італія	3, 3 %
Угорщина	3, 3 %	Білорусь	3, 2 %
Швейцарія	2, 6 %	Чехія	2, 9 %
Франція	2, 4 %	Індія	2, 9 %
Чехія	2, 0 %	Румунія	2, 6 %
Литва	1, 8 %	Угорщина	2, 5 %
Японія	1, 7 %	Франція	2, 3 %

Словаччина	1, 5 %	Словаччина	2, 2 %
Велика Британія	1, 5 %	Литва	2, 1 %
Нідерланди	1,3 %	Нідерланди	2, 0 %
Іспанія	1, 3 %	Велика Британія	1, 4 %
Індія	1, 3 %	Греція	1, 4 %
Австрія	1, 2 %	Швейцарія	1,2 %

Китай залишається незмінним лідером за обсягом імпорту, досягнувши показника 15% (або 6,5 млрд доларів) замість попередніх 15,1%. Польща займає друге місце з часткою 9,9% (майже 4,4 млрд доларів). У 2021 році Польща посідала четверте місце з часткою 6,8% (4,4 млрд доларів). Німеччина утримує третю позицію, зберігаючи майже незмінний показник у 8,3%, що складає 3,6 млрд доларів. Туреччина піднялась з сьомого на четверту позицію в 2021 році, досягнувши показник 5,2% (або 2,3 млрд доларів) [2].

Таблиця 2

Товарна структура імпорту в Україну (за категорією продукції впродовж 10 місяців 2022 року, %) [2].

1.	Нафта та нафтопродукти	15, 6 %
2.	Автомобілі легкові та інші моторні засоби	5, 8 %
3.	Гази нафтові	4, 1 %
4.	Інші товари	3, 7 %
5.	Лікарські засоби	2, 9 %
6.	Вугілля кам'яне, антрацит	2, 6 %
7.	Телефони	1, 8 %
8.	Інсектициди, гербіциди та дезінфікуючі засоби	1, 8 %
9.	Трактори	1, 4 %
10.	Комп'ютерна техніка	1, 0 %
11.	Проводи ізольовані, кабелі	0, 9 %
12.	Добрива (калійні, фосфорні тощо)	0, 9 %
13.	Нафта та нафтопродукти сирі	0, 8 %
14.	Частини та пристрої транспортних засобів	0, 7 %
15.	Шини та покришки	0, 7 %
16.	Прокат плоский	0, 7 %
17.	Моторні вантажні транспортні засоби	0, 7 %
18.	Добрива мінеральні або хімічні	0, 7 %
19.	Продукти для годівлі тварин	0, 6 %
20.	Полімери етилену	0, 6 %

Загалом, за 2022 рік найбільше було завезено товарів з категорії нафта та нафтопродукти – їх частка складає 15,6 %, а це трохи більше, ніж 6,8 млрд дол. Другу сходинку посіла категорія автомобілі легкові та інші моторні

засоби – 5,8% (2,5 млрд дол), замінивши категорію газу нафтові у 2021 році. Натомість частка у категорії газу нафтові складає 4,1 % (1,8 млрд дол) [2].

Таким чином, повномасштабне вторгнення росії в Україну безпосередньо вплинуло на зміну експортних напрямків країни. Також спостерігається очевидна тенденція до зміни провідних країн, з якими встановлювалися торгово-економічні відносини.

Список використаних джерел

1. Вплив війни на зовнішню торгівлю України (за підсумками першого півріччя 2022 р.). Національний інститут стратегічних досліджень : веб-сайт. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/vplyv-viyny-na-zovnishnyu-torhivlyu-ukrayiny-za-pidsumkamy> (дата звернення 27.04.2023)

2. Зовнішня торгівля України: вплив війни та на чому вдалося заробити. Українські національні новини : веб-сайт. URL:

<https://www.unn.com.ua/uk/news/2008344-zovnishnya-torgivlya-ukrayini-vplyv-viyni-ta-na-chomu-vdalosya-zarobiti> (дата звернення 27.04.2023)

3. Як війна змінила імпорт та експорт України. Інфографіка. Forbes Ukraine. URL: <https://forbes.ua/news/yak-viyna-zminila-import-ta-eksport-ukraini-infografika-21122022-10643> (дата звернення 27.04.2023)

Наукове видання

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЕКОНОМІКИ, ОБЛІКУ, ФІНАНСІВ
ТА УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ**

Збірник матеріалів

V Міжнародної науково-практичної конференції

(26 травня 2023 р.)

Гарнітура Times New Roman.

Формат 60x84/16.

Ум.друк.арк. 7,90. Обл.вид.арк. 6,12.

Зам. № 55. Наклад 100 прим.

Оригінал-макет виготовлено:

у редакційно-видавничому відділі ДВНЗ «УжНУ»

88000, м. Ужгород, вул. Заньковецької, 89

E-mail: dep-editors@uzhnu.edu.ua

Видавництво УжНУ «Говерла».

88000, м. Ужгород, вул. Капітульна, 18.

*Свідоцтво про внесення до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції*

Серія 3т № 32 від 31 травня 2006 року

A43

Актуальні питання економіки, обліку, фінансів та управління персоналом: збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції (м.Ужгород, 26 травня 2023 р.). Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2023. 136 с.

ISBN 978-617-8321-00-0

Збірник укладено за матеріалами V Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання економіки, обліку, фінансів та управління персоналом», яка відбулася 26 травня 2023 р. в ДВНЗ «Ужгородський національний університет». Матеріали авторів містять різні точки зору з теоретичних та прикладних засад активізації розвитку економіки України та її регіонів.

УДК 33(063):336:657:331.108

Електронне наукове видання

f-econ@uzhnu.edu.ua

<https://www.uzhnu.edu.ua>